

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA BOHEMISTIKY

**Mezijazyková interference jako zdroj chyb v písemné
produkci Ukrajinců**

(Cross-language interference as the source of mistakes in
written production of Ukrainians)

Magisterská diplomová práce

Autor: Bc. Tereza Gocníková

Studijní obor: Česká filologie

Vedoucí práce: Mgr. Darina Hradilová, Ph.D.

Olomouc 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí práce a uvedla jsem veškeré použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne 29. 4. 2020

Podpis:

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Darině Hradilové, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce a za cenné rady a podněty, díky kterým mohla tato práce vzniknout.

Poděkování za poskytnutý textový materiál patří Mgr. Lucii Řehořikové, ředitelce Českého centra v Kyjevě.

Za pomoc při psaní děkuji také Mgr. Sofii Taranenko a Bc. Olesii Pauk.

Obsah

ÚVOD	6
1. TERMINOLOGICKÁ VÝCHODISKA	8
1.1 První/mateřský jazyk vs. druhý/cizí jazyk	8
1.2 Osvojování (si) jazyka a učení se jazyku	9
2. TEORIE OSVOJOVÁNÍ JAZYKA	11
2.1 Shody a odlišnosti v osvojování mateřského a cizího jazyka.....	13
2.2 Teorie mezijazyka (interlanguage)	14
3. JAZYKOVÝ TRANSFER A INTERFERENCE.....	17
3.1 Vymezení pojmů	17
3.2 Typologie interference.....	19
3.2.1 Interference mezijazyková a vnitrojazyková	20
3.2.2 Interference proaktivní a retroaktivní	21
3.2.3 Interference asociativní a reproduktivní	21
3.2.4 Interference zjevná a skrytá	22
3.2.5 Interference statická a dynamická.....	22
3.2.6 Interference podle jazykového plánu	22
3.2.7 Interference interkulturní	23
3.3 Faktory ovlivňující vznik interference	23
3.4 Jazykový transfer s ohledem na vzdálenost výchozího a cílového jazyka.....	24
4. JAZYKOVÁ CHYBA	26
4.1 Definice chyby a její vymezení z lingvistického pohledu.....	26
4.2 Význam chyby v jazykové výuce.....	27
4.2.1 Práce s chybou	27
4.3 Možné příčiny vzniku jazykové chyby.....	28
4.4 Klasifikace chyb z lingvodidaktického hlediska	30
4.5 Kontrastivní vs. chybová analýza a pojetí chyby	32
4.5.1 Klasifikace chyb v chybové analýze.....	34
5. METODOLOGICKÁ A MATERIÁLOVÁ VÝCHODISKA ANALÝZY.....	36
5.1 Cíle práce, postup a výzkumné otázky	36
5.2 Charakteristika analyzovaného materiálu	37
5.3 Obecná charakteristika studentů Českého centra v Kyjevě.....	38
5.4 Struktura kurzů	40
6. ANALÝZA CHYB V KOMUNIKÁTECH PRODUKOVANÝCH CIZINCI.....	41

6.1 Stručné srovnání češtiny a ukrajinštiny	41
6.2 Ortografické chyby	43
6.3 Lexikální chyby	50
6.4 Morfologické chyby	54
6.4.1 Chybné tvary substantiv.....	55
6.4.2 Chybné tvary adjektiv a zájmen.....	58
6.4.3 Chybné tvary sloves.....	60
6.5 Morfosyntaktické chyby	61
6.6 Syntaktické chyby	65
6.7 Jiné chyby.....	68
7. ZÁVĚRY CHYBOVÉ ANALÝZY	70
8. LINGVODIDAKTICKÁ DOPORUČENÍ	74
SHRNUTÍ	77
ANOTACE/ANNOTATION	79
SUMMARY	80
POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE.....	82
SEZNAM ZKRATEK.....	87
SEZNAM TABULEK.....	88
PŘÍLOHY	89
Příloha 1 – Informovaný souhlas.....	89
Příloha 2 – Ukázky analyzovaných textů	90
Příloha 3 – Tabulka s jazykovými chybami	93
Příloha 4 – Ukrajinско-česká a rusko-česká homonyma a paronyma	116

ÚVOD

Předkládaná diplomová práce je zaměřena na analýzu jazykových chyb, kterých se dopouštějí ukrajinští mluvčí v průběhu osvojování češtiny jako cizího jazyka. Cílem práce je poskytnout přehled chyb v rámci jednotlivých jazykových plánů a následně zhodnotit, které chybné jevy lze přisoudit působení mezijazykové interference. Analýza je zaměřena pouze na písemnou produkci studentů, a to na úrovních A1, A2 a B1.

Podnětem k sepsání práce byla praktická stáž v Českém centru v Kyjevě, kde jsme měli možnost vést semestrální kurzy pro studenty na výše zmíněných referenčních úrovních, a tak dlouhodobě pozorovat, jaké chybné jevy se v projevech studentů vyskytují a jaké jsou jejich nejčastější příčiny. Pro analýzu písemného projevu jsme se rozhodli především na základě zpřístupnění obsáhlého textového materiálu ze strany Českého centra.

V úvodní části práce vymežíme základní termíny vztahující se k problematice nabývání znalosti cizího jazyka a stručně představíme nejvýznamnější teorie osvojování jazyka, přičemž zmíníme, v čem se shoduje a v čem naopak odlišuje osvojování jazyka cizího a mateřského. Následně se vyjádříme k tomu, jaké postavení zaujímá mezi koncepcemi osvojování cizího jazyka tzv. teorie *interlanguage*.

V teoretických východiscích práce dále představíme problematiku jazykového transferu a interference. Zaměříme se přitom na jednotlivé typy interference a faktory, které se na jejím vzniku podílejí.

Samostatnou kapitolu věnujeme rozsáhlé problematice jazykové chyby. Zamyslíme se nad významem chyby a shrneme, jak se měnil pohled na chybu ve výuce jazyka. Následně uvedeme přehled možných příčin vzniku jazykové chyby a bude nás zajímat, jak lze z lingvodidaktického hlediska chyby klasifikovat. V závěru kapitoly objasníme, jakým způsobem k chybě přistupuje kontrastivní a chybová analýza.

Ve výzkumné části práce budou nejprve predikovány problematické jevy na základě porovnání jazykového systému češtiny a ukrajinštiny. Následně budou

podrobeny analýze texty ukrajinských studentů na nejnižších třech referenčních úrovních. U chybných jazykových prostředků se pokusíme určit příčinu vzniku chyby a jednotlivé kategorie častých chyb budou opatřeny komentářem.

Bude nás především zajímat, jakým způsobem se na množství a závažnosti chyb podílí mezijazyková interference, přičemž se pokusíme zodpovědět následující otázky: a) Jaké jazykové jevy podléhají mezijazykové interferenci nejčastěji?; b) Jak se odlišují chyby na jednotlivých jazykových úrovních? Dochází v souvislosti se stoupající referenční úrovní k eliminaci interferenčních chyb?; c) V jakých jazykových jevech může vést interference s ukrajinštinou k zásadnímu narušení komunikačního procesu?

Na základě výsledků analýzy se pokusíme navrhnout didaktická doporučení, která by pomohla eliminovat výskyt chyb způsobených interferencí s ukrajinštinou.

1. TERMINOLOGICKÁ VÝCHODISKA

Nejprve je třeba vymezit klíčové termíny, které se v odborné literatuře v souvislosti s tématem interference a osvojování cizích jazyků vyskytují. Vzhledem ke skutečnosti, že tyto pojmy bývají v kruzích lingvodidaktiků interpretovány různě a jejich významy se částečně překrývají, je třeba vysvětlit, jak budou chápány v této práci.

1.1 První/mateřský jazyk vs. druhý/cizí jazyk

Pod pojmem *první jazyk*¹ je obvykle chápán jazyk, který si jedinec osvojí jako první v pořadí. Z hlediska monolingválních jedinců je toto rozlišování zbytečné, jelikož jejich první jazyk je zároveň *jazykem mateřským*; oba označují „první jazykový kód, jehož působení je mluvčí (dítě) od narození soustavně vystaven“². V případě multilingválních mluvčích se však termínem *první jazyk* může označovat jazyk preferovaný či dominantní, tj. ten, jež mluvčí užívá nejčastěji, nejlépe, případně nejraději.³

V opozici k prvnímu/mateřskému jazyku stojí *druhý/cizí jazyk*. Tyto pojmy jsou v lingvistice užívány nejednotně. Někteří autoři (např. Štindlová⁴) je užívají synonymně, jiní od sebe *cizí jazyk* (foreign language) a *druhý jazyk* (second language) terminologicky odlišují. Jako cizí jazyk označují jazyk nabývaný mimo území cílového jazyka (např. výuka češtiny na Ukrajině). Naopak druhým jazykem je míněn jazyk osvojovaný v prostředí cílového jazyka, tj. kde je tento jazyk oficiálním komunikačním prostředkem. Jedná se obvykle o nový jazyk imigrantů, proto je někdy nazýván též jako „druhá mateřština“⁵. Někteří autoři (např. Ellis⁶) pak chápou

¹ V anglofonní odborné literatuře bývají pro označení jazyků užívány také zkratky L1 (mateřský/první jazyk), L2 (druhý osvojovaný neboli první cizí jazyk), L3 (třetí osvojovaný neboli druhý cizí jazyk), kde „L“ je zkratka z anglického „language“.

² HRDLÍČKA, M. *Kapitoly o češtině jako cizím jazyku*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. s. 10.

³ ŠTINDLOVÁ, B. *Žákovský korpus češtiny a evaluace jeho chybové anotace*. Praha: Univerzita Karlova, 2013. s. 14.

⁴ Ibidem.

⁵ HRDLÍČKA, M. *Kapitoly o češtině jako cizím jazyku*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. s. 15.

⁶ ELLIS, N. C. Selective attention and transfer phenomena in L2 acquisition: Contingency, cue competition, saliency, interference, overshadowing, blocking, and perceptual learning. *Applied Linguistics*, 2006, 27 (2). s. 164–194.

termín druhý jazyk jako nadřazený a označují jím jakýkoli nematěřský jazyk, který se jedinec učí poté, co si osvojil jazyk mateřský⁷.

Synonymně s pojmem mateřský/první jazyk se v odborné literatuře vyskytuje pojem *výchozí jazyk*. *Cílový jazyk* je pak ekvivalentem pro ten cizí jazyk, o jehož znalost mluvčí usiluje a v němž chce úspěšně komunikovat.

V této práci budou pojmy první, mateřský či výchozí jazyk užívány synonymně pro označení ukrajinštiny. Čeština pak bude z hlediska ukrajinských studentů jazykem cizím či cílovým; distinkce cizího a druhého jazyka zůstane zachována.

1.2 Osvojování (si) jazyka a učení se jazyku

Někteří lingvisté užívají tyto dva pojmy bez rozdílu, jiní chápou osvojování a učení jakožto dva odlišné procesy získávání znalosti cizího jazykového kódu.

Toto rozlišení má původ v tzv. teorii monitoru (Monitor Theory), jejímž autorem je americký lingvodidaktik a psycholog S. D. Krashen⁸ (1981). Krashen rozlišuje u dospělého mluvčího dva odlišné přístupy k získávání znalosti cizího jazyka, a sice acquisition (osvojování) a learning (učení). V případě **osvojování jazyka** získává mluvčí znalost jazyka velmi podobným způsobem, jako se dítě učí jazyk mateřský. Jde tedy o proces podvědomý, probíhající v přirozených podmínkách a zaměřený na obsah, nikoli na formu sdělení. „Opravování chyb a explicitní učení pravidel není pro osvojování jazyka relevantní.“⁹

Naproti tomu **učení se jazyku** je proces vědomý a záměrný (obvykle řízený v rámci instituce), který je zaměřen na znalost daného jazykového systému, tedy jazyková pravidla (mluvčí nejprve shromažďuje poznatky o jazyce a teprve následně porozumí smyslu komunikátu). V tomto procesu zaujímá prezentace jazykových pravidel a opravování chyb významnou úlohu.

Dle Krashena je osvojování mnohem důležitější než proces učení. Učení může pouze upřesnit výstupy z osvojování; jinými slovy, má monitorující (korekční) funkci, odtud název hypotéza či teorie monitoru (Monitor Model for Performance).

⁷ V širším pojetí se tedy termín *druhý jazyk* používá i pro cizí jazyk osvojený jako třetí, čtvrtý, popř. další v pořadí.

⁸ KRASHEN, S. D. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Oxford: Pergamon Press, 1981. [online].

⁹ Ibidem, s. 1.

Zatímco většina lingvodidaktiků¹⁰ mezi pojmy osvojování a učení nerozlišuje, jiní je od sebe striktně odlišují a volí raději zastřešující pojmy, jako například *nabývání jazyka*¹¹ či jazyková *akvizice*¹². Tato práce se přiklání k pojmu *osvojování* pro označení uvědomovaných i neuvědomovaných procesů¹³ získávání jazykových znalostí a dovedností, pojmy *učení se jazyku* či *nabývání jazyka* mohou být v práci užívány jako jeho synonyma.

¹⁰ Například Hendrich (1988), Choděra (2013), Ellis (2006), Kotková (2017) aj.

¹¹ Například Hrdlička (2010), Čermák (2011). Čermák užívá pojem *nabývání* jako ekvivalent osvojování jazyka, nikoli jako zastřešující pojem.

¹² Například Štindlová (2013), Muryc (2010) aj.

¹³ Dosud není zcela jasné, do jaké míry se vědomé a nevědomé mechanismy podílejí na procesu učení se jazyka. Lze však konstatovat, že v mnoha případech dochází k nabývání jazyka za pomoci obou procesů – uvědomovaných i neuvědomovaných. KOTKOVÁ, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Karolinum, 2017. s. 14.

2. TEORIE OSVOJOVÁNÍ JAZYKA

Teorie osvojování druhého/cizího jazyka vycházejí z teorií osvojování jazyka mateřského, proto je nejprve potřeba nastínit základní **koncepce osvojování mateřského jazyka**. Současné teorie lze vyčlenit do dvou základních skupin, a sice na teorie „inside–out“ (zevnitř–ven) a „outside–in“ (zvenčí–dovnitř)¹⁴.

Teorie **inside–out** předpokládají existenci vrozených mechanismů specializovaných na jazyk, které umožňují jeho osvojení. K osvojení konkrétního jazyka dochází spojením vrozených mechanismů a informací získaných z okolního prostředí.¹⁵ Tyto teorie jsou označovány také jako **formální** či lingvistické. Naproti tomu směry **outside–in**, nazývané též **kognitivní** či funkcionalistické, považují jazyk za převážně naučený a zkoumají mechanismy, které se na učení podílejí (nepočítá se zde s vrozenými mechanismy). Outside–in teorie patří spíše do oblasti psychologie a psycholingvistiky, jelikož kladou důraz na kognitivní povahu osvojování jazyka a na sociální interakci.

Podobně se ke klasifikaci teorií osvojování jazyka vyjadřuje Šebesta¹⁶. Podle něho lze v posledních 50 letech rozlišit čtyři různé pohledy na jazykový vývoj (u dětí) podle toho, jakou úlohu dané teorie přisuzují podnětům z vnějšího okolí a jakou „zrání dětského organismu“¹⁷. Jsou to teorie:

- behavioristické – akcentují úlohu učení ve smyslu přijímání podnětů z vnějšího prostředí;
- nativistické – zdůrazňují úlohu vrozené dispozice (vrozených vnitřních předpokladů), která umožňuje osvojování jazyka;
- kognitivní – osvojování je spjata s obecným kognitivním vývojem dítěte a jeho interakcí s okolím (kognitivní předpoklady i vnější prostředí jsou z hlediska vývoje jazyka stejně důležité);

¹⁴ Toto rozdělení uvádí Smolík, který jej převzal od Hirsh-Pasekové a Golinkoffové (1996). SMOLÍK, F. *Teoretické přístupy k osvojování gramatiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 6–7.

¹⁵ Ibidem, s. 6.

¹⁶ ŠEBESTA, K. Osvojování prvního a druhého jazyka. In: ŠEBESTA, K. a kol. *Aplikovaná lingvistika. Příručka pro studenty Bc. studia ČJL*. Praha: Karolinum, 2016. s. 19. [online].

¹⁷ Ibidem, s. 19.

- sociokulturní – zdůrazňují interakci dítěte s prostředím (stejně jako teorie kognitivní), nadto však vyzdvihují vliv společnosti, do kterého se dítě narodí a v němž vyrůstá, a kulturní tradici tohoto společenství.¹⁸

Dále budou přiblíženy pouze teorie, které poukazují na určité **shody v osvojování jazyka mateřského a cizího** – behaviorismus a nativismus.

Teorie **behaviorismu** je v lingvistice uplatňována od 40. let 20. století (nejvíce v USA) a klade důraz na přijímání podnětů z vnějšího (jazykového) prostředí. Podle Skinnera (1957), hlavního představitele behaviorismu, je učení se jazyku postaveno na dvou základních principech, a to produkování reakcí a jejich opakování. Dítě si osvojuje mateřský jazyk nápodobou chování dospělých a vytvářením analogií, tj. opakovaně procvičuje reakce, až z nich vzniknou automatismy (tzv. overlearning).¹⁹

Behaviorismus však nedokázal uspokojivě vysvětlit všechny jevy, které jsou s osvojováním jazyka u dětí spojeny. Jedná se zejména o tyto argumenty: 1. Kdyby byl proces osvojování podmíněn pouze vnějšími faktory, docházelo by u dětí k velkým rozdílům. To se však neděje, stadia osvojování jazyka jsou u různých dětí v podstatě stejná. 2. Děti zvládají náležitě vytvářet i takové konstrukce, se kterými se ještě nesetkaly. Zároveň dělají chyby spočívající v nadměrné pravidelnosti, které v praxi nemohly slyšet (např. *lefí* namísto *lvi*, *psám* namísto *píšu*)²⁰. Uvedené nedostatky vedly k postupnému rozvoji další koncepce osvojování jazyka – nativismu.

Behavioristický přístup kritizoval N. Chomsky (1959), představitel **nativismu**, podle něhož není osvojování si jazyka podmíněno pouze okolními stimuly (pouhá nápodoba řečového chování k osvojení jazyka nestačí). Tvrdí, že člověk má vrozenou dispozici („mentální orgán“) získat znalost přirozeného jazyka; tuto schopnost nazývá *Language Acquisition Device*²¹ (*LAD*). *LAD* umožňuje dítěti z toho, co slyší, abstrahovat jazyková pravidla²², podle kterých pak vytváří

¹⁸ ŠEBESTA, K. Osvojování prvního a druhého jazyka. In: ŠEBESTA, K. a kol. *Aplikovaná lingvistika. Příručka pro studenty Bc. studia ČJL*. Praha: Karolinum, 2016. s. 20–27. [online].

¹⁹ HRDLIČKA, M. *Kapitoly o češtině jako cizím jazyku*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. s. 145–146.

²⁰ ŠEBESTA, K. Osvojování prvního a druhého jazyka. In: ŠEBESTA, K. a kol. *Aplikovaná lingvistika. Příručka pro studenty Bc. studia ČJL*. Praha: Karolinum, 2016. s. 21. [online].

²¹ V překladu „nástroj k osvojování jazyka“. Později užíval termín univerzální gramatika.

²² Jazyková pravidla se u dítěte vyvíjejí automaticky. ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. 4. vyd. Praha: Karolinum, 2011. s. 62.

gramaticky správné věty a rozumí i větám, které ještě neslyšelo.²³ Osvojování jazyka je tedy geneticky podmíněné, vnější podněty (tedy jazykové okolí) pak rozhodují o tom, jakým jazykem bude dítě mluvit²⁴. Podle nativistů je však schopnost osvojení jazyka biologicky podmíněna a s rostoucím věkem se LAD oslabuje (tzv. kritické období nastává přibližně ve věku 12 let, kdy se schopnost osvojení jazyka razantně snižuje)²⁵.

2.1 Shody a odlišnosti v osvojování mateřského a cizího jazyka

Jak již bylo uvedeno, behaviorismus a nativismus upozorňuje na shody v osvojování mateřského a cizího jazyka. Behavioristé poukazují u obou procesů na asociativní vytváření znalostí. V procesu osvojování cizího jazyka jde „především o vytváření návyků (prostřednictvím drilových cvičení) a zautomatizovaných reakcí mluvčího na jinojazyčné podněty na základě principu stimul – reakce“.²⁶ Tato teorie akcentovala mluvenou produkci a uplatnila se proto nejvíce v audioorální metodě v 60. letech 20. století.

Osvojování cizího jazyka je z hlediska behaviorismu silně ovlivněno mateřským jazykem, jehož negativní vliv má být potlačen pomocí intenzivního nácvičku modelových struktur, čímž se má zabránit výskytu nesprávných formulací. Behavioristický přístup k učení vedl ke vzniku kontrastivní analýzy (viz kapitola 4.5), která se zaměřovala především na interferenční vliv mateřského jazyka na jazyk cílový.

Nativisté upozorňovali zejména na výskyt podobných typů chyb (tzv. vývojových), způsobených nadměrnou generalizací pravidel, při osvojování mateřského a cizího jazyka, z čehož vedly závěry, že oba procesy probíhají analogicky.

Nicméně rozdílů v osvojování mateřského a cílového jazyka je více než shod. Osvojování cizího jazyka se odlišuje zejména tím, že mluvčí již ovládá minimálně

²³ LAD má schopnost rozeznat univerzální pravidla kteréhokoli přirozeného jazyka.

²⁴ ŠEBESTA, K. Osvojování prvního a druhého jazyka. In: ŠEBESTA, K. a kol. *Aplikovaná lingvistika. Příručka pro studenty Bc. studia ČJL*. Praha: Karolinum, 2016. s. 22. [online].

²⁵ KOTKOVÁ, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Karolinum, 2017. s. 17.

²⁶ HRDLIČKA, M. Jazyková chyba a práce s ní v jazykovém vyučování. In: ŠEBESTA, K. – ŠKODOVÁ, S., eds. a kol. *Čeština – cílový jazyk a korpusy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012, s. 105.

jeden jazykový systém (svou mateřštinu). Nejvýrazněji se rozdíl projevuje v rozsahu osvojení. Zatímco mluvčí (dítě) dosáhne za normálních podmínek úplného osvojení mateřského jazyka, v případě osvojování cizího jazyka dochází k takovému úspěchu ojediněle²⁷, významným faktorem je přitom věk žáka. Tato skutečnost byla přisuzována zániku LAD u dospělých jedinců.

Mezi další odlišnosti v osvojování mateřského a cizího jazyka, na které se často poukazuje, patří např. odlišný časový rámec či odlišná struktura osvojovaných znalostí. Rozdílná je také motivace a kvalita dosažených znalostí. Osvojování mateřského jazyka probíhá současně s celkovým rozvojem dítěte a motivace je v tomto případě velmi silná (osvojení jazyka umožní dítěti začlenit se do společnosti). Cizí jazyk si však mluvčí často osvojují s určitým cílem (např. studium, cestování, zaměstnání aj.).

Při osvojování cizího jazyka navíc často dochází k ustrnutí jazykového vývoje na určité úrovni – tzv. fosilizaci. Z hlediska této práce je třeba zdůraznit, že osvojování cizího jazyka probíhá na pozadí již existujících jazykových i mimojazykových znalostí, o čemž bude podrobněji pojednáno v kapitole 3.

2.2 Teorie mezijazyka (interlanguage)

Z lingvodidaktického hlediska významná koncepce osvojování cizího jazyka se začíná utvářet v 2. polovině 60. let 20. stol. – teorie **interlanguage**. Vznik této teorie podnítil formalistický přístup k osvojování cizího jazyka. Badatelé poukazovali na skutečnost, že jazyk studentů je systematický a jejich chyby „jsou dokladem pravidly řízeného chování“²⁸. Zároveň – podle této teorie – na mezijazyk studentů působí učební strategie, bere tedy v potaz i elementy kognitivní psychologie.²⁹

Termín *interlanguage* (jenž v současnosti převládá) zavedl v roce 1972 L. Selinker, jenž jím charakterizoval přechodný systém mezi výchozím a cílovým jazykem. Navázal tím na práce W. Nemsera a P. Cordera³⁰. Nemser (1971) užívá

²⁷ Dle Selinkera (1989, s. 34) v 5 % případů; uvedeno dle KOTKOVÁ, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Karolinum, 2017. s. 20.

²⁸ ŠTINDLOVÁ, B. *Žákovský korpus češtiny a evaluace jeho chybové anotace*. Praha: Univerzita Karlova, 2013. s. 18.

²⁹ KOTKOVÁ, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Karolinum, 2017. s. 22.

³⁰ Právě Corder bývá současnými lingvodidaktiky (např. Hrdlička) uváděn jako autor koncepce *interlanguage*.

termín *approximative system*, čímž zdůrazňuje trvalé směřování k cílovému jazyku.³¹ Corder vyzdvihuje individualitu jazyka každého jedince a označuje tento jazyk termínem *idiosyncratic dialect*, později také *transitional dialect*.³² V české odborné literatuře se nejvíce ujal termín *mezijazyk*³³.

Teorie mezijazyka se tedy snaží popsat jazykový systém, který se liší od mateřského jazyka studenta i od jazyka cílového, k němuž postupně směřuje, zároveň obsahuje prvky obou jazyků (výchozího i cílového, popřípadě dalších jazyků, které si student již osvojil). Student si na základě dostupného jazykového materiálu vytváří vlastní hypotézy o fungování cílového jazyka a tyto hypotézy neustále přetváří. Mezijazyk studenta se formuje zřejmě již v rané fázi výuky³⁴ a jeho podoba závisí na úrovni osvojení cílového jazyka a na typologii mateřského jazyka.³⁵ Bývá charakterizován těmito atributy:

Dynamičnost. Mezijazyk se neustále mění, vyvíjí se a zdokonaluje, ačkoli jsou časté i případy „stagnace, ustrnutí a možné následné fosilizace či regrese dosažené znalosti cizího jazyka“³⁶. Fosilizace se může týkat i jednotlivých jazykových jevů.

Prostupnost. Prostupnost úzce souvisí s dynamikou mezijazyka. Jazyková pravidla nejsou v mezijazyce studenta pevně zafixována a zároveň neexistují hranice mezi jednotlivými stadii mezijazyka, proto mohou jazykové jevy přecházet z jednoho stadia do jiného.

Systematičnost. Navzdory své nestabilitě má mezijazyk rysy systému, tyto systémové prvky mohou být odlišné od mateřského i cílového jazyka a lze je do jisté míry předvídat.³⁷

*Společný evropský referenční rámec pro jazyky*³⁸ charakterizuje mezijazyk jako zjednodušenou a deformovanou reprezentaci cílové kompetence. Jak však

³¹ ŠTINDLOVÁ, B. *Žákovský korpus češtiny a evaluace jeho chybové anotace*. Praha: Univerzita Karlova, 2013. s. 25.

³² CORDER, S. P. *Error Analysis and Interlanguage*. Oxford: Oxford University Press, 1981.

³³ Tedy doslovný překlad slova „interlanguage“. Ale např. Veselý (1985) užívá pro stejný jev pojem „třetí systém“.

³⁴ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. 4. vyd. Praha: Karolinum, 2011. s. 53.

³⁵ HRDLIČKA, M. *Kapitoly o češtině jako cizím jazyku*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. s. 150.

³⁶ Ibidem, s. 152.

³⁷ KOTKOVÁ, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Karolinum, 2017. s. 23.

³⁸ *Společný evropský referenční rámec pro jazyky: jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme*. 2. české vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. s. 157.

upozorňuje Corder, nejedná se o defektní podobu cílového jazyka, nýbrž o svébytný systém. Tato koncepce především zásadně změnila přístup k jazykové chybě (viz kap. 4.2 a 4.5) a je všeobecně uznávanou teorií i v současnosti.

3. JAZYKOVÝ TRANSFER A INTERFERENCE

3.1 Vymezení pojmů

Pojmy *jazykový transfer* a *interference* nejsou významově zcela totožné a v současné odborné literatuře jsou interpretovány různě. Začneme tedy jejich společnými rysy. Pro oba jevy platí, že mají vliv na osvojování a užívání cizího jazyka a mohou se „vyskytovat jak během procesu akvizice jazyka, tak i ve stadiu jeho (konečného) zvládnutí.“³⁹

Stručnou definici přináší Čermák, podle něhož je transfer „(negativní či pozitivní) účinek, přenos struktury jednoho jazyka (zvl. rodného) do produkce jazyka druhého“⁴⁰, interference je pak „negativní jazykový transfer struktury z mateřského jazyka do jiného (cizího)“.⁴¹

Podrobněji, avšak obdobně jako Čermák, vymezuje transfer (a okrajově interference) *Nový encyklopedický slovník češtiny*: Pojem transfer se obecně užívá pro přenos prvků z jednoho jazykového systému do druhého. Odlišuje se transfer pozitivní a negativní, přičemž pozitivní transfer usnadňuje osvojování cílového jazyka díky existenci jevů, které si v mateřském a cílovém jazyce do jisté míry odpovídají. Naproti tomu při negativním transferu dochází k přenosu neodpovídajících prvků z jednoho systému do druhého, což vede k jazykovým chybám v cílovém jazyce, tedy k interferencím.⁴²

Předchozí dvě definice se shodují ve vymezení interference jako jevu negativního. Obě také popisují transfer jako negativní či pozitivní přenos jevů mezi jazykovými systémy, který nejčastěji směřuje z mateřského jazyka do jazyka cizího. „Výzkum věnující se procesům transferu byl dlouhou dobu zaměřen pouze na transfer z výchozího do cílového [jazyka]. V poslední době ale roste zájem o studium

³⁹ MURYC, J. *Obecné a specifické rysy polsko-české jazykové interference na českém Těšínsku*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2010. s. 57.

⁴⁰ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. 4. vyd. Praha: Karolinum, 2011. s. 326.

⁴¹ *Ibidem*, s. 282.

⁴² MERTINS, B. „Osvojování druhého jazyka.“ In: Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online].

procesů tzv. *bidirekcionálního transferu*, tj. přenosu prvků ze systému nemateřského do systému mateřského jazyka.“⁴³ Transfer tedy může působit obousměrně.

Nicméně transfer se nevyskytuje pouze mezi jazykovými systémy, může působit i uvnitř jednoho jazyka. Pozitivním vnitrojazykovým transferem je označován proces, kdy „dříve osvojené znalosti a dovednosti v rámci cizího jazyka usnadňují osvojení jevů nových“⁴⁴. Jeho fungování je založeno na analogiích v jazyce.⁴⁵ Naproti tomu negativním vnitrojazykovým transferem je míněno mylné ztotožňování (mylná analogie) jevů cílového jazyka, které jsou si blízké.⁴⁶

Rozlišuje se tedy pozitivní transfer, který usnadňuje komunikaci v cizím jazyce, a negativní transfer, jenž bývá příčinou vzniku (interferenčních) chyb a často bývá oprávněně ztotožňován s pojmem interference. Zatímco někteří autoři pojmy transfer a interference libovolně zaměňují, většina českých lingvistů a lingvodidaktiků⁴⁷ užívá pojem interference pouze pro označení negativního transferu.

Domníváme se, že zaměňování pojmů transfer a interference může být v některých případech matoucí; tak například Muryc ve své práci avizuje, že termíny jazykový transfer a interference bude užívat synonymně, dále však píše: „Jako jazykovou interferenci budeme v širším slova smyslu označovat také tzv. negativní transfer [...]“⁴⁸ Ve snaze předejít podobným nesrovnalostem bude v této práci pojem *interference* chápán jako negativní transfer (v souladu s Hendrichem aj.) a naproti tomu *transfer* bude zastřešujícím pojmem pro pozitivní i negativní přenos jazykových jevů.

Interference bude tedy vymezována jako chybný přenos (negativní transfer) jevů jednoho jazyka do systému druhého jazyka nebo jako záměna podobných jevů v rámci jednoho jazykového systému, jež se projevuje narušováním normy daného jazyka. Jinými slovy, jde o „neuvědomělé přenášení (přitom mylné přenášení) jevů

⁴³ MERTINS, B. „Osvojování druhého jazyka.“ In: Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online].

⁴⁴ PÖSINGEROVÁ, K. *Problematika negativních transferů při výuce polského jazyka v českém jazykovém prostředí*. Praha: Karolinum, 2001. s. 56.

⁴⁵ HENDRICH, J. a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: SPN, 1988. s. 46.

⁴⁶ Ibidem, s. 47.

⁴⁷ Hendrich (1988), Pösingerová (2001), Choděra (2013), Veselý (1985) aj.

⁴⁸ MURYC, J. *Obecné a specifické rysy polsko-české jazykové interference na českém Těšínku*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2010. s. 59.

z jazyka do jazyka nebo uvnitř cizího jazyka samého“⁴⁹, jež se vyskytuje ve všech jazykových rovinách, a to v psané i ústní podobě jazyka. „Interferovat mohou jak jazykové prostředky, tak jejich význam či pravidla používání a organizace v textu.“⁵⁰

Nutno však zmínit, že i v rámci jednoho jazykového jevu může docházet ke kombinaci pozitivního a negativního transferu. Například slovo *škola* se sémanticky shoduje s ukrajinským ekvivalentem (pozitivní transfer), liší se však foneticky, a proto lze u studentů učících se česky pozorovat chyby ve výslovnosti⁵¹ (interference).

Kromě transferu negativního a pozitivního zmiňuje Veselý⁵² ještě tzv. transfer nulový, jenž je příznačný zejména pro osvojování jevů, které jsou zcela odlišné od mateřského jazyka, a tak nedochází k žádnému vlivu na cílový jazyk.

Z předchozích definic je zřejmé, že neexistuje pouze jeden typ interference. Může se jednat o přenos jevů z jednoho jazyka do druhého nebo pouze v rámci cílového jazyka; interference může působit na cílový jazyk, ale také může dojít k ovlivnění jazyka mateřského atd. Dále se podrobněji zaměříme na problematiku jednotlivých typů interference.

3.2 Typologie interference

Typologie interference si u jednotlivých autorů do jisté míry odpovídají. Velmi stručnou kategorizaci uvádí Hendrich⁵³, který odlišuje pouze interferenci mezijazykovou a vnitrojazykovou. O něco obsáhlejší klasifikaci pak uvádí Choděra⁵⁴ a Veselý⁵⁵, nicméně nejpodrobnější přehled jednotlivých kategorií interference přináší až Pösingerová⁵⁶, která vychází především z prací Komorowské a Veselého a klasifikuje interferenci dle několika hledisek. Podle jazykového zdroje odlišuje

⁴⁹ VESELÝ, J. *Problematika vyučování ruštině jako blízce příbuznému jazyku*. Praha: SPN, 1985. s. 28.

⁵⁰ MURYC, J. *Obecné a specifické rysy polsko-české jazykové interference na českém Těšínsku*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2010. s. 58.

⁵¹ Pod vlivem mateřštiny čtou Ukrajinci české *škola* jako [škóla].

⁵² VESELÝ, J. *Problematika vyučování ruštině jako blízce příbuznému jazyku*. Praha: SPN, 1985. s. 18.

⁵³ HENDRICH, J. a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: SPN, 1988. s. 43–47.

⁵⁴ CHODĚRA, R. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. 2. vyd. Praha: Academia, 2013. s. 50.

⁵⁵ VESELÝ, J. *Problematika vyučování ruštině jako blízce příbuznému jazyku*. Praha: SPN, 1985. s. 29–33.

⁵⁶ PÖSINGEROVÁ, K. *Problematika negativních transferů při výuce polského jazyka v českém jazykovém prostředí*. Praha: Karolinum, 2001. s. 48–53.

shodně s jinými autory interferenci mezijazykovou, vnitrojazykovou a také kombinovanou. Interferenci dále člení podle směru působení na interferenci proaktivní a retroaktivní. Z hlediska momentu vzniku interference uvádí interferenci asociativní a reproduktivní. Dle typu projevu odlišuje interferenci zjevnou a skrytou. A nakonec zmiňuje jednotlivé jazykové plány, ve kterých se interference vyskytuje; neopomíná přitom ani problematiku interkulturní interference.

Choděra⁵⁷ nad rámec výše zmíněných kategorií odlišuje ještě interferenci u blízce příbuzných a vzdáleně nepříbuzných jazyků, interferenci v kompetenci vs. v performanci; podle jednotlivých fází osvojování jazyka rozeznává interferenci na úrovni vědomostí, návyků a sekundárních dovedností (nejméně příznivá interference je dle něho spojena s návyky).

V následujících podkapitolách představíme jednotlivé kategorie podrobněji.

3.2.1 Interference mezijazyková a vnitrojazyková

Mezijazyková (interlingvní) interference je nejčastěji chápána jako mylné přenášení návyků z mateřského do cizího jazyka. Interferenci však může způsobit i znalost jiného jazyka (nikoli pouze mateřského), ať už jde o jazyk dříve osvojený nebo osvojovaný souběžně s cílovým jazykem,⁵⁸ z čehož vyplývá, že „student při komunikaci mobilizuje všechny jemu dostupné jazykové prostředky“.⁵⁹ Nejčastěji dochází k přenosu jevů z výchozího jazyka do jazyka cílového, interference však může působit i opačně (viz následující kategorie).

Naopak o vnitrojazykové (intralingvní) interferenci lze mluvit tehdy, pokud jsou chyby studentů způsobené „vlivem jevů daného cizího jazyka“⁶⁰. Lze ji charakterizovat jako mylné zaměňování (mylnou analogii) jevů cílového jazyka, které jsou si blízké, ale nikoli totožné.⁶¹

⁵⁷ CHODĚRA, R. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. 2. vyd. Praha: Academia, 2013. s. 50.

⁵⁸ Hendrich označuje „přenášení vědomostí a dovedností z jednoho cizího jazyka na osvojovaný cizí jazyk“ pojmem sekundární mezijazykové vlivy. HENDRICH, J. a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: SPN, 1988. s. 45–46.

⁵⁹ RAJNOCHOVÁ, N. Obtížnosti při osvojování českého jazyka rusky mluvícími posluchači. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2003–2005*. Praha: Akropolis, 2005. s. 43.

⁶⁰ SVOBODOVÁ, J. K otázkám bilingvismu a interference v ruštině. In: *Bilingvismus a interference – slovanské jazyky*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2014. s. 92.

⁶¹ Typickým příkladem takovýchto jevů jsou paronyma.

Lingvodidaktici⁶² se shodují v názoru, že s vyšší jazykovou úrovní mezijazyková interference slábne a začíná výrazněji působit interference vnitrojazyková. Dle Pösingerové⁶³ je vnitrojazyková interference nejvýraznější u středně pokročilých studentů.

Někdy je obtížné určit příčinu jazykových odchylek, ty mohou mimo jiné vznikat i současným působením mezijazykových a vnitrojazykových vlivů, pak se jedná o interferenci kombinovanou.

3.2.2 Interference proaktivní a retroaktivní

Jak již bylo naznačeno výše, interference není pouze jednosměrný jev. Jak mezijazyková, tak i vnitrojazyková interference působí obousměrně. Vliv dříve osvojených struktur na nově osvojované zastřešuje pojem proaktivní interference. Opačný proces – tedy proces, kdy později osvojované jevy mají negativní vliv na jevy osvojené dříve – je znám jako retroaktivní interference.

V případě mezijazykové interference se častěji setkáme s interferencí proaktivní. Retroaktivní interference se týká především pokročilých studentů, není však častá.⁶⁴ Naopak v rámci vnitrojazykové interference se oba podtypy často doplňují; retroaktivní interference je tedy převážně záležitostí vnitrojazykové interference⁶⁵.

3.2.3 Interference asociativní a reproduktivní

Podle momentu vzniku interference odlišuje Pösingerová⁶⁶ interferenci asociativní, jež vzniká souběžně s osvojováním daného jevu, a na druhé straně interferenci reproduktivní, jež se vyskytuje později, tedy během užití daného jevu ve cvičeních nebo přímo v komunikaci.

⁶² HENDRICH, J. a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: SPN, 1988. s. 47–48.; PÖSINGEROVÁ, K. *Problematika negativních transferů při výuce polského jazyka v českém jazykovém prostředí*. Praha: Karolinum, 2001. s. 57.; ŠINDELÁŘOVÁ, J. – ŠKODOVÁ, S. *Práce s chybou ve výuce žáků-cizinců*. Metodický portál: Články. [online]

⁶³ PÖSINGEROVÁ, K. *Problematika negativních transferů při výuce polského jazyka v českém jazykovém prostředí*. Praha: Karolinum, 2001. s. 57.

⁶⁴ *Ibidem*, s. 44.

⁶⁵ *Ibidem*, s. 49.

⁶⁶ *Ibidem*, s. 50.

3.2.4 Interference zjevná a skrytá

Zjevná (explicitní) interference nastává tehdy, pokud se projevívá zřejmý mezijazykový či vnitrojazykový vliv, projevuje se tedy vždy porušením normy cílového jazyka. Naopak při skryté (implicitní) interferenci k jazykovým chybám nedochází, jelikož se mluvčí záměrně vyhýbá obtížným gramatickým a lexikálním jevům, v důsledku čehož se však jeho promluva stává jednodušší (chudší) a ztrácí svůj expresivní a idiomatický aspekt.⁶⁷ Mluvčí v tomto případě upřednostňuje jazykové jevy, které jsou mu blízké a zároveň odpovídají normě cílového jazyka, avšak vyhýbá se tím funkčně vhodnějším jazykovým jevům, které by za stejné situace použil rodilý mluvčí⁶⁸.

3.2.5 Interference statická a dynamická

Z hlediska rozdílů mezi ustálenými a příležitostnými jazykovými odchylkami lze odlišit interferenci statickou a dynamickou⁶⁹. V případě statické interference je znatelný permanentní vliv jednoho jazyka na druhý, jenž se projevuje stálými odchylkami (např. v podobě trvalého přízvuku mateřského jazyka). Naopak dynamická interference se vyznačuje pouze náhodnými chybami.

S tímto typem interference souvisí interference v kompetenci (neznalost) a v performanci (náhodné odchylky), kterou vymezuje Choděra⁷⁰.

3.2.6 Interference podle jazykového plánu

Interference se projevuje v ústní i písemné formě ve všech plánech jazyka. Podle toho pak rozlišujeme interferenci ve zvukovém plánu jazyka, interferenci morfologickou, lexikální, syntaktickou, ale také grafickou a pravopisnou.

⁶⁷ LEKOVA, B. Language interference and methods of its overcoming in foreign language teaching. *Trakia Journal of Sciences*, 2010, 8 (3), s. 321.

⁶⁸ CHODĚRA, R. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. 2. vyd. Praha: Academia, 2013. s. 50.

⁶⁹ MURYC, J. *Obecné a specifické rysy polsko-české jazykové interference na českém Těšinsku*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2010. s. 58–59.

⁷⁰ CHODĚRA, R. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. 2. vyd. Praha: Academia, 2013. s. 50.

3.2.7 Interference interkulturní

Interkulturní neboli pragmalingvistická interference značí pronikání sociálních a kulturních norem mateřského jazykového prostředí do prostředí cílového jazyka; týká se tedy odlišných způsobů myšlení a jednání.

Do této kategorie lze zařadit také interferenci lingvozeměvědnou, jak ji vymezuje Veselý⁷¹. Lingvozeměvědná interference souvisí s mimojazykovou realitou a její podstata spočívá v tom, že mluvčí přisuzuje slovům cizího jazyka významy totožné s mateřským jazykem, přestože v cizím jazykovém prostředí může mít dané slovo odlišné konotace⁷². Tento typ interference se tedy projevuje vytvářením mylných představ o cizí skutečnosti.

3.3 Faktory ovlivňující vznik interference

Interference je předmětem zkoumání psycholingvistiky a lingvistiky.⁷³ Z psychologického hlediska je založena na analogiích a asociacích. „Člověk podvědomě zaměňuje podobné jazykové jevy mezi sebou z důvodu nedostatečné diferenciací formy nebo obsahu.“⁷⁴ Interferenci lze proto popsat také jako asimilační tendenci⁷⁵.

Vzhledem k výše zmíněnému je zřejmé, že se na vzniku interference podílí nejen jazykové, ale i mimojazykové faktory. Veselý rozlišuje mezi primárními a sekundárními příčinami interference, přičemž mezi primární příčiny řadí „jazykové kontakty ve vědomí“ studenta a nedokonalé osvojení daného jazyka. Za sekundární

⁷¹ VESELÝ, J. *Problematika vyučování ruštině jako blízce příbuznému jazyku*. Praha: SPN, 1985. s. 33.

⁷² Konotace jsou tradičně chápány jako sekundární významové komponenty lexikálního významu, jež jsou závislé na kontextu. Jsou založeny na pocitech a představách, které lexém vyvolává v mysli jedince (k. individuální) nebo kolektivu (k. kolektivní). Jinými slovy, konotace odrážejí vztah uživatelů jazyka k mimojazykové realitě a mohou se měnit v závislosti na kultuře, časovém vývoji a jiných faktorech. HLADKÁ, Z. – VAŇKOVÁ, I. „Konotace.“ In: Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online].

⁷³ LEKOVA, B. Language interference and methods of its overcoming in foreign language teaching. *Trakia Journal of Sciences*, 2010, 8 (3). s. 320.

⁷⁴ RAJNOCHOVÁ, N. Obtížnosti při osvojování českého jazyka rusky mluvícími posluchači. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2003–2005*. Praha: Akropolis, 2005. s. 42.

⁷⁵ U studentů se však mohou projevit i disimilační tendence – tj. snaha odlišit jevy výchozího a cílového jazyka v případech, kdy se shodují. V tomto případě se tedy jedná o nadbytečnou diferenciaci, která – stejně jako nedostatečná diferenciací – vede k jazykovým chybám. VESELÝ, J. *Problematika vyučování ruštině jako blízce příbuznému jazyku*. Praha: SPN, 1985. s. 19.

příčiny považuje momentální psychický stav studenta⁷⁶, kde nepříznivé jevy jako jsou únava, tréma aj. mohou přispívat ke vzniku interferenčních chyb, jelikož znemožňují studentovi naplno se soustředit. Tyto mimojazykové faktory se projevují bez ohledu na úroveň osvojení jazyka.⁷⁷

Na vzniku interference se však podílí více faktorů. Interferenci ovlivňuje i znalost jiného cizího jazyka a úroveň teoretického jazykového vzdělání. Svou roli sehrává také druh jazykového výkonu. Větší procento interferenčních chyb bude (v porovnání s bezpřekladovými) v překladových projevech. Nejvíce interferenčních chyb lze však zaznamenat v nepřipravených spontánních projevech.⁷⁸

Na interferenci má značný vliv úroveň osvojení daného cizího jazyka. Jak již bylo zmíněno výše, mezijazyková interference je výraznější v počátcích studia cizího jazyka, později začíná sílit vnitrojazyková interference.

Kromě výše zmíněných příčin má na intenzitu interference bezesporu vliv i vzdálenost výchozího a cílového jazyka, o čemž pojednává následující podkapitola.

3.4 Jazykový transfer s ohledem na vzdálenost výchozího a cílového jazyka

Pozitivní i negativní transfer je v české odborné literatuře nejčastěji zmiňován v souvislosti s blízce příbuznými jazyky, jako jsou čeština – ruština nebo čeština – polština. Veselý⁷⁹ zastává názor, že čím blíže si jsou výchozí a cílový jazyk, tím výrazněji se bude uplatňovat jak pozitivní transfer, tak rovněž interference, ke které dochází zejména v případech částečné shody. Podobně se k problematice vyslovují rovněž Hendrich a Choděra.

Podle Hendricha je kladný vliv mateřštiny na proces osvojování cílového jazyka podmíněn existencí společných – totožných či blízkých – jevů v obou jazycích a tento „vliv je přímo úměrný genetické příbuznosti mateřštiny a studovaného jazyka.“⁸⁰ Stejně pravidlo platí pro interferenci, a sice: „Čím slabší je kontrast mezi

⁷⁶ VESELÝ, J. *Problematika vyučování ruštině jako blízce příbuznému jazyku*. Praha: SPN, 1985. s. 36.

⁷⁷ PŮSINGEROVÁ, K. *Problematika negativních transferů při výuce polského jazyka v českém jazykovém prostředí*. Praha: Karolinum, 2001. s. 59.

⁷⁸ Ibidem, s. 57–59.

⁷⁹ VESELÝ, J. *Problematika vyučování ruštině jako blízce příbuznému jazyku*. Praha: SPN, 1985. s. 38.

⁸⁰ HENDRICH, J. a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: SPN, 1988. s. 44.

dvěma, resp. více jevy, tím silnější je interference, tj. tím obtížněji se příslušné jevy diferencují a tím snáze se zaměňují.“⁸¹

Dle Choděry⁸² se jazykový transfer u blízkých jazyků projevuje odlišně v produkci a percepci mluvčího. Zatímco kompetenci porozumění blízkost jazyků jednoznačně napomáhá, na produkci (mluvený a psaný projev) má dle něho zanedbatelný vliv⁸³.

Výjimečně se najdou autoři⁸⁴, kteří jsou opačného názoru a tvrdí, že se interference uplatňuje výrazněji u vzdálenějších jazyků. Vysvětlují to tak, že v některých případech – pokud jsou jazykové struktury cílového jazyka příliš vzdálené mateřskému jazyku – může být pro studenta obtížné naučit se úplně nový jev, a proto se raději uchýlí ke strukturám mateřského jazyka.⁸⁵

Častěji se však lingvodidaktici shodují na tom, že student „podvědomě zaměňuje podobné jazykové jevy mezi sebou z důvodu nedostatečné diferenciacie formy nebo obsahu.“⁸⁶ Obecně se tedy na interferenci a pozitivní transfer nahlíží jako na jevy frekventovanější u blízkce příbuzných jazyků.

⁸¹ VESELÝ, J. *Problematika vyučování ruštině jako blízkce příbuznému jazyku*. Praha: SPN, 1985. s. 22.

⁸² CHODĚRA, R. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. 2. vyd. Praha: Academia, 2013. s. 50.

⁸³ S tímto názorem se však neztotožňujeme. Slované si jsou schopni rychleji osvojit jevy společné oběma jazykům (např. chápou funkci vidu) a produkovat psaný i mluvený projev lépe než mluvčí jazyka vzdáleného češtině.

⁸⁴ Např. Dechert (1983) vyslovuje tezi, že čím vzdálenější si jsou jazyky z hlediska struktury, tím větší je v cílovém jazyce výskyt chyb, které nesou stopy struktur výchozího jazyka; uvedeno dle BHELA, B. Native language interference in learning a second language: Exploratory case studies of native language interference with target language usage. *International Education Journal*, 1999, 1 (1). s. 23.

⁸⁵ Takové případy bychom však označili v souladu s Weinreichem jako „difficulties“. Weinreich (1970, s. 11) vyčleňuje dva typy vlivů mezi L1 a L2, a sice „difficulties“ a interferenci. Jako „difficulties“ označuje jevy, kterým je obtížné se naučit kvůli odlišnosti jazyků. Uvedeno dle RAMASHEUSKAYA, K. *Specifika češtiny ruských studentů (se zaměřením na vybrané fonetické a morfosyntaktické jevy)*. Praha, 2014. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Vedoucí práce K. Šebesta. s. 20.

⁸⁶ RAJNOCHOVÁ, N. Obtížnosti při osvojování českého jazyka rusky mluvícími posluchači. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2003–2005*. Praha: Akropolis, 2005. s. 42.

4. JAZYKOVÁ CHYBA

4.1 Definice chyby a její vymezení z lingvistického pohledu

Kulič definuje chybu týkající se jakékoli lidské činnosti, tedy nikoli pouze procesu učení se, jako odchylku „od předepsané výkonové normy či od řešení, které vede k danému cíli, nebo takové, které k němu vede oklikou, s příliš velkými ztrátami“⁸⁷. V oblasti jazykové výuky je pak chybou míněna „odchylka od norem cílového jazyka“⁸⁸. Zde však vyvstává otázka, jak chápat normu.

V české lingvistické tradici lze vymežit dva základní přístupy v pojetí jazykové chyby. V užším pojetí je za chybu považována odchylka od normy spisovné češtiny. Těchto chyb se dopouštějí nejen cizinci, ale běžně také rodilí mluvčí.

Druhý přístup pak vymezuje chybu z širšího pohledu jako odchylku „od systému národního jazyka“⁸⁹; také tyto chyby lze nalézt v promluvě cizinců i rodilých mluvčích. Jedná se například o již zmíněné vývojové chyby, jež jsou způsobené nesprávnou analogií v jazyce a dopouštějí se jich jak cizinci, tak rodilí mluvčí (děti, které si osvojují mateřský jazyk). Dospělí rodilí mluvčí pak mohou chybovat v cizích slovech⁹⁰ či jejich deklinaci. V promluvě dětí, ojedinele i dospělých, se vyskytují také chyby způsobené hláskovými změnami – tzv. inverze⁹¹ (*verlyba*) a metateze⁹² (*pernamentka*).

V tom, co bychom v promluvě cizinců měli považovat za chybu, se někteří lingvodidaktici neshodnou. Například Kotková za normu cílového jazyka považuje spisovnou češtinu a „chybné prostředky jsou takové, které spisovná varianta nepřipouští“⁹³. Podle Choděry⁹⁴ je pak chybou i nedostatečně plynulý ústní projev a dlouhá doba reakce, i přesto že samotný projev je bez dílčích jazykových chyb.

⁸⁷ KULIČ, V. *Chyba a učení: funkce chybného výkonu v učení a v jeho řízení*. Praha: SPN, 1971. s. 5.

⁸⁸ KOTKOVÁ, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Karolinum, 2017. s. 40.

⁸⁹ HRDLIČKA, M. Jazyková chyba a práce s ní v jazykovém vyučování. In: ŠEBESTA, K. – ŠKODOVÁ, S., eds. a kol. *Čeština – cílový jazyk a korpusy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012. s. 91.

⁹⁰ například v paronymech (efektní vs. efektivní, povědomí vs. podvědomí aj.)

⁹¹ Vzniká přeskupením sousedících hlásek.

⁹² Vzniká přesmyknutím hlásek, mezi kterými je ještě jiná hláska.

⁹³ KOTKOVÁ, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Karolinum, 2017. s. 40.

⁹⁴ CHODĚRA, R. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. 2. vyd. Praha: Academia, 2013. s. 164.

Takové hodnocení je však značně subjektivní a nemusí vypovídat ani tak o jazykových znalostech studenta, jako spíše o jeho povaze.

4.2 Význam chyby v jazykové výuce

Zatímco v minulosti byla chyba ve výuce jazyka (především pak v tzv. audioorální metodě⁹⁵) považována za jednoznačně negativní jev, s rozvojem komunikační metody – jež v současnosti ve výuce jazyků převládá – se měnil i pohled na jazykovou chybu. Obrat v chápání jazykové chyby nastal v druhé polovině 60. let 20. století se vznikem teorie mezijazyka.

Teorie mezijazyka na rozdíl od předchozích směrů chápe chybu jako přirozený a nevyhnutelný jev, který doprovází proces nabývání znalosti jazyka (cizího i mateřského). Chyby již nejsou signálem selhání, nýbrž důkazem vývoje studentova jazyka. Dle Cordera má řada chyb systémový charakter, díky čemuž lze jisté typy chyb v procesu učení se předvídat, vysvětlit příčiny jejich vzniku, a tím zamezovat jejich dalšímu výskytu.⁹⁶

„Podle stoupenců tohoto směru tedy vzniká mnoho chyb objektivně ze specifických důvodů, a sice proto, že si jinojazyčný mluvčí v té které fázi procesu získávání znalosti cílového jazyka vytváří (částečně) nesprávnou představu o jeho struktuře a fungování.“⁹⁷ O konkrétních příčinách vzniku chyb bude pojednáno v kapitole 4.3.

4.2.1 Práce s chybou

Teorie mezijazyka a další okolnosti tedy přispěly k tomu, že v dnešní lingvodidaktické praxi je již chyba chápána jako přirozená součást procesu učení se cizímu jazyku a představuje zpětnou vazbu pro studenta i učitele. Aby se však student mohl z chyby poučit, je důležité (kromě samotné opravy chyby), aby pochopil, proč chybu udělal.

Práce s chybou by měla zahrnovat následující čtyři fáze: 1. rozpoznání chyby, 2. určení typu chyby, 3. určení příčiny chyby a 4. vlastní opravu. V odborné literatuře

⁹⁵ ŠKODOVÁ, S. *Kapitoly z lingvodidaktiky češtiny jako cizího jazyka*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012. s. 86.

⁹⁶ HRDLIČKA, M. *Kapitoly o češtině jako cizím jazyku*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. s. 149.

⁹⁷ *Ibidem*, s. 149–150.

se v souvislosti s těmito fázemi používají pojmy detekce, identifikace, interpretace a korekce chyby⁹⁸.

Šindelářová a Škodová⁹⁹ uvádějí ukázkou procesu práce s chybou v jednotlivých krocích, jako příklad jim slouží nepravidelná konjugace, která se mezi systémovými chybami studentů objevuje velmi často:

Ráda plavám.

Detekce: Sloveso „plavám“ je gramaticky špatně.

Identifikace: „Plavat“ nepatří do kategorie Á-sloves.

Interpretace: „Plavat“ je sloveso nepravidelné, proto patří mezi nepravidelná E-slovesa.¹⁰⁰

Korekce: Vytvoření správného slovesného tvaru „Ráda plavu.“

K interpretaci chyby způsobené mezijazykovou interferencí (především pak v případě mezijazykových homonym) může dobře posloužit také porovnání chybné výpovědi s mateřským jazykem studenta.

4.3 Možné příčiny vzniku jazykové chyby

Určení příčiny vzniku chyby patří k důležitým momentům práce lingvodidaktika, jelikož může pomoci zvolit vhodné didaktické prostředky k jejímu odstranění či omezení výskytu.

Mezi nejčastějšími příčinami vzniku chyby je v odborné literatuře uváděna **mezijazyková interference**. Ačkoli se nejčastěji jedná o interferenci s mateřským jazykem, může docházet také k interferenci s jiným cizím jazykem¹⁰¹. Je však třeba doplnit také **vnitrojazykovou interferenci** jako jednu z příčin chyb, která – jak už

⁹⁸ KULIČ, V. *Chyba a učení: funkce chybného výkonu v učení a v jeho řízení*. Praha: SPN, 1971. s. 97–135.

⁹⁹ ŠINDELÁŘOVÁ, J. – ŠKODOVÁ, S. *Práce s chybou ve výuce žáků-cizinců*. Metodický portál: Články. [online].

¹⁰⁰ Takto zvolená formulace však může být pro studenta matoucí.

¹⁰¹ Například v projevu rodilého mluvčího angličtiny se znalostí ruštiny bude docházet k interferenci s ruštinou zkrátka proto, že je ruština češtině blíže než angličtina. Naopak ale u ukrajinského rodilého mluvčího se znalostí angličtiny se lze setkat i s interferencí s tímto jazykem, ačkoli pravděpodobně nebude tak výrazná jako interference s jeho mateřštinou.

bylo několikrát zmíněno – převládá u pokročilých studentů. Podle Hendricha působí potíže zejména retroaktivní vnitrojazyková interference.¹⁰²

Jako další z příčin je obvykle zmiňována **nevhodná prezentace gramatických pravidel** v učebnicích či z pozice učitele. Může se stát, že gramatické pravidlo buď neexistuje, nebo je příliš zjednodušené či dokonce chybné¹⁰³.

K chybám přispívá také **nedostatečné procvičení** nové gramatiky. Znalost gramatického pravidla je důležitá, ale ještě důležitější je umět dané pravidlo správně použít v komunikaci. Bez dostatečného procvičení toho však student není schopen.

Dále mohou chyby vznikat v důsledku **objektivní obtížnosti mluvnických kategorií a jevů**, což může souviset s typologickou odlišností od mateřského jazyka studenta nebo s již zmíněnou nevhodnou prezentací gramatických pravidel. Hrdlička v souvislosti s obtížností gramatických jevů provedl menší výzkum mezi zahraničními bohemisty a zjistil, že mezi nejobtížnější kategorie z pohledu cizinců patří české předložky a slovesný vid. Dle Hrdličky je to způsobeno nedostatečným lingvodidaktickým zpracováním těchto dvou kategorií v učebnicích češtiny pro cizince.¹⁰⁴

Mezi možné příčiny vzniku chyb se dále řadí **přílišné zobecnění pravidla** v cílovém jazyce. Typickou oblastí, ve které studenti chybují z důvodu přílišné generalizace pravidla, je komparace nepravidelných adjektiv (*dobrý – lepší*) a konjugace nepravidelných sloves (*plavat – já plavám*).

Pokud se student snaží sdělit myšlenku nad rámec svých jazykových znalostí, může dojít k chybám způsobeným **neznalostí gramatického jevu**.

Kromě výše zmíněných příčin působí při výuce jazyka i další vlivy, které mohou zapříčinit vznik jazykových chyb. Nejčastěji se jedná o psychosomatické faktory, jako je únava, nesoustředěnost, spěch, stres aj. Na závěr je třeba konstatovat, že na vzniku chyby se může podílet více příčin najednou, a i v případě, že je příčina pouze jedna, nelze ji vždy jednoznačně určit.

¹⁰² „Zvláště silný je vliv právě osvojené struktury na struktury osvojené dříve“. HENDRICH, J. a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: SPN, 1988. s. 367.

¹⁰³ V praxi jsme se například setkali s chybným překladem poučky v učebnici. V důsledku tohoto pochybení vyjadřovala poučka v mateřském jazyce studenta přesný opak daného pravidla.

¹⁰⁴ HRDLIČKA, M. *Kapitoly o češtině jako cizím jazyku*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. s. 97–98.

4.4 Klasifikace chyb z lingvodidaktického hlediska

Doposud v české lingvodidaktické literatuře neexistují pojmy, které by umožnily bližší popis jazykové chyby, k těmto účelům proto slouží termíny anglické, které zavedl již v roce 1967 Corder. Corder odlišuje dva druhy chyb, a sice errors a mistakes.

V případě **error** se jedná o tzv. kompetenční chybu (tj. selhání v kompetenci). Lze ji charakterizovat jako chybu z neznalosti. Mluvčí ji nedokáže sám opravit, jelikož se s daným jevem (lingvodidaktickým pravidlem) dosud neseznámil, nebo jej pochopil nesprávně a nedokáže jej v komunikaci náležitě použít. Chyby tohoto typu jsou **systémové**, objevují se v produkci mluvčího opakovaně a často je lze ve výuce předvídat.

Naproti tomu **mistakes** jsou chyby **nesystémové**. Pojmem mistake označuje Corder tzv. performanční chybu, kterou si je mluvčí schopen uvědomit a následně opravit. Nesystémové chyby vznikají v důsledku momentálního selhání, student například daný jev zná, ale nemá jej dostatečně zautomatizovaný apod. Tento druh chyby se může vyskytnout i v produkci rodilých mluvčích, příčinou takových přecheknutí bývá únava, stres, časový tlak či nesoustředěnost. Podle Cordera nemají nesystémové chyby v procesu učení jazyků žádný význam.¹⁰⁵ Někteří autoři však upozorňují na to, že rozlišit systémovou chybu od nesystémové může být mnohdy komplikované či dokonce nemožné.¹⁰⁶

Na Cordera navazují další autoři, z nichž postačí zmínit typologii Norrishe¹⁰⁷ (1987). Norrish přebírá Corderovo dělení na errors a mistakes, navíc však vymezuje třetí kategorii chyb, tzv. **lapses** (přecheknutí), které vznikají v důsledku nedostatečné koncentrace a mohou se jí dopouštět i rodilí mluvčí.

Kulič¹⁰⁸ uvádí přehled autorů, kteří dělí chyby do dvou kategorií podle shodného kritéria, a tím je kvalita chyby. První kategorie zahrnuje chyby „oprávněné“, „dobré“, „smysluplné“, „kognitivní“, protipólem jsou pak chyby

¹⁰⁵ CORDER, S. P. *Error Analysis and Interlanguage*. Oxford: Oxford University Press, 1981. s. 10.

¹⁰⁶ ŠTINDLOVÁ, B. *Žákovský korpus češtiny a evaluace jeho chybové anotace*. Praha: Univerzita Karlova, 2013. s. 33.

¹⁰⁷ Norrish 1987, s. 8; uvedeno dle ŠTINDLOVÁ, B. *Žákovský korpus češtiny a evaluace jeho chybové anotace*. Praha: Univerzita Karlova, 2013. s. 32.

¹⁰⁸ KULIČ, V. *Chyba a učení: funkce chybného výkonu v učení a v jeho řízení*. Praha: SPN, 1971. s. 94.

„smysluprosté“, „nesmyslné“, „nekognitivní“, „hloupé“. Jedná se tedy o paralelu k chybám kompetenčním a performančním, jak je vymežil Corder.

Stejné pojmosloví (errors vs. mistakes) využívá i *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*, který se k chybám systémovým a nesystémovým vyjadřuje následovně: „Vznik **systémových chyb** (errors) se připisuje ‚interjazyku‘, zjednodušené a deformované reprezentaci cílové kompetence. Když se student dopouští systémových chyb, jeho výkon odpovídá zcela jeho kompetenci, v jejímž rámci si rozvinul určité charakteristické rysy, které se liší od norem CJ. Naopak **příležitostné chyby** (mistakes) se objevují ve výkonu uživatele či studenta (což může být i případ rodilého mluvčího), který řádně neaktivuje svou kompetenci.“¹⁰⁹

Systémové chyby „souvisejí s postupným prohlubováním porozumění systému osvojovaného/studovaného jazyka.“¹¹⁰ Na jejich výskyt v projevu rodilých mluvčích i cizinců upozorňovali již formalisté, kteří je charakterizovali jako **vývojové chyby**.

Chyby lze dále členit z hlediska závažnosti a dopadu na komunikaci. Norrish¹¹¹ pro tyto účely zavádí pojmy globální a lokální. Zatímco **globální** chyby narušují komunikaci, **lokální** chyby nemají na srozumitelnost sdělení vliv. Toto dělení je důležité především pro samotné opravování (v ústním projevu se obecně doporučuje opravovat primárně chyby globální).¹¹²

Pro účely hodnocení studentových chyb slouží také klasifikace Choděry¹¹³, který rozlišuje chyby **velké (hrubé)** a **malé**. Velké chyby se týkají důkladně probrané učební látky, zatímco malé chyby souvisejí s okrajově zmíněným učivem. Zvlášť pak vyčleňuje chyby související s dosud neprobraným učivem, ke kterým by se při klasifikaci nemělo přihlížet.

¹⁰⁹ *Společný evropský referenční rámec pro jazyky: jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme*. 2. české vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. s. 157.

¹¹⁰ HÁNKOVÁ, D. Práce s chybou v ústním a písemném projevu studentů češtiny jako cizího jazyka. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2011*. Praha: Akropolis, 2011. s. 116.

¹¹¹ Norrish (1995, s. 106). Uvedeno dle HÁNKOVÁ, D. Práce s chybou v ústním a písemném projevu studentů češtiny jako cizího jazyka. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2011*. Praha: Akropolis, 2011. s. 118.

¹¹² HÁNKOVÁ, D. Práce s chybou v ústním a písemném projevu studentů češtiny jako cizího jazyka. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2011*. Praha: Akropolis, 2011. s. 118.

¹¹³ CHODĚRA, R. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. 2. vyd. Praha: Academia, 2013. s. 163.

Corder¹¹⁴ také upozorňuje na existenci chyb skrytých (angl. **covert**), tedy takových, které jsou na větné úrovni gramaticky v pořádku, jedná se však o chybné užití z hlediska širšího kontextu. Šindelářová a Škodová uvádějí následující příklad: „Kde jsi, prosím Tě? – Díky, jsem v pohodě.“¹¹⁵ Opakem jsou pak chyby zjevné (angl. **overt**).

Chyby lze klasifikovat také na základě příčin jejich vzniku. Stručnou klasifikaci uvádí Kotková, která odlišuje čtyři základní druhy chyb¹¹⁶:

1. **Interlingvální/mezijazykové** – způsobené interferencí s mateřským nebo prvním cizím jazykem;
2. **intralingvální/vnitrojazykové** – způsobené nadměrnou generalizací nebo špatným uplatněním pravidel cílového jazyka;
3. **naučené** – jejich příčinou je samotný vyučovací proces;
4. **strategické** – vznikají v důsledku nevhodné učební a komunikační strategie.

Kromě výše zmíněných klasifikací existují také typologie (či kategorizace), které vycházejí ze způsobu popisu chyb a jsou využívány nejčastěji pro účely korpusové analýzy. Tyto tzv. deskriptivní taxonomie budou zmíněny dále. Nejprve však budou představeny dvě nejvýznamnější metody, které se využívají k analýze mezijazyka studenta.

4.5 Kontrastivní vs. chybová analýza a pojetí chyby

V polovině 20. století se chybou začala podrobněji zabývat kontrastivní lingvistika, která pro svůj výzkum využívala tzv. **kontrastivní analýzu**. Tato metoda se zabývala „synchronním srovnáváním jazykových systémů [...], především z hlediska potřeb cizojazyčného vyučování a překladu“¹¹⁷.

Cílem kontrastivní analýzy bylo porovnat mateřský a cílový jazyk formou systematické strukturní analýzy, podle nalezených shod a rozdílů vymezit problémové a bezproblémové oblasti osvojování cílového jazyka a na základě

¹¹⁴ CORDER, S. P. *Error Analysis and Interlanguage*. Oxford: Oxford University Press, 1981. s. 21.

¹¹⁵ ŠINDELÁŘOVÁ, J. – ŠKODOVÁ, S. *Práce s chybou ve výuce žáků-cizinců*. Metodický portál: Články. [online].

¹¹⁶ KOTKOVÁ, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Karolinum, 2017. s. 46.

¹¹⁷ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. 4. vyd. Praha: Karolinum, 2011. s. 233.

kontrastů předpovědět možné chyby. Tyto poznatky pak měly sloužit při vytváření didaktických materiálů.¹¹⁸

Ke srovnávání jazyků vedla přesvědčení, že a) hlavním zdrojem chyb je interference s mateřským jazykem; b) tyto chyby lze kontrastivní analýzou předpovědět; c) tyto poznatky lze využít při tvorbě učebních materiálů a tím redukovat účinky interference.¹¹⁹ Metodologicky vycházel koncept kontrastivní analýzy z behaviorismu.

Tato tvrzení byla později kritizována, jelikož se ukázalo, že ne všechny chyby, které u studentů nastaly, byly metodou kontrastivní analýzy předpovězeny. A naopak, některé predikované chyby se u mluvčích vůbec neobjevily.¹²⁰ Na základě těchto nedostatků byla role jazykového transferu postupně upozaděna, pozornost se přesunula na jiné důležité příčiny jazykových chyb a začal se rozvíjet nový přístup – tzv. chybová analýza.

Chybová analýza, jejíž koncept vypracoval již na konci 60. let Corder¹²¹, představuje stěžejní metodu pro studium studentova jazyka. Dalo by se říci, že i chybová analýza je srovnávacím přístupem, jelikož porovnává mezijazyk studenta s cílovým jazykem. Od kontrastivní analýzy se odlišuje především způsobem „nahlížení na význam mateřského jazyka studenta v procesu osvojování druhého jazyka“¹²². Zatímco pro kontrastivní analýzu je role mateřského jazyka klíčová, chybová analýza pohlíží na interferenci s mateřským jazykem pouze jako na jeden z možných zdrojů chyb¹²³ a takto je role interference chápána i dnes.

Chybová analýza popisuje mezijazyk studenta, tj. popisuje a analyzuje aktuální chyby studenta v cílovém jazyce, a na rozdíl od kontrastivní analýzy (která vnímala chybu jako nežádoucí jev) přistupuje „k chybám jako k typu evidence, který hraje

¹¹⁸ ŠTINDLOVÁ, B. *Žákovský korpus češtiny a evaluace jeho chybové anotace*. Praha: Univerzita Karlova, 2013. s. 28.

¹¹⁹ ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. 4. vyd. Praha: Karolinum, 2011. s. 233.

¹²⁰ PIERŠCIENIAK, P. Kontrastivní a chybová analýza. In: ŠEBESTA, K. a kol. *Aplikovaná lingvistika. Příručka pro studenty Bc. studia ČJL*. Praha: Karolinum, 2016. s. 35. [online].

¹²¹ Corder vymezil koncepci chybové analýzy v článku „The Significance of Learners' Errors“ a v dalších textech, které byly souhrnně publikovány v roce 1981.

¹²² PIERŠCIENIAK, P. Kontrastivní a chybová analýza. In: ŠEBESTA, K. a kol. *Aplikovaná lingvistika. Příručka pro studenty Bc. studia ČJL*. Praha: Karolinum, 2016. s. 35. [online].

¹²³ Někteří autoři (srov. Burtová – Kiparská, 1972), dokonce tvrdí, že mateřský jazyk studenta nemá na chyby v cílovém jazyce žádný vliv. Uvedeno dle PIERŠCIENIAK, P. Kontrastivní a chybová analýza. In: ŠEBESTA, K. a kol. *Aplikovaná lingvistika. Příručka pro studenty Bc. studia ČJL*. Praha: Karolinum, 2016. s. 37. [online].

důležitou roli v popisu žakovského jazyka.“¹²⁴, což znamenalo zásadní obrat v chápání chyby ve výuce cizích jazyků.

V 70. a 80. letech byla chybová analýza často kritizována, což vedlo v 80. letech k jejímu postupnému úpadku. Důvodem byla nedostatečně propracovaná metodologie. Jak upozorňuje Štindlová, kvalitní chybová analýza se neobejde bez kvalitní a podrobné typologie chyb, takovou typologii zase „nelze vytvořit bez rozsáhlého korpusu žakovských dat.“¹²⁵ V době rozmachu chybové analýzy však takové korpusy neexistovaly.

Na konci 90. let vznikla modifikovaná verze chybové analýzy, tzv. Computer-aided error analysis¹²⁶ (CEA), která vychází ze základních principů klasické chybové analýzy, ale nadto využívá žakovské korpusy, ve kterých lze díky anotacím rychle vyhledávat určité chyby či jazykové jevy a tato data dále zpracovávat. Dnes se chybová analýza obvykle provádí v pěti krocích: 1. sběr dat, 2. identifikace chyb, 3. popis chyb, 4. vysvětlení chyb, 5. evaluace chyb.¹²⁷

4.5.1 Klasifikace chyb v chybové analýze

Existující korpusy využívají k popisu chyb různé systémy klasifikace – tzv. deskriptivní taxonomie. Základními typy taxonomie jsou taxonomie dle povrchové struktury a taxonomie lingvistická.

Povrchová taxonomie klasifikuje chyby podle způsobu jejich realizace (podle strukturních deformací), přičemž nejčastěji jsou uváděny čtyři způsoby, kterými se chyby mohou realizovat¹²⁸:

1. záměna prvku (užití chybné formy) – *Kupovám nový byt.* (místo *Kupuju...*)
2. vynechání prvku – *Dívám () na televizi.*
3. přidání prvku – *Odpočívala jsem se.*

¹²⁴ ŠKODOVÁ, S. *Kapitoly z lingvodidaktiky češtiny jako cizího jazyka*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012. s. 86.

¹²⁵ ŠTINDLOVÁ, B. *Žakovský korpus češtiny a evaluace jeho chybové anotace*. Praha: Univerzita Karlova, 2013. s. 42.

¹²⁶ v překladu „analýza chyb využívající počítačové technologie“

¹²⁷ KOTKOVÁ, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Karolinum, 2017. s. 39.

¹²⁸ KOTKOVÁ, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Karolinum, 2017. s. 44; PIERŚCIENIAK, P. Kontrastivní a chybová analýza. In: ŠEBESTA, K. a kol. *Aplikovaná lingvistika. Příručka pro studenty Bc. studia ČJL*. Praha: Karolinum, 2016. s. 39. [online].

4. špatné uspořádání (chybný slovosled) – *Jsem dívala se na televizi.*

Lingvistická taxonomie využívá k rozdělení chyb lingvistické kategorie a ukazuje, na jaké jazykové rovině se chyba vyskytla. Tuto kategorizaci využívá většina chybově značkových korpusů. Nicméně konkrétní klasifikace se mohou lišit s ohledem na daný jazyk (vzhledem k různé struktuře jazyků) či výzkumný účel.

Pro účely této práce je stěžejní klasifikace Kotkové¹²⁹, která analyzuje – stejně jako tato práce – písemný projev cizojazyčných mluvčích¹³⁰. Kotková dělí chyby do **osmi hlavních kategorií**, a to na chyby: 1. formální, 2. morfosyntaktické, 3. chyby v prepozicích, 4. chyby v rodu adjektiv a zájmen, 5. syntaktické, 6. lexikální, 7. chyby v užití jazykového prostředku a 8. jiné.

Kotková vychází z třídimenzionální lingvistické klasifikace¹³¹, která byla vyvinuta pro francouzský korpus FRIDA (French Interlanguage Database). Tu dále modifikuje pro češtinu a v některých případech kombinuje lingvistickou a povrchovou klasifikaci (např. u chyb formálních, syntaktických či chyb v prepozicích).

Problémem lingvistické kategorizace může být v některých případech nejasná příslušnost chyby k jazykovým rovinám. Tohoto problému si je Kotková vědoma, a proto zavádí kategorii morfosyntaktických chyb, které jsou v češtině (kvůli bohaté flexi) velmi frekventované. Sama autorka to zdůvodňuje následovně: „u chyb ohebných slovních druhů (především u substantiv) někdy nemůžeme rozlišit, zda se jedná o neznalost pravidla použití formy (např. student nezná slovesnou vazbu a chyba by tedy měla patřit do syntaktických) či o problém s realizací formy (potom by to byla morfologická chyba)“¹³².

¹²⁹ KOTKOVÁ, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Karolinum, 2017.

¹³⁰ Avšak na rozdíl od této práce zkoumá mluvčí s mateřským jazykem neslovanským.

¹³¹ V té se uvádí 1. lingvistická oblast, 2. kategorie chyby a 3. slovní druh. KOTKOVÁ, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Karolinum, 2017. s. 42.

¹³² KOTKOVÁ, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Karolinum, 2017. s. 58.

5. METODOLOGICKÁ A MATERIÁLOVÁ VÝCHODISKA ANALÝZY

5.1 Cíle práce, postup a výzkumné otázky

Cílem práce je poskytnout ucelený přehled chyb, kterých se dopouštějí Ukrajinci při osvojování češtiny jako cizího jazyka, a následně zhodnotit, do jaké míry se na vzniku chyb podílí mezijazyková interference. Analýza se soustředí pouze na písemnou produkci studentů, a to na úrovních A1, A2 a B1. Předmětem analýzy jsou texty ukrajinských studentů, kteří se učí (nebo učili) česky v Českém centru v Kyjevě, tedy mimo území cílového jazyka.

Nejprve dojde k porovnání češtiny a ukrajinštiny a na základě toho budou predikovány možné problematické jevy. Následně budou podrobeny analýze písemné projevy ukrajinských studentů a budou identifikovány jazykové chyby (za chyby budou považovány veškeré odchylky od spisovné normy češtiny).

Jednotlivé chyby budou seřazeny dle jazykových plánů, do kterých spadají. Zvlášť budou vymezeny chyby morfosyntaktické (srov. Kotková), u kterých nelze jednoznačně určit, zda je jejich příčina morfologické či syntaktické povahy (např. slovesné vazby).

Následně se u chybných jazykových prostředků pokusíme určit příčinu vzniku chyby. Především nás bude zajímat, zda je zdrojem chyby mezijazyková interference, či nikoli. Pozornost bude poté věnována interpretaci nejčastějších chyb. Pokusíme se přitom odpovědět na tyto otázky: Jaké jazykové jevy podléhají mezijazykové interferenci nejčastěji? Jak se odlišují chyby na jednotlivých jazykových úrovních? Dochází se stoupající referenční úrovni k eliminaci interferenčních chyb? V jakých jazykových jevech může vést interference s ukrajinštinou k zásadnímu narušení komunikačního procesu?

Na základě závěrů, jež vyplynou z analýzy, se pokusíme navrhnout didaktická doporučení, která by pomohla eliminovat výskyt chyb způsobených interferencí s mateřštinou v projevu ukrajinských mluvčích.

5.2 Charakteristika analyzovaného materiálu

Analýza bude provedena na vzorku šedesáti textů, jež jsou součástí závěrečného testu, který studenti povinně píšou na konci semestru. Analyzované texty pocházejí ze závěrečných testů z let 2016–2019, které byly průběžně archivovány v Českém centru a v roce 2019 poskytnuty autorce této práce za účelem analýzy¹³³. Každá referenční úroveň (A1, A2, B1) bude zastoupena dvaceti texty na dvě odlišná témata.

Tabulka 1 – Přehled témat analyzovaných textů

ÚROVEŇ	TÉMA	POČET SLOV
A1	Moje rodina.	min. 50/70 ¹³⁴
A1	Můj víkend.	min. 80
A2	Popis fotografie.	min. 70
A2	Restaurace, jídlo a pití.	min. 90
B1	Televize je lepší než kniha. / Práce doktorky je důležitější než práce prodavačky.	min. 100
B1	Svátky	min. 120

Začátečnické téma *Moje rodina* vyžadovalo odpovědi na následující otázky: *Jaká je vaše rodina? Co dělají její členové? Kolik je jim let? Co mají rádi? Jaký je jejich charakter? Co společně děláte?*

Testy úrovně A1 z jiných let zahrnovaly téma *Můj víkend* a studenti měli za úkol zodpovědět tyto dotazy: *Co obvykle děláte o víkendu? Co děláte nejradyji? Co nerad/a děláte? Studujete/pracujete o víkendu? S kým a kde rád/a trávíte víkend?*

Úkolem studentů na úrovni A2 bylo popsat fotografii muže a ženy¹³⁵. Při popisu se museli vyjádřit k následujícímu: *Kdo jsou ti lidé? Jak vypadají? Kde jsou? Proč tam jsou? Na koho čekají? Jaké je počasí? Co dělali včera? Jaké plány mají na zítra?*

¹³³ Považujeme za důležité zmínit, že poskytnuté texty již byly opravené a s některými opravami se neztotožňujeme.

¹³⁴ Počet slov se v zadáních z jednotlivých let liší (v letech 2018–2019 byl minimální rozsah snížen na 50 slov).

¹³⁵ Vzhledem ke špatné kvalitě tisku měli studenti poměrně široké spektrum možností, jak skutečnost vyobrazenou na fotografii popsat.

Jindy bylo tématem testu *Restaurace, jídlo a pití*, jež zahrnovalo podotázky: *Jak často chodíte do restaurace? Podle čeho si vybíráte restauraci? Jaké je typické ukrajinské jídlo? Jak často vaříte doma? Jaké je vaše oblíbené jídlo? Jaké jídlo vám nechutná? Kde nakupujete jídlo?*

Zadání na nejvyšší zkoumané úrovni vyžadovalo, aby studenti napsali neformální dopis kamarádovi/kamarádce, ve kterém by vyjádřili názor na vybrané téma (na výběr měli ze dvou témat, viz tabulka 1).¹³⁶

Dalším tématem úrovně B1 byly *Svátky*, které zahrnovaly podotázky: *Který je důležitý svátek ve vaší zemi? Který svátek máte rádi? Které tradice máte rádi? Které jídlo je spojené s vašimi svátky? Které zvyky jsou spojené se svátky ve vaší zemi? S kým nejčastěji slavíte svátky?*

Ve všech případech se tedy jedná o ručně psané texty, v nichž studenti museli dodržet stanovený minimální počet slov (viz tabulka 1), maximální počet slov stanoven nebyl. Nicméně studenti tuto hranici obvykle dodržovali a nepsali text delší, než bylo nutné.¹³⁷

Text je součástí závěrečného testu, tudíž na jeho napsání je studentovi vymezen časový limit a nesmí používat slovníky ani žádné jiné pomůcky, které by mu mohly pomoci text korigovat. Proto lze v těchto textech očekávat větší procento chyb než v textech, které studenti píšou za domácí úkol.

5.3 Obecná charakteristika studentů Českého centra v Kyjevě

Jelikož jsou analyzované texty součástí archivovaných testů, nedisponujeme detailními informacemi o mluvčích, jejichž texty byly vybrány k analýze. K dispozici nám jsou pouze dvě informace: pohlaví (známe jméno) a jazyková úroveň. Avšak na základě pozorování studentů ČC v Kyjevě lze popsat alespoň jejich společné cíle.

Důležitým faktorem úspěšného osvojení cizího jazyka je motivace. Cílem participantů kurzů ČC je obvykle studium na české vysoké škole¹³⁸ (popř. získání zaměstnání v České republice). A jednou z podmínek přijetí ke studiu na VŠ je

¹³⁶ Na tomto místě chceme upozornit, že žádný ze závěrečných testů nevytvářela autorka této práce. Zadání, v němž mají studenti napsat úvahu jakožto součást neformálního dopisu, považujeme za kontraproduktivní (nejspíš je také důvodem, proč někteří studenti zapomínají na závěrečný pozdrav).

¹³⁷ Důvodem je jednak časový limit, jednak skutečnost, že s vyšším počtem slov obvykle přibývají pravopisné chyby, za které byly studentům odečítány body.

¹³⁸ Tomu odpovídá i věk studentů, největší zastoupení mají mladí lidé (cca do 25 let).

znalost češtiny minimálně na úrovni B1¹³⁹. Proto cílem těchto studentů není pouze schopnost domluvit se česky. Aby úspěšně složili certifikovanou zkoušku, potřebují si co nejlépe osvojit mluvený i psaný jazyk. Z těchto důvodů (a také vzhledem k jejich slovanskému původu) jsou na studenty kurzů ČC kladeny o něco vyšší požadavky než v jiných jazykových kurzech, především je nutná jejich domácí příprava a plnění průběžných písemných prací. Proto lze předpokládat poměrně vysokou úroveň jejich písemného projevu. Také jsou povinni psát průběžné testy, pomocí nichž se připravují na test závěrečný.

Co se týče **jazykové výbavy** studentů, bylo možné pozorovat, že většina z nich disponuje alespoň základní znalostí angličtiny. Čeština je tedy až druhý, popř. další cizí jazyk, který si osvojují. V neposlední řadě je důležité zmínit, že většina Ukrajinců ovládá ukrajinský i ruský jazyk.

Ačkoliv je úředním jazykem Ukrajiny pouze ukrajinština, ruština zde zaujímá vysoké postavení. Podle průzkumu, který provedl Kyjevský mezinárodní institut sociologie počátkem roku 2019, komunikuje 46 % Ukrajinců se svými nejbližšími příbuznými většinou nebo pouze v ukrajinštině (z toho 32,4 % pouze ukrajinsky), 28,1 % Ukrajinců mluví většinou nebo pouze rusky (z toho 15,8 % pouze rusky) a 24,9 % Ukrajinců uvedlo, že mluví ukrajinsky a rusky stejně často.¹⁴⁰

Якою мовою Ви найчастіше розмовляєте зі своїми найближчими родичами, маються на увазі батьки, бабусі і дідусі, рідні брати і сестри? (% серед усіх респондентів)

100% у стовпчику	Україна в цілому	Захід	Центр	Південь	Схід	Донбас
Тільки українською	32,4	80,1	26,3	10,8	4,2	0,0
Переважно українською	13,6	12,1	21,8	8,3	9,1	0,0
І російською, і українською однаково часто	24,9	4,5	32,8	32,1	36,3	16,7
Переважно російською	12,3	0,9	13,8	15,4	21,3	15,9
Тільки російською	15,8	0,6	4,7	32,5	28,2	66,7
Іншою мовою	0,2	0,4	0,1	0,0	0,2	0,0
Немає родичів	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0
ВАЖКО СКАЗАТИ	0,4	0,9	0,1	0,8	0,2	0,0
ВІДМОВА ВІДПОВІДАТИ	0,2	0,4	0,1	0,0	0,2	0,8

Obr. 1. Якою мовою говорять в Україні – статистика, zdroj: Gazeta.ua

Z těchto důvodů je třeba neopomíjet ruštinu jako možný zdroj interference zkoumaných studentů. Ačkoli budou chyby interpretovány primárně z hlediska ukrajinštiny, je třeba počítat s tím, že studentům, kteří „doma“ mluví pouze rusky, bude nejspíš oporou při učení se češtině právě ruština. Stejná situace by mohla nastat

¹³⁹ Některé vysoké školy požadují úroveň B2.

¹⁴⁰ Gazeta.ua. Якою мовою говорять в Україні – статистика. [online].

také v případě jazykových jevů, které nemají ekvivalent v ukrajinštině, ale v ruštině ano¹⁴¹.

5.4 Struktura kurzů

Výuku v Českém centru zajišťují rodilí mluvčí češtiny i ukrajinštiny. Co se týče **časové dotace** kurzů, klasický semestrální kurz trvá 18 týdnů a zahrnuje 36 lekcí v celkové délce 63 hodin¹⁴². Studenti navštěvují lekce dvakrát týdně a délka každé lekce je 105 minut. Na konci každého z kurzů dosáhnou příslušné jazykové úrovně podle SERR. Součástí harmonogramu ČC jsou také intenzivní kurzy pro úroveň B1 a B2. Pro dosažení úrovně B1 za jeden semestr je vymezeno celkem 162 hodin¹⁴³, přičemž studenti navštěvují lekce třikrát týdně a délka jedné lekce činí 180 minut.

Studenti se učí podle učebních materiálů L. Holé, a sice podle učebnice *Česky krok za krokem 1* (pro dosažení úrovně A1 a A2) a *Česky krok za krokem 2* (pro úroveň B1).¹⁴⁴

¹⁴¹ Rozdíly lze očekávat zejména v oblasti lexika, jelikož strukturně si jsou ruština a ukrajinština velmi podobné.

¹⁴² ve smyslu 60minutové časové jednotky

¹⁴³ ve smyslu 60minutové časové jednotky

¹⁴⁴ Tyto informace uvádíme na základě vlastní zkušenosti z období stáže. Nutno zmínit, že v předchozích či následujících letech mohla být struktura kurzů do jisté míry odlišná.

6. ANALÝZA CHYB V KOMUNIKÁTECH PRODUKOVANÝCH CIZINCI

Analýze bude předcházet porovnání jazykového systému češtiny a ukrajinštiny, na jehož základě budou predikovány problematické jevy. V analýze vycházíme z klasifikace Kotkové a tu dále modifikujeme pro potřeby naší práce.

6.1 Stručné srovnání češtiny a ukrajinštiny

Ukrajinština a čeština jsou jazyky blízce příbuzné¹⁴⁵, což osvojování češtiny (zejména v počátcích studia) jistě napomáhá. Nelze však zapomínat, že i mezi příbuznými jazyky lze nalézt mnohé odlišnosti, které mohou být příčinou interferenčních chyb. Na základě srovnání jazykových systémů češtiny a ukrajinštiny lze předpovědět, jaké jevy by mohly studentům-Ukrajincům dělat potíže. Nicméně odlišnost jevů dvou jazyků nemusí nutně vést k jazykové chybě, na což upozorňovali již odpůrci kontrastivní analýzy. Skutečné problematické jevy lze zjistit až provedením chybové analýzy, jež je předmětem této práce.

Čeština a ukrajinština se liší již z hlediska **grafického systému**. Ukrajinská abeceda (tzv. azbuka) vznikla na rozdíl od češtiny z cyrilice. Latinka by však při osvojování češtiny Ukrajincům potíže dělat neměla, jelikož se ji učí při výuce angličtiny (či jiných jazyků) již na základní škole. Nicméně česká abeceda má svá specifika (diakritická znaménka). Některé ukrajinské grafémy se navíc podobají latince (a to v tištěné i psané podobě), ale označují jiný foném, což by mohlo vést k občasné záměně písmen, především pak ve slovech, která jsou v obou jazycích velmi podobná.

Ačkoli se práce nezabývá výslovností Ukrajinců, mohou se některé odlišnosti **zvukové** stránky jazyka projevat v psané formě, proto je vhodné takové jevy zmínit také. V ukrajinštině neexistují dlouhé vokály ani diftongy. Délka samohlásek je pouze průvodní vlastností přízvučných slabik v ústním projevu, na rozdíl od

¹⁴⁵ Ukrajinština je jazyk východoslovanský (stejně tak ruština), zatímco čeština spadá do skupiny jazyků západoslovanských.

češtiny tedy není významotvorná (distinktivní funkci má v ukrajinštině přízvuk¹⁴⁶). V psaném projevu může ukrajinský přízvuk přispívat k nesprávné distribuci kvantity.

Ukrajinština je stejně jako čeština jazykem flektivním a užívá stejné gramatické kategorie, což představuje při osvojování českého **morfologického** systému jistou výhodu. Avšak deklinační a konjugační systém se v ukrajinském a českém jazyce liší (ukrajinština má pouze 4 typy skloňování a 2 typy časování).

V ukrajinštině jsou slova tvořena stejnými slovtvornými způsoby a postupy jako v češtině, nicméně slovtvorné prostředky bývají odlišné¹⁴⁷. V praxi tak může docházet k přenosu ukrajinských morfémů do češtiny.

Ukrajinština rozlišuje (obdobně jako čeština) deset slovních druhů. Některá substantiva se liší svým rodem (zejména internacionalismy) a číslem. Přechylování je oproti češtině málo frekventované, současné tendence v ukrajinštině však vedou k jeho rozvoji.

Co se týče sloves, ukrajinština má stejně jako čeština kategorii vidu, jeho pochopení v češtině by tedy Ukrajincům nemělo dělat větší potíže. Rozdíly nacházíme především ve tvoření préterita, kde ukrajinština nepoužívá pomocné sloveso „být“ a osobu vyjadřuje osobním zájmenem. Předpokládáme tedy, že by mohlo docházet k vynechávání pomocného slovesa.

Jednodušší je v ukrajinštině tvoření kondicionálu, pro všechny osoby užívá pouze částici *бу/б* namísto českých *bych, bys, by* aj., studenti tak mohou mít tendenci unifikovat tyto tvary. Určitou asymetrii nacházíme také v reflexivitě sloves, reflexivní formant navíc v ukrajinštině stojí za slovesem a píše se s ním dohromady.

Blížkost **lexika** obou jazyků, vyplývající z jejich příbuznosti, je jistě výhodou. Většina ukrajinských slov má indoevropský a slovanský základ; v poslední době se v ukrajinštině (stejně jako v jiných jazycích) objevuje mnoho výpůjček z angličtiny.¹⁴⁸ Ve slovní zásobě češtiny a ukrajinštiny se však vyskytuje mnoho

¹⁴⁶ Ukrajinský přízvuk je na rozdíl od češtiny volný (není vázán na určitou slabiku) a pohyblivý (při ohýbání a tvoření slov může přecházet na jinou slabiku).

¹⁴⁷ ŠINDELÁŘOVÁ, J. *Čeština jako cizí jazyk v evropském kontextu*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2008. s. 42–43.

¹⁴⁸ *Ibidem*, s. 46.

slov, která mají v obou jazycích stejnou nebo téměř stejnou formu, ale odlišný význam. Jedná se o tzv. **mezijazyková homonyma** a **paronyma**. V české odborné literatuře se setkáme také s pojmy „falešní přátelé překladatele“ nebo „zrádná slova“. Tato slova jsou buď slovanského původu, ale v průběhu vývoje jazyků se vzájemně odcizila, anebo jsou přejatá z neslovanských jazyků (např. internacionalismy), ale jsou významově odlišná.

Rozdíly mezi oběma jazyky se vyskytují i v **syntaxi**. Zájmenný podmět (osobní zájmeno) je v ukrajinštině na rozdíl od češtiny¹⁴⁹ obligatorní. Lze tedy očekávat nadměrné užívání zájmeného podmětu a naopak vynechávání slovesa „být“ v českém projevu.

Čeština i ukrajinština mají volný **slovosled**, ale ukrajinský slovosled je volnější. Rozdíly se týkají především pozice příklonek ve větě. Tak například v češtině se rozlišují krátké (nepřízvučné) a dlouhé (přízvučné) tvary osobních zájmen, přičemž krátké tvary zaujímají ve větě tzv. druhou logickou pozici (stejně jako ostatní enklitika). V ukrajinštině existují jen dlouhé tvary a osobní zájmena nejsou považována za enklitika, tj. zpravidla si ponechávají slovní přízvuk. V ukrajinštině stojí příklonky obvykle v těsné blízkosti tvaru, ke kterému přísluší. Předpokládáme proto, že se v oblasti slovosledu vyskytne výraznější počet chyb.

6.2 Ortografické chyby

Chyby v ortografii se v analyzovaných textech vyskytují ve velké míře. Do této kategorie řadíme chyby v diakritice, záměny grafémů (ale také chybějící či nadbytečný grafém), které mají různé příčiny, chyby v psaní velkých písmen a chyby v interpunkci.

Největší zastoupení mezi ortografickými chybami mají **chyby v diakritice**, především v kvantitě vokálů. Tento typ chyb se vyskytuje bez výjimky ve všech zkoumaných textech. Oproti kvantitě je méně chyb v distribuci háčku. Přibližně třikrát větší je výskyt slov, ve kterých **háček** chybí, oproti slovům s nadbytečným háčkem. Nadbytečný háček může mít v některých slovech původ v ukrajinštině,

¹⁴⁹ V češtině se osobní zájmeno užívá pouze při zdůraznění určité osoby (např. *Já jsem ti to říkala*).

tj. tam, kde je v ukrajinštině měkká výslovnost, dojde k měkčení i v češtině, např. *deň* (день). Příklady chybné distribuce háčku uvádíme v tabulce 2.

Tabulka 2 – Chyby v diakritice (háček)

chybějící háček	nemam ani babičky ani dedečka, sestrenice, sportovkyne, nejaké, nejradeji, můzu, varím, svetlé, nejdůležitější, odpověď, počítačová
nadbytečný háček	v něděli, křeslím, něbo, muším, prače, s řyži, něž, deň

Mnohem frekventovanější jsou již zmíněné **chyby v kvantitě**. Ukrajinština na rozdíl od češtiny nerozlišuje dlouhé a krátké vokály, má pouze vokály krátké. V mluvené ukrajinštině však obvykle dochází k prodlužování vokálu přízvučných slabik, což studenti reflektují v psaném českém projevu a mají tendenci prodlužovat krátkou samohlásku slabik, na kterých by v ukrajinštině byl přízvuk (*chodít*¹⁵⁰), nebo prodlužují vokál v první slabice slova, která je v češtině přízvučná vždy (*v zímě*). Třetím projevem interference s ukrajinštinou je zkracování vokálu v nepřízvučných slabikách (*lide*). Potíže působí především slova, která mají v obou jazycích stejnou či velmi podobnou formu (*máso*¹⁵¹).

Kvantita v češtině je fonologická, což znamená, že má schopnost měnit význam slova. Naproti tomu v ukrajinštině má distinktivní funkci přízvuk. Ukrajinci si proto často neuvědomují rozlišovací funkci délky v češtině a zejména v počátečních fázích studia na čárky často zapomínají.¹⁵² S rostoucí jazykovou úrovní si studenti začínají uvědomovat význam čárky a přibývají chyby spočívající v nadbytečné kvantitě, přičemž některé z nich mohou být způsobené vnitrojazykovou interferencí, např. *neráda*¹⁵³, *všechný*¹⁵⁴, *taky*¹⁵⁵. Další příklady nesprávné distribuce kvantity jsou uvedeny v tabulce 3.

¹⁵⁰ ukr. *xodítu*

¹⁵¹ ukr. *m'áco*

¹⁵² K záměně přízvuku a délky může přispívat ještě jeden faktor, a sice že se ve výuce ukrajinštiny na základních školách k označení přízvuku používá znak podobný české čárce. V běžném textu se však přízvuk nevyznačuje.

¹⁵³ Studenti často zapomínají, že negativní formy tohoto adverbia se píše s krátkým „a“.

¹⁵⁴ Chyba se vyskytuje pravidelně na úrovni B1. Lze proto předpokládat, že studenti zaměňují toto zájmeno s adjektivem, u kterého si již osvojili pravidlo psaní dlouhé koncovky.

¹⁵⁵ Zde je možný vliv ekvivalentního výrazu „take“. Interference působí i opačným směrem a ve výrazu „take“ se setkáváme s krácením vokálu.

Tabulka 3 – Chyby v diakritice (kvantita)

chybějící kvantita	rad, krasný, tatínek, nemam, není, o vikendu, odpočítat, v letě, líde, v džínách, smazene maso, asijske jídlo, objednaváme, přemyšlet, náš mozek, například, nazor
nadbytečná kvantita	v zímě, hráje, do divadla, muž, chlápec, chodít, máso, líde, taký, rodiče, rodínu, vídět, všechny, jíne, napiš, úmění

Jak mnozí lingvodidaktici upozorňují, kvantita nedělá potíže pouze Slovanům, nýbrž téměř všem nerodilým mluvčím češtiny. Je to způsobené tím, že kvantita vokálů „nepodléhá v češtině žádným pravidlům distribuce, není vázána na slovní přízvuk, může se vyskytnout neomezený počet za sebou následujících dlouhých samohlásek, atd.“¹⁵⁶

O jistých pravidlech bychom však uvažovat mohli. Pravidelnost nacházíme například v kmenotvorných příponách sloves (*dělá, rozumí* aj.). N. Nudga¹⁵⁷, která se ve své diplomové práci zabývá chybami rusky mluvících studentů v písemném projevu, odlišuje délky morfologické a lexikální. A právě chybovost v morfologických délkách podle ní během osvojování klesá výrazněji než v délkách lexikálních¹⁵⁸. Z naší analýzy vyplývá, že morfologické délky působí výrazné potíže ještě na úrovni A2 (*asijske jídlo*), na úrovni B1 registrujeme mírný pokles chyb (*čekam*).

V textech studentů, kteří si délky v češtině osvojili velmi dobře, se objevují chyby převážně ve slovech se třemi a více slabikami (*objednaváme*) a potíže působí také vidové dvojice, ve kterých dochází ke změně distribuce kvantity (*uklídíme byt; uklízí*).

Další rozsáhlou skupinou chyb jsou **záměny grafémů**, jejichž příčin je hned několik. Začneme těmi, které mají původ v ukrajinštině. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, ukrajinská azbuka vychází z cyrilice a liší se tedy od české

¹⁵⁶ HEDBÁVNÁ, B. – JANOUŠKOVÁ, J. – VEROŇKOVÁ, J. Výslovnost češtiny u cizinců – poznámky k metodám výuky. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2007–2009*. Praha: Akropolis, 2009. s. 30.

¹⁵⁷ NUDGA, N. *Typologie chyb rusky mluvících studentů-cizinců v písemném projevu*. Praha, 2017. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Z. Stárková.

¹⁵⁸ Nutno dodat, že zkoumá psané texty na úrovni B1 a B2.

abecedy. Ukrajinské grafémy, které se – v rukopisné či tištěné formě – podobají latině, ale označují jinou hlásku, uvádíme pro přehlednost níže.

Tabulka 4 – Psaná podoba ukrajinských grafémů

ukrajinština	označuje	záměna v češtině
	p	n
	y	U u
	d	g
	t	m
	b	d

Tabulka 5 – Tištěná podoba ukrajinských grafémů

ukrajinština	čeština
	u
	v
	s
	r
	n
	ch

Nejčastěji docházelo k záměně grafému „u“ za grafém „y“ (*jemy, myj*¹⁵⁹), což je pravděpodobně způsobené tím, že se tyto grafémy shodují v psané i tištěné podobě. Přesto, že se jedná o nejfrekventovanější grafickou záměnu, zaznamenali jsme pouze čtyři výskyty na úrovních A1 a A2. Dále se jednou, a to na úrovni A1, vyskytla záměna „y“ za „u“ (*muslím*) a rovněž jednou na úrovni A2 záměna „v“ za „b“ (*b obchodě*). Na úrovni B1 byla zaznamenána pouze jedna záměna, a sice „b“ za „d“ (*k příduzným*). Z výsledků analýzy tedy vyplývá, že **odlišný grafický systém** studentům po několika měsících výuky již nedělá větší problémy a výše zmíněné záměny jsou pouze dokladem performančních chyb.¹⁶⁰

Nicméně písmo některých studentů obsahuje i na úrovni B1 **rysy abuky**. Například velké „M“, velké „A“ nebo malé „z“ píšou někteří shodně s grafémy

¹⁵⁹ „y“ psané s kroužkem

¹⁶⁰ Zkušenosti z výuky jsou však takové, že se grafické záměny vyskytují ještě na úrovni B1. V závěrečném testu k menší chybovosti nejspíš přispívá skutečnost, že se student na své chyby více soustředí, což dokládají četné opravy záměn „u“ za „y“, které v analyzovaných textech registrujeme ještě na úrovni B1. Všechny tyto chyby si studenti sami uvědomili a opravili. Lze však předpokládat, že pokud by psaní nebylo součástí důležitého testu, chyby by v textu zůstaly.

ukrajinskými, což však nijak nebrání porozumění ani tím nevznikají žádné sekundární chyby.

V textech se dále vyskytují záměny grafémů, které nejsou způsobené odlišností grafického systému, avšak některé vyplývají z odlišností jazykového systému češtiny a ukrajinštiny. Záměna „g“ za „h“ (*enerhický*) je způsobena tím, že se v ukrajinštině grafém „g“ téměř nevyskytuje, a proto tam, kde má čeština „g“, se v ukrajinštině užívá „h“. Opačná záměna, „h“ za „g“ (*alkogol*¹⁶¹), se vyskytla pouze jednou (na úrovni A1) a je pravděpodobně způsobena interferencí s ruštinou, v níž se grafém „h“ nevyskytuje vůbec.

Velmi frekventovaná je záměna grafému „ch“ za „h“ (*hodím na shůzky; jejih; hytrý*) a předpony „z“ za „s“ (*spivam; vspomínáme; spatky*), jež se vyskytuje převážně v kombinaci „zp“. I tato záměna je způsobena mezijazykovou interferencí, jelikož se v ukrajinštině píše prefix „s“ pouze před grafémy *k, f, p, t, ch* (ve všech ostatních případech se píše „z“) ¹⁶². Pravidla psaní předpony „s(e)/z(e)“ v češtině jsou proto pro Ukrajince (a ne pouze pro ně) příliš složitá a uchylují se raději k jednoduchým pravidlům ze své mateřštiny. ¹⁶³

K záměně dochází také při **psaní předložky „s/se“** v instrumentálu, jelikož ukrajinština zde užívá předložku „z“ (*з мамом*), popřípadě její vokalizovanou formu „zi“ (*зі своїм друзям*). Chyba v prepozici se vyskytuje na úrovni A1 téměř pravidelně (*jít z nim; máso z zeleninou; hraju ze psem*) a často se objevuje ještě na úrovni A2 (*z svéme kamaradamy; z maminkou*).

Vysoká chybovost byla zaznamenána při **psaní „i/y“**, a to na všech úrovních. Některé z chyb jsou způsobené neznalostí (*uslišela*), jiné interferencí s ukrajinštinou (*V minulou sobotu; s tým názorem; knihy; velmy*¹⁶⁴; *hodyn*) nebo s angličtinou (*z Kijeva*). Na vyšších úrovních přetrvávají především chyby v cizích slovech, kde svou roli opět sehrála interference s ukrajinštinou (*fizyku; objektyvní*).

¹⁶¹ rus. *алкоголь*

¹⁶² Літературне місто: Онлайн-бібліотека української літератури. Освітній онлайн-ресурс. *Правопис префіксів з-, с-.* [online].

¹⁶³ Psaní prefixů „s/z“ v češtině dělá problémy i rodilým mluvčím.

¹⁶⁴ Ve výuce se chyba vyskytovala systematicky ještě na úrovni B1.

Záměna „i/y“ je častá také v koncovkách sloves v préteritu plurálu, jelikož ukrajinština zde užívá jednotnou koncovku pro všechny rody¹⁶⁵: *včera chodila ke kamarádce. Chodili do klubu a tancovali.; my s kamarádkami udělali...* Ačkoli je chyba syntaktické povahy, projevuje se převážně v psané formě jazyka¹⁶⁶, a proto ji zmiňujeme na tomto místě.

V menší míře se vyskytují záměny jiných hlásek, vokálů i konsonantů, způsobené například výslovností (*když; větčinou*), interferencí s ukrajinštinou (*s časnekem*) či angličtinou (*paperové knihy*). Bylo možné zaznamenat i tzv. disimilační tendence¹⁶⁷, jež vedou k chybám v jevech, které jsou v obou jazycích totožné (*boršť*¹⁶⁸).

Kromě záměn grafémů se v menší míře objevují také chyby způsobené **chybějícím či nadbytečným grafémem**. Takové chyby mohou být výsledkem vnitrojazykové interference (*mám tatínka, mněsic, koupuju*¹⁶⁹; *různých jídl*), interference s ukrajinštinou (*vopravdu*¹⁷⁰; *proekt*) nebo jde pouze o performanční chyby (*vesselý, samozřejmě; mamika, sesta*). Několik chyb vzniklo v souvislosti s vokalizací prepozic, ačkoli Ukrajinci vokalizaci znají ze svého jazyka. Obvykle se jednalo o nesprávnou vokalizaci před dvěma konsonanty, z nichž jeden byl slabikotvorný¹⁷¹ (*ve Brně; ve troubě*), pouze jednou se objevila chyba před jedním konsonantem (*se kamarádkou*) a před párovým konsonantem (*s zeleninou*).

Studenti chybují také v **psaní velkých písmen**, avšak většinu zaznamenaných chyb lze přisoudit interferenci s angličtinou; jedná se o názvy významných dnů (*Nový Rok; Deň Nezávislosti; Den Dikuvzdani*¹⁷²) a psaní velkého písmene po oslovení v dopise, které je odděleno čárkou (*Ahoj kolegyně, Jak se maš, a co děláš?*). Naopak interference s ukrajinštinou se projevuje psaním názvů národností s malým počátečním písmenem (*ukrajincy*).

¹⁶⁵ K chybovosti může přispívat i učební proces, jelikož v učebnicích bývá pro zjednodušení často užívána pouze koncovka mužského životného tvaru.

¹⁶⁶ Pokud odhlédneme od tvarů neutra, které se však v textech v tomto užití nevyskytují.

¹⁶⁷ Výraz uvádí ve své monografii Veselý, dle něhož se jedná o snahu odlišit jevy výchozího a cílového jazyka v případech, kdy se shodují. VESELÝ, J. *Problematika vyučování ruštině jako blízce příbuznému jazyku*. Praha: SPN, 1985. s. 19.

¹⁶⁸ Správně česky *boršč* – ukrajinsky *борщу*.

¹⁶⁹ Chyba zřejmě vznikla vlivem perfektivního protějšku *koupím*.

¹⁷⁰ Zde je možný také vliv obecné češtiny.

¹⁷¹ Chyba může být způsobena nedostatečným lingvodidaktickým pravidlem.

¹⁷² Chyby se objevily na úrovni B1, a to v textech na téma *Svátky*.

Na úrovni A1 se také několikrát objevuje malé písmeno na začátku věty. Specifickým případem je psaní velkého „J“ s tečkou, přičemž v některých případech lze obtížně rozeznat, zda jde o malé či velké písmeno. Tento jev se vyskytuje na všech jazykových úrovních, lze proto předpokládat, že se jedná o interferenci s ukrajinštinou¹⁷³.

Předposlední kategorií chyb jsou **chyby v interpunkci**, jež se vyskytují téměř ve všech textech. Mnohé z těchto chyb mají původ v ukrajinštině. Nejméně frekventovanou interpunkční chybou je užívání pomlčky způsobem, jaký v češtině není běžný: *je jí – 20 let; Moje oblíbené jídlo – zeleninový salát.*¹⁷⁴; *se dívají v televizi na – filmy, zprávy...*

Systematickou interferenční chybou, která přetrvává i na úrovni B1, se ukázala být **nadbytečná čárka před spojkou „a“** tam, kde spojuje dvě věty ve slučovacím poměru: *Dneská chodili na exkursii(,) a zítra pojedou domů.; Přes týden už rozhodla jít k doktorovi(,) a on jí dal lék.; Jak se maš(,) a co děláš?.* Nadbytečná čárka v jiných případech než před spojkou „a“ byla spíše ojedinělým jevem, např. *Pracuju ve firmě Pogekspert (,) jako direktorka.*

Mezi chyby, které nejsou způsobené interferencí, patří absence čárky při oddělování vedlejší věty¹⁷⁵: *Kdy mám volný čas(x) rád čtu; pozorovat(x) jak hrají mezi sebou kočky(x) je vždy zajímavé; zajímá mě (x) co si myslíš.* Dvakrát chybí čárka před spojkou „ale“ v souvětí souřadném, což je dokladem jazykové disimilace: *Nemá auto(x) ale má kolo.; Nemám rád to dělat(x) ale musím.*

Na závěr je třeba zmínit chybu, která má syntaktickou povahu, avšak projeví se právě až v psaném textu, proto ji řadíme mezi chyby ortografické. Jedná se o **oddělování záporné částice „ne“** od slovesa, ke kterému přísluší. V ukrajinštině se tímto způsobem tvoří zápor vždy, proto jde o chybu způsobenou jednoznačně mezijazykovou interferencí. Nejedná se však o chybu frekventovanou, čtyři výskyty byly zaznamenány na úrovni A1 (*ne pracuje; Ne rád o víkendu uklízet byt*) a dva výskyty na úrovni A2 (*ne vařim; co už ne pamatuju*). Z výsledků analýzy je patrné,

¹⁷³ Ukrajinský grafém „j“ je psán s háčkem (йЙ) a grafém značící „ji“ je psán s tečkou (їІ).

¹⁷⁴ Užívání pomlčky souvisí s přejímáním syntaktické struktury z ukrajinštiny, která se může projevit také ve formě nadbytečného zájmena, např. *Ale moje oblíbené jídlo to je jídlo s másem.*

¹⁷⁵ Těchto chyb se často dopouštějí i rodilí mluvčí češtiny.

že po několika měsících výuky již tento jev nepůsobí větší potíže a lze ho tedy interpretovat jako chybu performanční.

6.3 Lexikální chyby

Ačkoli podobná slovní zásoba, plynoucí z blízké příbuznosti jazyků, usnadňuje ukrajinským studentům osvojování češtiny, především kompetenci čtení s porozuměním, může být na druhé straně zrádná v tom smyslu, že se student příliš spoléhá na svůj mateřský jazyk. Studenti se často mylně domnívají, že má dané ukrajinské slovo stejnou či velmi podobnou formu i v češtině, a tak se v textech objevuje poměrně mnoho **ukrajinských lexémů** (viz tabulka 6). Nutno dodat, že s rostoucí jazykovou úrovní těchto chyb neubývá.

Mezijazyková interference se vyskytuje i na úrovni vícečlenných lexikálních jednotek, kde je poměrně častým případem nevhodné kalkování¹⁷⁶. Původ v mateřském jazyce studentů má například spojení *na dvoře* či *na ulici* (= *venku*), které užívají studenti na úrovni A2 při popisu počasí. Zdrojovým jazykem může být také angličtina: *aby nebyli pozdě* (= *se nezpozдили*). V některých případech nelze s jistotou určit, zda se student inspiroval svou mateřštinou či angličtinou: *Kdy mám volný čas*¹⁷⁷ (= *volno*); *Mezinárodní Ženský Den*¹⁷⁸.

Tabulka 6 – Lexikální prvek z mateřského jazyka

Příklad	Význam
byďlit okremo	odděleně/zvlášť
vže	už
on harno spiva	hezky
direktorka	ředitelka
dlouhá sprava	dlouhodobá záležitost
regbi	ragby
stojí pěkne slunečne počasí	je
zítra musí zibrát věci	sbalit
salo	sádlo, slanina, špek

¹⁷⁶ „Přejetí slova n. slovního spojení z jednoho (výchozího) jazyka do jiného (cílového) jazyka jeho doslovným překladem; cílový jazyk přitom napodobí strukturu přejímaného slova nebo slovního spojení za použití vlastních lexikálních prvků.“ KARLÍKOVÁ, H. „Kalk.“ In: Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online].

¹⁷⁷ Anglicky *free time*, ukrajinsky *вільний час*.

¹⁷⁸ Zde se na základě psaní velkých písmen přikláníme k interferenci s angličtinou (*International Women's Day*), struktura je však stejná i v ukrajinštině (*Міжнародний жіночий день*).

jeden raz na mněsic	jednou
něco smačného	dobrého
Jsem tě davno neslyšela	dlouho
knihy dopomahají formírovat myšlenky	pomáhají
kožna stráná ¹⁷⁹	každá země (stát)

Z ukrajinštiny si studenti kromě lexikálních prvků „vypůjčují“ také **prefixy**. A protože prefix může měnit význam slov, pokládáme tyto chyby za lexikální. V textech se chybně vyskytuje pouze prefix „po-“, a to u dvou slabších studentů na úrovni A2: *proto se dohodnuli **pojet** na výlet; před procházkou **pošli** do hospody; chci **pojit** do klubu, kde měli by zpívat, a tancovat a před **pojíst**¹⁸⁰ u restaurace.*

Zvláštní kategorii tvoří **mezijazyková homonyma a paronyma**, tj. slova, která mají v různých jazycích stejnou či podobnou formu¹⁸¹, ale odlišný význam. I zde platí, že jejich počet s rostoucí úrovní neklesá. Začátečníci užívají v textech opakovaně adjektivum *dobrý* ve významu *hodný* (*Ivan je moc **dobrý**.*)¹⁸². Na úrovni B1 student aplikoval pravidlo opačným směrem (***hodný** dort*).

V tabulce 7 uvádíme další příklady, které se v textech vyskytly. Praktický přehled těchto a dalších homonym a paronym (včetně ruského ekvivalentu), která jsme roztřídili podle tematických oblastí, uvádíme v příloze.

Zvláštní skupinou homonym a paronym jsou dvojice slov s protikladným významem (např. *vonět – **naxnymu***). Ačkoli si studenti tato slova poměrně rychle zapamatují a dále v nich nechybují, jeden výskyt byl přesto zaznamenán na úrovni B1 (***ovocný** salát*¹⁸³).

¹⁷⁹ Je zajímavé, že student v jednom slovním spojení zkombinoval „vypůjčky“ z ukrajinštiny i ruštiny. (UJ: *кожна*; RJ: *страна*). *Země (stát)* se ukrajinsky řekne *країна* a *každá* se rusky řekne *каждая*.

¹⁸⁰ Ačkoli lze v určitých kontextech sloveso „pojíst“ v češtině použít, zde je zřejmý vliv ukrajinštiny, a proto ho pokládáme za chybu.

¹⁸¹ Homonyma jsou slova se stejnou formou, paronyma jsou slova formálně podobná. IVAŠINA, N. – RUDENKA, A. Výzkum falešných přátel překladatele v slovanské lingvistické tradici. In: IVAŠINA, N. – JANOVEC, L. – RUDENKA, A. *Falešní přátelé překladatele v češtině a běloruštině*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2006. s. 11.

¹⁸² V češtině lze sice říct *Moje maminka je dobrý člověk.*, větu *Moje maminka je dobrá.* ve smyslu *hodná* by však rodilý Čech nepoužil.

¹⁸³ Na základě kontextu se jedná o homonymum, jelikož student popisuje přípravu bramborového salátu včetně ingrediencí.

Tabulka 7 – Mezijazyková homonymie a paronymie

Příklad	Význam
Dneská chodili na ekskursii	výlet
v parku v kafe v blízkosti jezera	v kavárně
temné vlasy	tmavé
nakupuju produkty v supermarketu	potraviny
nemohla jsem jíst, protože byla slaná a masná	masná
doufám, že se skoro uvíháme	brzy
to musí vyřešit pro sebe	rozhodnout
chodíme do círky	kostela
Obvykle se sbíráme na Vánoce	se scházíme

Na všech analyzovaných úrovních (nejčastěji však na úrovni nejvyšší) se objevují **chyby v reflexivitě sloves**, spočívající v chybějícím či nadbytečném zvrtném morfému *se/si* nebo v jeho záměně; absence zvrtného morfému však převládá na všech úrovních. V některých případech jsou chyby způsobené asymetrií v reflexivitě: *hrajú (x) ze psem*¹⁸⁴; v jiných si student neosvojil dostatečně daný lexikální výraz: *všetchno (x) živě můžu představit*. Opět se objevují i disimilační tendence: *Libi (x) mi to*.¹⁸⁵; *nemoc (x) jen zhoršila*¹⁸⁶. V dopisech na úrovni B1 se vyskytuje opakovaně věta: *Co (x) o tom myslíš?*. Domníváme se, že zde působí kombinovaná interference; ukrajinský ekvivalent nemá reflexivní podobu a nadto v češtině je v některých případech možná i podoba bez zvrtného *si* (*Myslím, že...*).

Jak již bylo zmíněno, nadbytečné zvrtné *se* je v textech mnohem méně frekventované a ani v jednom z případů není příčinou interference: *nerada se uklidim*; *Ráda se stravím víkend doma*; *nemoc se uplně zmízela*; *který se slavíme*; *když se zasnívá první hvězda*. K záměně *si/se* došlo pouze ve dvou případech: *dívám si na televizi*; *povídat se o něčem*¹⁸⁷.

Další kategorií chyb jsou **slova deformovaná**, mezi něž řadíme ty lexémy, v nichž se objevily více než dvě ortografické chyby, které by mohly bránit porozumění. Jsou obvykle dokladem nedostatečné znalosti daného lexému

¹⁸⁴ Podobných chyb se vyskytlo několik: *Ráda (x) hraje s ním.*; *jak (x) hrají mezi sebou kočky je vždy zajímavě.*

¹⁸⁵ V ukrajinštině má sloveso reflexivní podobu (*подобатися*).

¹⁸⁶ V ukrajinštině má sloveso reflexivní podobu (*ухудшитися*).

¹⁸⁷ Možná vnitrojazyková interference s výrazem *bavit se*.

(*cukerní*¹⁸⁸), ale mohou být způsobené i vnitrojazykovou interferencí (*často nemůže odpovět*¹⁸⁹).

Ačkoli většinu z deformovaných slov lze na základě kontextu snadno odhadnout: *knihy dopomahají formírovat myšlenky*, u některých je situace komplikovanější: *Prote nejoblíbeníše to je skouzky z kamarady*, kde by slovo *skouzky* mohlo znamenat jednak *zkoušky*, ale také *schůzky*, jelikož do kontextu zapadají oba lexémy¹⁹⁰. Slovní deformace se v textech objevují ojediněle, což dokládá, že pokud si daným lexémem student není jistý, raději ho nepoužije.

Ještě méně frekventované jsou **formální záměny**, tj. záměny způsobené formální podobností slov, jejichž příčinou je paronymie v češtině, tudíž vnitrojazyková interference: *Často mám víkend jeden dnes, protože pracuju v sobotou; chci mýt klid a odpočívat*.

Naopak významnou kategorií z hlediska počtu chyb jsou **sémantické chyby**, kterých s rostoucí úrovní výrazně přibývá. K sémantickým záměnám dochází zejména v důsledku nedostatečné znalosti sémantiky slov a jejich kolokací.

Tabulka 8 – Sémantické chyby

Příklad	Význam
teď nikdy nepracuje	vůbec
museli sestavit věci	sbalit
mnoho pracovali	hodně
knihy jsou minulé	zastaralé
to číslo jídel	počet
máme víkendy	volno
oslavovají ho v rodinném kole	kruhu

Frekventovanou chybou na úrovni A1 a A2¹⁹¹ je záměna dlouhého a krátkého slovesa pohybu (např. *jít/chodit*), ačkoli ukrajinština má tyto dvojice sloves také: *V sobotu moja rodina jít do kamaradu; Dneská chodili na ekskursii; Nejraději jedu o víkendu k rodičum v rodinný dům, kdyz mám nejakou dovolenou*. Na pomezí

¹⁸⁸ *cukrárny*

¹⁸⁹ V zadáních různých cvičení studenti často slyší: „Odpovězte na následující otázky aj.“ Forma imperativu je tedy ve výuce mnohem frekventovanější než infinitiv slovesa.

¹⁹⁰ Autor textu píše o tom, že má s kamarády hudební kapelu.

¹⁹¹ V textech na úrovni B1 jsme nezaznamenali ani jeden výskyt této chyby.

sémantických a formálních chyb řadíme záměnu sloves *jít/jet*, která se vyskytla pouze jednou: *čekají na vlak [...] protože musí jít do rodiny v jiném městě*.

Další systémovou chybou – opět pouze na úrovních A1 a A2 – je nahrazování sloves *mít rád / rád / chutnat* slovesem *líbit se*: *líbí se nám venčit ho; nelíbí se mi chodit do restaurace; Líbí se mi maso; Líbí se mi pít čaj, vodu, kavu...; Líbí se mi kaši*¹⁹². Příčinou je pravděpodobně jazyková asymetrie, ukrajinština si zde totiž vystačí s jediným slovesem¹⁹³. Tyto chyby jsou následně zdrojem sekundárních chyb (s výjimkou záměny sloves *chutnat / líbit se*, která mají stejnou valenci). Jazykovou asymetrií lze vysvětlit také záměnu sloves *znát* a *vědět*¹⁹⁴ (*Nevím moc tradice.*) nebo substantiv *procházka* a *projížďka* (*jet z kamarádem na procházku na kole*¹⁹⁵).

Na pomezí chyb formálních a sémantických řadíme **záměny příbuzných slov**, jelikož nelze s jistotou říci, zda je příčinou chyby podobnost formy či významu: *je v důchodce* (= v důchodu); *narozeniny*¹⁹⁶ (= narození) *Ježíše Krista*. Do stejné kategorie spadají **slovnědruhové záměny**. Systematickou chybou na všech úrovních, způsobenou pravděpodobně interferencí s ukrajinštinou, je zaměňování adjektiva za adverbium: *dobře počasí; je taky moc příjemně otevírat večer knihu; dívat se na televizi je lépe než číst knihy*. Pouze jednou student zaměnil adverbium za adjektivum: *Měj se heský!*, což může být způsobeno vnitrojazykovou interferencí (*Hezký den!*)¹⁹⁷.

V textech byla zaznamenána ještě jedna slovnědruhová záměna, ovšem pouze v konkrétním užití, a sice záměna substantiva *dům* v genitivu singuláru za adverbium (*vedle domů*). Tato chyba je způsobena jednoznačně vnitrojazykovou interferencí.

6.4 Morfologické chyby

V morfologickém plánu češtiny dělá ukrajinským studentům potíže především jmenná a slovesná flexe. Ačkoli je ukrajinština jazyk flektivní a má i stejný počet pádů jako čeština, deklinační a konjugační koncovky se v obou jazycích často

¹⁹² Student používá po konstrukci *líbí se mi* akuzativ, důvodem je zřejmě interference se slovesem *mít rád*, které se pojí s akuzativem.

¹⁹³ Větu *Мені це подобається*. lze přeložit jako *Baví mě to. Líbí se mi to. Chutná mi to*.

¹⁹⁴ Ukrajinština má pouze sloveso *знати*.

¹⁹⁵ V ukrajinštině *прогулянка* znamená *procházka*, ale i *projížďka*.

¹⁹⁶ V ukrajinštině se *narození* řekne *народження* a *narozeniny* jsou *день народження*.

¹⁹⁷ Nelze také vyloučit ortografickou povahu chyby.

odlišují. Česká flexe je navíc rozmanitější, a tak mají Ukrajinci s osvojováním velkého množství deklinačních a konjugačních typů potíže. Můžeme potvrdit slova Muryce, který tvrdí, že „ačkoliv je morfologický plán jazyka považován za poměrně uzavřený, [...] lze se v něm setkat se širokým spektrem pochybení interferenční povahy.“¹⁹⁸

6.4.1 Chybné tvary substantiv

Značné množství chyb jsme zaznamenali v **deklinačních koncovkách substantiv**, zejména u **měkkých vzorů**. Z toho jednoznačně převažují chyby ve slovech skloňovaných podle vzoru „růže“. Studenti po vzoru ukrajinštiny užívají jednotnou koncovku pro tvrdé i měkké skloňování: *Je to kaša s oříškamy*. V lokálu singuláru je koncovka „-i“ systematicky nahrazována koncovkou „-e“, ačkoli se v tomto pádě koncovka v obou jazycích shoduje a mohla by vést studenta ke správné variantě¹⁹⁹: *často večeríme v restaurace.; mám službu v nemocnice; v Austrálie; sejdem se v kuchyně; na fotografii; je na ulice*. Podle tvrdého vzoru deklinují studenti také v genitivu singuláru („-e“ nahrazují koncovkou „-i“): *do asijské restauraci* a v akuzativu plurálu: *(chodím) na zajímavé lekci; (vybírám) malé restauraci*. Pouze v akuzativu singuláru se studenti odchylují jak od ukrajinské koncovky, tak od české tvrdé koncovky: *platit za svou přítelkyně; kdy jsem vyšla na ulice*. Počet těchto chyb klesá teprve na úrovni B1.

Méně chyb bylo zaznamenáno v deklinačních koncovkách vzoru „kost“, v nichž je opět znatelný vliv jiných deklinačních koncovek: *je v domacnoste; Povím o noce na Ivana Kupala.; že se hodně lidím (x) více televize než knihy*.

Stejně jako v ženském rodě je měkká koncovka nahrazována koncovkou tvrdou, tak i v mužském rodě se substantiva vzoru „muž“ skloňují chybně podle vzoru „pán“: *Má přítele.; k lékařovi*. Studenti systematicky chybují ve tvaru slova *rodič* v nominativu plurálu: *jeho rodiči*²⁰⁰. Chyba může být způsobena jednak výpůjčkou daného tvaru z ukrajinštiny, nebo zde interferuje pravidelná koncovka podle vzoru „muž“. Proto chybu řadíme mezi případy kombinované interference.

¹⁹⁸ MURYC, J. *Obecné a specifické rysy polsko-české jazykové interference na českém Těšínsku*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2010. s. 82.

¹⁹⁹ Jedná se tedy o disimilaci. Například výraz „na ulici“ má v ukrajinštině ekvivalent „на вулиці“.

²⁰⁰ Ukrajinské „родичі“ je zároveň mezijazykovým homonymem a znamená „příbuzní“.

Studenti chybují i ve **tvrdých vzorech**, avšak v mnohem menší míře než ve vzorech měkkých. Obvykle jsou tyto chyby způsobeny vnitrojazykovou interferencí: *Taky vařím jídlo pro rodynou.*²⁰¹; *v rodinném domu; na stole*. Potíže dělají alternace, způsobené zejména pravidly cílového jazyka: *na prohlídce*²⁰²; *vedle meho dŕmu; na stŕlĕ, vidĕt svoje spoluŕaci* a některé výjimky z pravidel: *chodĕ do kostelu; bĕhem celĕho ŕivotu*. Interferenci s ukrajinštinou lze pŕisoudit snad jen krátkĕ tvary v dativu: *Martinu chutnĕ pivo*.

Ve tvarech **neutra** se chyby tĕmĕř nevyskytují. Aĕkoli studentŕm obvykle dĕlá potĕže vzor „kuřĕ“, v textech se tato slova objevují minimĕlnĕ a byla proto zaznamenĕna jediná chyba: *s kuřem*.

V ukrajinštinĕ se v plurÁlovĕ deklinaci projevuje vĕtší tendence k unifikaci deklinaĕních typŕ, tj. k setŕenĕ rodovŕch rozdĕlŕ²⁰³. Na rozdĕl od ĕeštiny ukrajinština v plurÁlu nerozlišuje tvary **ŕivotnŕch a neŕivotnŕch maskulin**, coŕ vede v ĕeštinĕ k ĕetnŕm chybĕm v nominativu plurÁlu muŕského ŕivotnĕho (mĕnĕ neŕivotnĕho) rodu. Tyto chyby vedou sekundĕrnĕ k chybnŕm tvarŕm adjektiv a zĕjmen: *Vypadajĕ jako typickĕ turisty, kterĕ majĕ hlad; Vybĕrĕme restauraci, kterĕ majĕ...; jsou takovĕ lidi, ktere ĕtou*.

Unifikaĕní tendence se projevujĕ také totoŕnostĕ tvarŕ v **genitivu a akuzativu plurÁlu muŕského ŕivotnĕho rodu**, coŕ vede k nadmĕrnĕmu uŕžívĕnĕ tvarŕ v genitivu. Tyto chyby pŕetrvĕvajĕ na ŕovni B1, kde se vyskytujĕ nejĕastĕji: *vspominĕme na zemřelŕch; ĕekĕm na nich; vidĕme nĕjakŕch pana a panĕ; svĕtky spoluĕuji nas, naŕŕch prarodĕĕŕ a naŕu rodinu*.

Napŕĕĕ vŕemi rody a vzory dochĕzĕ v **instrumentĕlu plurÁlu** k chybnĕmu uŕžívĕnĕ koncovky *-ami* (popŕ. *-amy, -mi*), jeŕ je způsobeno jednoznaĕnĕ interferencĕ s ukrajinštinou, ve které se unifikaĕní tendence v tomto pŕĕpadĕ projevila velmi silnĕ²⁰⁴: *se svemi kamarĕdami; proto se lĕĕila vŕemi zpŕůsobami; s kamaradmi*;

²⁰¹ Zde dochĕzĕ pravdĕpodobnĕ k interferenci koncovky adjektiva a substantiva ŕenskĕho rodu v akuzativu singulĕru.

²⁰² Jde o ojedinĕlou chybu a zĕroveň disimilaĕní jev. V ukrajinštinĕ dochĕzĕ k alternaci „finály zĕkladu pŕed koncovkou *-i, -e* v dativu a lokĕlu substantiv ŕenskĕho rodu, napŕ. k/c: *рука/руцĕ–рука/руце*.“ ANDERŠ, J. – CHOLODOVĕ, U. *Ukrajiniština vĕznĕ i vesele*. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackĕho v Olomouci, 2014. s. 8.

²⁰³ BĕLIĕOVĕ, H. *Nĕstin porovnvĕvacĕ morfologie spisovnŕch jazykŕ slovenskŕch*. Praha: Karolinum, 1998. s. 17–18.

²⁰⁴ Ukrajinština uŕžívĕ pro vŕechny rody jednotnou koncovku „-ами (-ями)/-ми“.

s *oříškamy*. Chyba je velmi frekventovaná na všech úrovních, což může být dané také existencí totožné koncovky (-ami) v češtině (ačkoli se vyskytuje pouze u feminina, vzoru „žena“).

Interference koncovek však není jediným zdrojem chyb v rámci jmenné deklinace. Rozdíly mezi ukrajinštinou a češtinou se projevují také v gramatických kategoriích, především v rodu, o něco méně v čísle.

Některá substantiva mohou být zrádná v tom smyslu, že mají v obou jazycích shodnou či velmi podobnou formu, ale jejich **rod je odlišný**. Špatné přiřazení rodu je pak příčinou chyb v deklinačních koncovkách daného substantiva, ale také rozvíjejícího shodného přívlastku. Chyby v rodu registrujeme v podobném rozsahu na všech úrovních.

Obvykle jsou odlišnosti v rodu spojovány s internacionalismy: *pracovala jako manažer v banku*²⁰⁵, avšak rozdíly se týkají také slov původu slovanského a vlastních jmen: *vedle Dnipro*²⁰⁶. Méně často studenti přejímají z mateřštiny kategorii rodu v případě slov s odlišnou formou: *na obraze*²⁰⁷. Pouze v jednom případě není chyba projevem mezijazykové interference, nýbrž dokladem disimilace: *bojujeme proti bakteriům*²⁰⁸. Další chyby plynoucí z odlišnosti rodu uvádíme v tabulce 9.

Tabulka 9 – Odlišný rod substantiv

Příklad	Ukrajinský ekvivalent a rod
ráda chodím do obchodních centrů	центр, М
má rád čokolad	шоколад, М
vypadají jako mladá pára	пара, F
byl útořý	вівторок, М
jít do nejakeho nového restaurace	ресторан, М
máme hodně léků, antibiotiků atd.	антибіотик, М
Jaký máš nazor na tu tému?	тема, F
manžel soli pstruh	форель, F
máme takovou zvyků	звичка, F

²⁰⁵ ukr. банк (М)

²⁰⁶ ukr. Дніпро (N)

²⁰⁷ ukr. картина (F)

²⁰⁸ ukr. бактерія (F)

S kategorií rodu souvisí **přechylování**, v němž lze pozorovat jistý vliv ukrajinštiny (popř. ruštiny, ve které je tendence nepřechylovat silnější): *pracovala jako manažer v banku; Moje manželka pracuje jako lékař v nemocnici; jsem gurmanem*²⁰⁹. S nepřechýlenou podobou se v textech setkáváme pouze ve výše zmíněných příkladech²¹⁰, což může souviset se současnou tendencí v ukrajinštině, jež směřuje k přechylování.

Rozdíly nacházíme rovněž v kategorii **číslo**, která však není natolik obsáhlá. Opakovaně dochází k chybě ve slově *informace*, jelikož v ukrajinštině se toto substantivum řadí mezi tzv. *singularia tantum*, tj. slova vyskytující se pouze v singuláru (*інформація*), zatímco v češtině může mít i plurálovou podobu (*ty informace*): *Všechnu informací můžeme dostat z knih*. Studenti chybují také ve slovech, která jsou v češtině pomnožná, zatímco v ukrajinštině mají formu singuláru: *Vánoce je moc důležité; nejhezčí svátek je narozeniny*²¹².

6.4.2 Chybné tvary adjektiv a zájmen

Oproti substantivům tvoří méně početnou skupinu chybná **adjektiva**. I v této kategorii nacházíme chyby v důsledku špatného přiřazení rodu: *Moje rodina nevelký*. Obdobná chyba je zaznamenána v textech tří začátečníků a má disimilační povahu²¹³.

Vliv ukrajinštiny se projevuje zejména monoftongizací diftongu v akuzativu feminina²¹⁴: *má rád bramborovu polevku; má červenou barvu; pro ukrajínsku kulturu*. Výpůjčky tvaru z mateřského jazyka jsou poměrně časté, avšak s rostoucí úrovní jejich počet klesá: *čtu různé knihy; zeleninovi saláty*. Nejčastějším projevem interference je krácení koncovky²¹⁵: *jsou mladí a zdraví; je stará*.

Problematickým jevem je odlišování **měkkých** a **tvrdých adjektiv**. Studenti obvykle preferují tvrdou koncovku, jelikož v jejich jazyce mají i měkká adjektiva tři

²⁰⁹ Text psala studentka.

²¹⁰ Některé pozice (včetně zmíněných příkladů) lze v češtině užívat i v nepřechýlené podobě, tudíž je nepovažujeme za chybné, ale pouze za méně obvyklé.

²¹¹ ukr. *різдво*

²¹² ukr. *день народження*

²¹³ ukr. *сім'я* (F)

²¹⁴ Chyba se týká samozřejmě i zájmen: *Mohli zapomenout nějaku věc*.

²¹⁵ Ačkoli by se chyby daly zařadit mezi jevy ortografické, předpokládáme, že pokud je daný tvar slova v mateřském jazyce studenta běžný, pak ho student přejímá a jedná se o chybu morfologickou.

různé koncovky²¹⁶: *jídelný lístek; slunečně bryle; Nejdůležitější jídlo je kuřa*. Objevují se však i opačné tendence: *volní čas; to je nebezpeční jídlo*.

Obtížným gramatickým jevem (nejen pro ukrajinské studenty) jsou **posesivní adjektiva**, která ukrajinština nahrazuje posesivním genitivem. V textech jsme se však s vyjádřením posesivity téměř nesetkali, proto je i výskyt chyb minimální: *ke Kristininou babičce; babiččíné jídlo*. Z uvedených příkladů je zřejmé, že studenti nahrazují koncovky posesivních adjektiv koncovkami tvrdých adjektiv, které si osvojili dříve a jsou v řeči frekventovanější.

Poměrně častým jevem je v textech **unifikace koncovek** v nominativu a akuzativu plurálu adjektiv a některých zájmen (stejně jako v obecné češtině), což by mohl být případ kombinované interference²¹⁷. Vzhledem k tomu, že se většina z těchto chyb vyskytuje v textech začátečníků a mírně pokročilých, přikláníme se spíše k mezijazykové interferenci jakožto zdroji chyb: *mám těžký projekty; čtu nějaký články o medicíně; nevím, jaký mají plány*. Naopak vliv obecné češtiny je zřejmý v jednom z textů na úrovni B1: *každý člověk; Jakej máš názor na to ty?*

V teoretických východiscích bylo zmíněno, že nejvíce se interference dotýká těch jevů, které jsou si velmi blízké. A právě **zájmena** platnost tohoto tvrzení dokládají nejlépe. Blízkost tvarů českých a ukrajinských zájmen vede k silné mezijazykové interferenci, ještě silněji se však projevuje interference vnitrojazyková, jelikož se některá zájmena v cílovém jazyce odlišují minimálně, například pouze kvantitou (*ji* vs. *jí*).

Chyby v zájmenech jsou velmi frekventované na všech zkoumaných úrovních. V textech začátečníků převažuje mezijazyková interference: *jemy 34 let.; moja rodina; Joho ženu jmenuje se Iryna*. Od úrovně A2 pak roste počet chyb způsobených vnitrojazykovou interferencí, například záměna *ji/jí*: *je ji 20 let; Často vařím jí²¹⁸ doma. nebo mě/mně: To mně moc těší!; moc to mně baví*.

²¹⁶ Například літн – ій, літн – я, літн – е.

²¹⁷ Nevíme, do jaké míry se studenti, u nichž se chyby vyskytují, setkali s obecnou češtinou.

²¹⁸ polévku, tj. akuzativ sg.

Lze pozorovat také tendenci zaměňovat pronominální koncovky za koncovky adjektivní²¹⁹: *všichni lidé; Na den všichních zamilovaných; Mám ráda tou tradici; celá našá rodina*. Původ v ukrajinštině může mít záměna dlouhých a krátkých osobních zájmen, jelikož ukrajinština disponuje pouze tvary dlouhými: *Tvoje rodiče tobě četli...?; Často varím jeho doma.; rodiče mi četli knihu před spaním, a mi to libílo.; Podle tě co je nejlép?* Disimilační tendence jsme zaznamenali v případě záměny přivlastňovacího zájmena za osobní (*můž a ho manželka*) a rovněž v případě chybné formy po prepozici (*nakupuju potraviny pro ho v obchodě*).

6.4.3 Chybné tvary sloves

Řadu chyb lze nalézt také v kategorii **sloves**. Na rozdíl od češtiny má ukrajinština pouze dva konjugační typy (viz obr. 2) a sloveso *být* má v přítomnosti v celém paradigmatu stejný tvar²²⁰; navzdory tomu se v textech v přítomných tvarech slovesa *být* téměř vůbec nechybuje: *je student* (= jsem); *Moje rodina neje velká*.

1. typ časování	
jednotné číslo	množné číslo
1. пиш-у, чита-ю	пиш-емо, чита-ємо
2. пиш-еш, чита-єш	пиш-ете, чита-єте
3. пи-ше, чита-є	пиш-уть, чита-ють

2. typ časování	
jednotné číslo	množné číslo
1. крич-у, весел-ю	крич-имо, весел-имо
2. крич-иш, весел-иш	крич-ите, весел-ите
3. крич-ить, весел-ить	крич-ать, весел-ять

Obr. 2. Typy konjugace, zdroj: *Ukrajinština vážně i vesele*, s. 24

Co se týče přítomných tvarů, chybují se nejčastěji v 3. osobě singuláru a plurálu, ať už vlivem ukrajinštiny či podobných tvarů v cílovém jazyce. Chyby převažují na nižších úrovních: *on bydlít okremo; protože nikdo nevidět; mají hlad a chcejí něco sníst*. V několika případech je zaznamenána záměna tvarem jiné osoby: *chci* (= oni); *Ale moc rád restaurace jako má typické ukrajinské jídlo.; můžu tancovat spolu; Má rádi jazz*.

²¹⁹ Studenti jsou možná ovlivněni svým mateřským jazykem, v němž má většina zájmen „téměř stejné koncovky jako přídavná jména, shoduje se v rodě, čísle a pádě s podstatnými jmény.“ ANDERŠ, J. – CHOLODOVA, U. *Ukrajinština vážně i vesele*. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. s. 187.

²²⁰ V ukrajinštině se však přítomný tvar slovesa „být“ obvykle nevyjadřuje.

Očekávali jsme vyšší počet chyb způsobených záměnou kmenotvorné přípony jiné slovesné třídy. Tento předpoklad se nepotvrdil, což může být dáno tím, že studenti používají hlavně frekventovaná slovesa, která už si stihli osvojit. Chyby se objevily ojediněle: *přinášeme darky; rada cvičuje jogu; oslavovají*.

Studenti chybují také ve tvarech infinitivu, ať už pod vlivem ukrajinštiny: *držat dietu; Ležat a odpočívat jsou pro mě nejradeji.*; *může začít bolet nám břicho* nebo cílového jazyka: *Taky chtěl bych řeknout*. Vliv ukrajinštiny je znatelný ve tvarech budoucího času: *Nevim co jsou budut dělat zítra; půjduť do práce*. V důsledku kombinované interference se pak chybuje ve tvarech minulého příčestí: *Musila jet*.

Ačkoli má ukrajinština kategorii **vidu** a studenti chápou jeho podstatu, začátečníci ve svých textech často nahrazují nedokonavé sloveso dokonavým: *Nejradeji stravim čas se svými zvířaty.*; *Rada se stravim víkend doma sama, a udělám nějaké své spravy; nerada se uklidim ale je to nutné; Nejradeji se setkám s kamarády*. Chyba může být způsobena tím, že jako poslední gramatický jev před závěrečným testem na úrovni A1 bývá vyučován právě vid a studenti tak mají tvary futura perfektivních sloves „čerstvě v paměti“, tj. mohlo by se jednat o vnitrojazykovou retroaktivní interferenci. Záměny se vyskytují i na vyšších úrovních, i když v menším počtu a pravděpodobně z důvodu neznalosti vidového protějšku: *mohla bych vidět svoje spolužaci více; ráno stihli sprchovat*.

6.5 Morfosyntaktické chyby

Převážná část morfosyntaktických chyb je způsobena mezijazykovými odlišnostmi v **předložkové a slovesné vazbě**. Změna předložky často ovlivňuje pádovou vazbu příslušného výrazu a vznikají tak sekundární chyby, proto jsou tyto chyby z hlediska jazykové správnosti závažné, ačkoli obvykle nebrání porozumění.

Chyby ve slovesné a předložkové vazbě s rostoucí úrovní neklesají, naopak na úrovni B1 jsou nejvýraznější a opakují se i chyby ve frekventovaných vazbách typu *dívat se na*, jehož ukrajinský ekvivalent funguje bez prepozice: *Všichni se budou jenom dívat (x) filmy*. Velký počet chyb svědčí o tom, že je pro studenty obtížné si odlišné vazby zapamatovat, i když je používají často.

Vzhledem k jejich velkému množství jsme chyby v předložkové vazbě rozčlenili do několika kategorií:

- **záměna prepozice:** *ráda odpočívat na moře; na tydni nemam čas; Na práce učim hudbu; pracují na své firmě; poslední den u víkendu; pojíst u²²¹ restaurace; dvakrat na měsíc; dvakrat na den; Na televizi některé programy jsou poučné.; pomahám babičce na kuchyni;*
- **odlišný pád po prepozici:** *Kvůli ženy?²²²; knihy jsou mnohem lepší než televizi;*
- **nadbytečná prepozice:** *hrajeme v karty; hrát ve tenis; jedem z kamarádem do hospody na tramvaji;*
- **chybějící prepozice:** *proto jsem (x) ho včera taky podívala; sedět (x) celou rodinou u stolu²²³;*
- **záměna prepozice a pádu:** *(půjdou) v nějakou hospodu; V sobotu moja rodina jít do kamaradu; všichni jdou do stromečka.*

Všechny výše zmíněné příklady mají původ v mateřském jazyce studentů. Mezi nejčastější chyby patří vazba *dívat se* bez prepozice a vyjádření směru pomocí prepozice „v“ pojící se se substantivem v akuzativu (*jdu v kavárnu*). Na základě zkušeností z výuky můžeme konstatovat, že se studenti zejména zpočátku studia potýkají se záměnou prepozice „k“ za prepozici „do“, kterou užívají i ve spojení s lidmi (*do kamaradu*). V textech však nejde o chybu systematickou.

Ukrajínští mluvčí dále nesprávně užívají prepozici „pro“ namísto rozmanitých českých prepozic, jelikož v ukrajinštině má tato prepozice více možných užití²²⁴: *úkoly pro univerzitu; nemám mnoho času a peníze pro to.; to musí vyřešit pro sebe; Pro mě, ten salát podobný českému.*

Menší počet chyb v předložkové vazbě je pak způsoben vnitrojazykovou interferencí: *v můj víkend; V minulou sobotu; jet do letiště; Všichni se schází vedle svátečního stolu a jedí, pijí.* V důsledku kombinované interference vznikly

²²¹ V ukrajinštině se užívá pro vyjádření místa v lokálu jak předložka „v“, tak předložka „u“; například v *Kyjevě – y Kuevi*.

²²² Genitivní vazba má původ v ruštině, v ukrajinštině se prepozice pojí s akuzativem.

²²³ V textech se výraz vyskytuje u několika mluvčích, ani v jednom případě není použit správně: *Mám ráda tou tradici scházet (x) celou rodinou vedle stolů.; Jdeme (x) celou rodinou na hřbitov; vždy slavíme ho (x) velkou rodinou; chodíme (x) celou rodinou do parku.*

²²⁴ Prepozici *для* v češtině odpovídají předložky: 1. podle (koho), 2. pro (koho, co), 3. na (co), 4. k (čemu).

pravděpodobně chyby: *v večer*²²⁵; *do Slovenska*²²⁶. Výjimečně se projevují disimilační tendence: *Přes týden už rozhodla jít k doktorovi*²²⁷; *Moc zajíma tvůj názor o tom tematu*²²⁸; *problémy z očí*²²⁹.

Četné jsou také chyby způsobené odlišnou slovesnou vazbou, jejichž příklady uvádíme pro přehlednost v následující tabulce.

Tabulka 10 – Odlišná slovesná vazba

čeština	ukrajinština	chyba
pracovat jako (+N)	x (I)	Pracuje učitelem
gratulovat (+D)	(+G)	můži gratulují svých žen
rozumět (+D)	(+A)	má svůj smysl, který musíme rozumět
bolet (+A, N)	(+D, N)	ženě bolelo ucho
čekat na (+A)	x (G)	čeká jého každé dítě
uklízet po (+L)	za (I)	uklízím za kočkama
snít o (+L)	pro (A)	V ten moment sníla pro typické ukrajinské jídlo
záležet na (+L)	od (+G) ²³⁰	od práce prodavačky taky zaleží naše zdraví.
litovat (+G)	o (+L) ²³¹	člověk neposloucha lékaře, a pak o tom lituje

Kromě slovesných a předložkových vazeb dělají studentům problémy konstrukce „**rád**“ a „**mít rád**“.²³² Ukrajinština mezi oběma výrazy nerozlišuje a vystačí si se slovesem „любити“, po kterém následuje buď jmenný tvar, nebo sloveso v infinitivu. V důsledku tohoto pravidla studenti v češtině a) zaměňují konstrukci „**rád**“ za „**mít rád**“ ve spojení se slovesem v infinitivu: *Mají rádi pracovat; nemá ráda o něčem přemyslet...* nebo b) zvolí správně výraz „**rád**“, ale namísto určitého tvaru použijí opět infinitiv: *v zímě ráda lyžovat; nerad uklízet byt.*

²²⁵ ukr. *ввечері*

²²⁶ ukr. *до Словаччини*

²²⁷ ukr. *за тиждень*

²²⁸ ukr. *погляд на цю проблему*

²²⁹ ukr. *проблеми із очима*

²³⁰ Je zaznamenána také vazba s akuzativem: *to záleží na každou rodinu*. Student si je zřejmě vědom odlišnosti vazby, ale nezvládl si osvojit správný pád.

²³¹ Zdrojem chyby je ruština.

²³² Jedná se o častou chybu v projevech studentů všech národností, jelikož většina jazyků mezi výrazy *rád* a *mít rád* nerozlišuje (např. anglické *to like*).

Nejvíce výskytů této chyby je zaznamenáno na úrovni A1, což může být dáno povahou textu²³³.

Ojedinele se objevuje záměna „rád“ za „být rád“, opět ve spojení se slovesem v infinitivu: *Někdy jsem nejraději uklízet byt a pracovat na počítači.; Jsme rádi chodit do restauraci.* Není však jisté, zda se nejedná pouze o nadměrné užití pomocného slovesa v přítomnosti.

Mezi morfosyntaktické chyby řadíme také užívání **genitivu po záporu**, které má původ v mateřském jazyce studentů. V ukrajinštině se záporné sloveso pojí vždy s tvarem v genitivu a studenti stejné pravidlo aplikují v češtině. Nicméně oproti předchozím morfosyntaktickým chybám je počet těchto chyb zanedbatelný. Je zajímavé, že převažují na úrovni B1: *nemám času; Co se stane jestli nebude jedné z těch dvou?; nebude prodavaček; proto nových zpráv nemám; nemáme takových důležitých svátku; nemáme takových pravidel.*

Na pomezí morfologických a syntaktických chyb se nacházejí některé **analytické slovesné tvary**, tvořené plnovýznamovým slovesem a pomocným slovesem „být“. V ukrajinštině je **minulý čas** tvořen bez pomocného slovesa, pouze za pomoci osobního zájmena a minulého příčestí, což vede k vynechávání pomocného slovesa v češtině: *Ale když (x) byla malá, rodiče mi četli; Viděla (x) ten program? Zároveň dochází k nadměrnému užívání zájmeného podmětu: my s kamarádkami (x) udělali pravidlo; Tento týden oni mnoho pracovali.* Nejvíce chyb je přítomných v textech na úrovni A2, z čehož nelze vyvozovat žádné závěry, jelikož zde je užití präterita dáno zadáním, zatímco v textech na úrovni A1 a B1 je jeho užití fakultativní, a tudíž ne příliš časté.

Naopak vlivem vnitrojazykové interference studenti užívají v minulém čase pomocné sloveso i ve třetí osobě: *včera jsou moc hodně odpočivali; Včera byli jsou na prohlídce.* Nadbytečné pomocné sloveso registrujeme i při **tvoření přítomného času**²³⁴: *Jsem mám přítelkyně.; Jsme hrajeme; varenyky jsou moc mi chutnají.* Chyba se několikrát vyskytla na úrovni A1 a A2, zatímco na úrovni B1 byl zaznamenán pouze jeden výskyt. Analytická forma tvarů přítomnosti nemá původ

²³³ Zadání vyžaduje, aby student psal o tom, co mají rádi členové jeho domácnosti.

²³⁴ V textu, v němž je chyba systematická, lze vypořádat, že se nadbytečné pomocné sloveso objevuje vždy jen v první větě souvětí: *Jsme hrajeme tenis, děláme domácí úkoly a potom jdeme do kavárny...*

v ukrajinštině, lze uvažovat o vlivu angličtiny, popř. může být příčinou vnitrojazyková interference s tvary minulého času.

Jinou příčinu může mít užití pomocného slovesa namísto negace plnovýznamového slovesa při **tvoření záporu**: *Chodím do restaurace **není** často; **není** prší.* V tomto případě student přejímá syntaktickou strukturu z ukrajinštiny a nahrazuje zápornou částici „не“ pomocným slovesem (*Я не часто ходжу в ресторан; Не дощить.*). V první větě je chyba zároveň projevem odlišného způsobu negace v češtině a ukrajinštině; pro češtinu je typická větná negace, tj. negace predikátu, zatímco v ukrajinštině může stát záporná částice i před jinými větnými členy.²³⁵

Nadbytečné pomocné sloveso najdeme ojediněle i ve tvarech **futura** a **kondicionálu**: *Nevím co **jsou** budout dělat zítra; Kdybych měl **jsem** hodně peněz, chodil bych **jsem** do restaurace...*

V souvislosti s kondicionálem byl v textech zaznamenán ještě jeden chybný jev, a sice **nahrazování** minulého přičestí **infinitivem** po spojce „aby“ ve vedlejší větě účelové: *Máme tam víkend, **aby** oslavovat.* Strukturu přejímají studenti ze svého mateřského jazyka.

Chybný tvar spojky „aby“ je způsoben tím, že v ukrajinštině má spojka jednotnou formu („щоб“) ve všech osobách; stejně tak i forma pomocného slovesa („б/би“), ze kterého je spojka „aby“ odvozena, se nemění. Proto jsme očekávali, že bude v kondicionálu po vzoru ukrajinštiny docházet k redukci tvaru na „by“. Tento předpoklad se však nenaplnil, v textech se ani v jednom případě nevyskytl chybný tvar pomocného slovesa „být“ v kondicionálu.²³⁶

6.6 Syntaktické chyby

Ačkoli má čeština i ukrajinština volný slovosled, některé jeho principy jsou v obou jazycích odlišné a jsou příčinou mnoha chyb. Potíže však nepůsobí pouze slovosled, nýbrž i jiné syntaktické odlišnosti. Původ v ukrajinštině má **nadměrné užívání zájmeného podmětu** v přítomnosti, jelikož jeho vyjadřování je v ukrajinštině

²³⁵ S tím souvisí i opakovaná lexikální chyba *Nečasto vařím doma.*, spočívající v utvoření záporného adverbia namísto negace slovesa.

²³⁶ Nutno dodat, že kondicionál není v textech příliš frekventovaný. Je tedy možné, že ho v textu použili pouze ti studenti, kteří si tvary kondicionálu byli jistí.

obligatorní: *musím psat projekt, proto že k ponděli on musí být udělaný.*; *Tento týden oni mnoho pracovali; Já vidím, že muž je nějaký smutný.*

Specifickým případem, vyplývajícím z ukrajinštiny, je nadbytečné užití ukazovacího zájmena „to“: *Prote nejoblíbeně to je skoušky z kamarady.*; *Ale moje oblíbené jídlo to je jídlo s maseem.* Studenti zde přejímají větnou strukturu ze svého jazyka. Chyba má tedy stejný původ jako dříve zmíněná ortografická chyba, spočívající v užití pomlčky namísto slovesného přísudku: *Moje oblíbené jídlo – zeleninovy salát.* Naopak jsou přítomné i věty, kde zájmeno chybí: *ne vařim jídlo protože (x) neumím.*

Nadužívání osobního zájmena v pozici podmětu souvisí s **vynecháváním sponového slovesa „být“** v přítomnosti: *On (x) malý, veselý, dobrý.* K vynechávání pomocného slovesa dochází i v případech, kdy je subjekt vyjádřen jinak než osobním zájmenem: *V restaurace (x) jídlo velme drahe.; naučit se na doktorku (x) těžší, než na prodavačku.* Zatímco tento typ chyb s rostoucí úrovní klesá, další kategorie – chyby ve slovosledu – tvoří podstatnou část syntaktických chyb na všech zkoumaných úrovních.

Chyby ve slovosledu jsou způsobeny nejčastěji špatnou pozicí enklitik²³⁷ ve větě, což je dané opět mezijazykovou interferencí. Zatímco v češtině se příklonky nacházejí vždy na druhé logické pozici ve větě, ukrajinský slovosled je volnější. Vznikají tak chyby v pozici zvrtného zájmena *se/si*, které studenti po vzoru ukrajinštiny umísťují za sloveso²³⁸: *Můžeme dívat se na televizi (x) nějaký film;* *Obvykle sejdeme se v kuchyně; díky knize můžeme se učít detailně novou informaci,* nebo chyby v umístění pomocného slovesa *být* v préteritu a kondicionálu: *Někdo mohl by říct; Jsem tě davno neslyšela.; Taky chtěl bych řeknout...*

Stejná je situace v případě zájmeného předmětu. V češtině se rozlišují krátké (nepřízvučné) a dlouhé (přízvučné) tvary osobních zájmen, přičemž krátké tvary zaujímají ve větě druhou pozici stejně jako ostatní enklitika. V ukrajinštině existují jen dlouhé tvary zájmen, které si zpravidla ponechávají slovní přízvuk. I zde platí, že

²³⁷ Enklitika neboli příklonky jsou výrazy, které nemají v proudu řeči samostatný přízvuk a po zvukové stránce se přičleňují k předcházejícímu slovu s vlastním přízvukem. KRČMOVÁ, M. *Fonetika a fonologie – interaktivní elektronická verze skript.* Brno: Masarykova univerzita, 2008. s. 35. [online].

²³⁸ V ukrajinštině má reflexivní formant povahu postfixu; tj. jde o neoddělitelný slovtvorný afix, připojovaný za koncovku, jenž má dvojí podobu (-ся, -сь); např. *Нам це подобається.*

je předmět vyjádřený tvarem osobního nebo ukazovacího zájmena obvykle umístěn za rozvíjené sloveso: *líbí se nám venčit ho; protože musím to dělat; Moc nechutná mi ostré; lidé často neumí je používat.*

Někteří studenti si po čase zapamatují pravidlo druhé pozice ve větě, zapomínají však, že spojky „a“, „ale“ se mezi pozice nepočítají: *Často pracuju o víkendu, ale se líbí moje práce; Včera jsem viděla v televizi zajímavý program a bych ráda tě o něm povídala.; A jsem začala malovat...*

Problematické je také umístění příslovečného určení času nebo místa: *Společně jíme a díváme se na film večer.; Na televizi některé programy jsou poučné. Za neobvyklý považujeme slovosled po vsuvce, kde je zřejmý vliv angličtiny: Podle mého názoru všechny profese jsou důležité; Podle mého názoru, knihy a televize jsou různé věci.; Pro mě, ten salát (x) podobný českému...*

Ačkoli chyby ve slovosledu převažují nad jinými syntaktickými jevy, v textech se vyskytuje také značné množství chyb ve **spojovacím prostředku**, přičemž jde z velké části o jejich záměnu. Mezijazykovou interferencí je způsobena záměna spojky „a“ za spojku „i“: *Celý týden pracuju i obvykle odpočívám o víkendu.; Ale nerada fotografuju i jezdím na kole* a záměna spojky „tak“ za spojku „to“: *jestli to o víkendu, to nerada pracuju.; A když budeme mluvit o tradice a zvykch v moje zemi, to můžu říct, že...* Frekventovanou chybou, způsobenou jazykovou asymetrií²³⁹, je záměna „když“ za „kdy“: *Kdy mám volný čas rád čtu; Kdy mám hlad hodím do restaurace.*

Pravděpodobně interference uvnitř cílového jazyka způsobuje, že studenti zaměňují důsledkovou spojku „proto“ za frekventovanější příčinnou spojku „protože“: *má rad hudbu, protože ja rada jít z nim na koncert; Moje rodina bydlí v Kijeve, protože často večeríme v restaurace.*

V několika případech na úrovních A1 a A2 je zaznamenána nadbytečná spojka „jako“: *se jmenuje jako²⁴⁰ Ludmila; Tady vidím, jako myslím²⁴¹, manželka a manželku...* a také záměna „jak“ za „jako“: *Svátky jsou moc důležité jako v ukrajinské historii, tak i v kultuře.*

²³⁹ Ukrajinské *коли* má významy: *kdy, když.*

²⁴⁰ Jedná se pravděpodobně o vnitrojazykovou interferenci s konstrukcí *pracuje jako...*

²⁴¹ Příčinou je nejspíš interference s ukrajinským *як я думаю.*

Odlišnosti mezi češtinou a ukrajinštinou nacházíme ve **shodě přísudku s podmětem**, jejíž porušování, projevující se záměnou koncovky, bylo zmíněno již v kategorii ortografických chyb. Na tomto místě doplníme, že shoda přísudku s podmětem je několikrát porušena také v kategorii čísla: *Chutná mi vareniky...*; *Tam chutnají nám pečené kuře a hranolky.*; *V mé zemi jsou hodně důležitých svátků.*; *To může být nějaké saláty.*

V několika případech jsme zaznamenali chybné užití instrumentální vazby namísto nominativní, což má zřejmě také souvislost s ukrajinštinou: *jsem gurmanem*; *keré se rozbije prvním*; *budeme hloupými*; *člověk musí být zodpovědným.*

6.7 Jiné chyby

V textech se kromě výše zmíněných chyb vyskytuje několik jevů, které nespádají ani do jedné z popisovaných jazykových rovin. Jako chybu z hlediska **stylového zařazení** bychom označili věty typu *žena oblečena ve světlou bundu a muž ve tričko*, které se opakují na úrovni A2. V současné češtině je toto vyjádření pocíťováno jako knižní, považujeme ho proto za chybné. Příčinou chyby je stejná větná struktura v ukrajinštině. Dalším případem stylistické chyby je krátký tvar adjektiva ve větě *Moje maminka je zdráva.*, jenž je také knižní a je způsoben výpůjčkou tvaru z ukrajinštiny.

Za **chybu v užití** považujeme závěrečný pozdrav v neformálních dopisech na úrovni B1, kde se studenti inspirovali pravděpodobně angličtinou, jelikož v ukrajinštině se tento ekvivalent v daném kontextu nevyskytuje: *Přeju všechno nejlepší*; *Všechno nejlepší.*

V textech začátečníků – slabších studentů – se objevuje také několik **komplexních chyb**, spočívajících v chybně tvořené konstrukci. Prvním případem je neznalost dativní vazby pro vyjádření věku: *jemu 3 let*, v níž je jednak chybně užito osobní zájmeno, jednak chybí přísudek a student navíc nezná pravidlo specifického užití slov *roky – léta* po číslovce, přestože v ukrajinštině je pravidlo velmi podobné (*їюмы мпу року*) a mohlo by studenta vést ke správné variantě. V dalším případě studenti po vzoru ukrajinštiny nahrazují nominativ akuzativem: *Joho ženu jmenuje*

se *Iryna*.²⁴²; ***Meho syna*** se *jmenuje Ivan.*; v jednom případě student přejímá větnou strukturu včetně lexému: ***Meho bratra zvat Maksim***. A poslední chybnou konstrukcí je věta *Ležat a odpočívat jsou pro mě nejraději*.²⁴³, v níž studenta mohl zmást tvar superlativu, protože dále v textu je konstrukce *rád* užita náležitě.

²⁴² його дружину звать Ірина

²⁴³ Найбільше за все мені подобається лежати та відпочивати.

7. ZÁVĚRY CHYBOVÉ ANALÝZY

Cílem analýzy bylo podat přehled chyb v psaných komunikátech ukrajinských mluvčích napříč jazykovými plány, a to na úrovních A1, A2 a B1. U chybných jazykových prostředků jsme se následně snažili nalézt možnou příčinu vzniku chyby, přičemž nás zajímalo zejména to, zda se na jejich vzniku může podílet mezijazyková interference.

V metodologické části práce jsme vymezili několik dílčích otázek, na které se nyní pokusíme odpovědět. Nejprve v rámci jednotlivých jazykových plánů shrneme, **jaké jazykové jevy podléhají mezijazykové interferenci nejčastěji.**

V kategorii **ortografických chyb** jsou nejfrekventovanější chyby v kvantitě, které se vyskytují v různé míře ve všech textech. Studenti často na čárky zapomínají, protože jde o jev nový a neuvědomují si distinktivní funkci kvantity v češtině. Často si navíc kvantitu spojují po vzoru ukrajinštiny s přízvukem, což může naopak vést k prodlužování vokálů. Blízkost obou jazyků představuje v tomto případě jistou nevýhodu, jelikož osvojování kvantity ztěžuje.

Interference s ukrajinštinou se dále výrazně projevuje v oblasti interpunkce, kde lze za chybu systémovou označit nadbytečnou čárku před slučovací spojkou „a“ v souvětí. Silně se interference projevuje rovněž chybným psaním předložky „z“ namísto „s“ a dalšími záměnami grafémů, které vyplývají z odlišností v jazykovém systému češtiny a ukrajinštiny. Naopak odlišný grafický systém studentům dělá menší potíže, než jsme předpokládali. K záměnám ukrajinských a českých grafémů dochází pouze ojediněle, k čemuž jistě přispívá předchozí znalost angličtiny²⁴⁴.

Blízkost češtiny a ukrajinštiny se projevuje zejména v **lexikální rovině**, což sice usnadňuje studentům porozumění, v produktivních dovednostech však vede k velkému počtu interferenčních chyb. Interference se projevuje ve formě doslovných „výpůjček“ z ukrajinštiny a speciální skupinu chyb tvoří mezijazyková homonyma a paronyma. Systémovou interferenční chybou je také slovnědruhovú záměna adjektiva za adverbium.

²⁴⁴ A také zvýšená pozornost studentů, jelikož je psaní součástí testu.

Vysokou míru chybovosti, způsobenou částečně mezijazykovou interferencí, jsme zaznamenali v reflexivitě sloves, především ve formě chybějícího zvrtného morfému. Další obsáhlou skupinu chyb tvoří sémantické záměny slov, způsobené nedostatečnou znalostí významu či kolokací daného výrazu. Naopak formální záměny a deformace slov se v textech vyskytují minimálně.

Co se týče **morfologického plánu**, nejvíce chyb jsme zaznamenali v deklinaci měkkých vzorů substantiv, které studenti po vzoru mateřštiny skloňují stejně jako vzory tvrdé. V ukrajinštině se unifikační tendence projeví silněji než v češtině. V důsledku unifikace v plurálové deklinaci dochází k četným chybám v nominativu a akuzativu plurálu mužského životného rodu; ještě frekventovanější je chybná koncovka v instrumentálu plurálu všech rodů i vzorů. Kromě chybných deklinačních koncovek působí potíže rovněž odlišnosti v kategorii rodu a čísla.

Značnou chybovostí se na všech zkoumaných úrovních vyznačují **zájmena**, ať už z důvodu blízkosti českých a ukrajinských tvarů nebo četných podobností v repertoáru českých zájmen. Jelikož jsou zájmena v řeči velmi frekventovaná, domníváme se, že by se jim ve výuce mělo věnovat více pozornosti. O něco méně se chybí v kategorii **adjektiv**, vliv ukrajinštiny je zde však výraznější než v případě zájmen.

Co se týče konjugace **sloves**, překvapil nás nízký počet chyb způsobených záměnou kmenotvorné přípony jiné slovesné třídy. Nejvíce chyb se vyskytuje ve tvarech 3. osoby singuláru a plurálu, které studenti připodobňují tvarům své mateřštiny. Chyby registrujeme i v kategorii vidu, ačkoli je Ukrajincům tento jev známý.

Zvlášť jsme vyčlenili kategorii pro jevy na pomezí morfologické a syntaktické roviny. Nejvíce **morfosyntaktických** chyb je způsobeno mezijazykovými odlišnostmi v předložkové a slovesné vazbě, podobný je pak počet chyb v konstrukcích *rád* a *mít rád*, které studenti jednak zaměňují a jednak je po vzoru ukrajinštiny pojí se slovesem v infinitivu. Původ v ukrajinštině má také užití genitivu po záporném slovese, dále nadužívání pronominálního subjektu a vynechávání pomocného slovesa *být* ve tvarech préterita.

Mezi nejfrekventovanější **syntaktické** chyby se na všech zkoumaných úrovních řadí chyby ve slovosledu, způsobené především chybným umístěním příklonek ve

věť. Ačkoli představuje český slovosled obtížně osvojitelný jev pro všechny národnosti, Ukrajincům jeho osvojení navíc ztěžují některé typické odlišnosti jejich jazyka, jako například umístění zvrátého zájmena za slovesem. Odlišná syntaktická struktura také vede studenty k nadměrnému užívání zájmeného podmětu a vynechávání slovesa *být* v přítomnosti. Mezijazyková interference má za následek rovněž většinu záměn ve spojovacím prostředku.

Z výše zmíněného přehledu je zřejmé, že mateřský jazyk studenta má na osvojování blízké příbuzného jazyka značný vliv. Je však třeba doplnit, že napříč všemi jazykovými plány byla zaznamenána v menší míře také **interference s ruštinou**²⁴⁵ či **angličtinou**, což potvrzuje tezi, že mluvčí v cizojazyčném projevu „mobilizuje všechny jemu dostupné jazykové prostředky“.²⁴⁶

V rámci jednotlivých jazykových plánů jsou patrné také **disimilační tendence**, jež vedou k chybování v jevech, které se v obou jazycích shodují a měly by vést studenta ke správné variantě.

Dalším z dílčích cílů analýzy bylo zjistit, **jak se odlišují chyby na jednotlivých jazykových úrovních**. V obecné rovině můžeme konstatovat, že se chyby na úrovních A1 a A2 téměř neliší. Důležitý mezník představuje až prahová úroveň B1, kdy už mají studenti lépe osvojená gramatická pravidla a klesá tedy chybovatost v morfolozických a částečně i v syntaktických a ortografických jevech.

Naopak širší slovní zásoba vede k výraznějšímu počtu lexikálních chyb. Vyšší počet chyb na úrovni B1 nacházíme také ve slovesných a předložkových vazbách, jež jsou způsobeny převážně odlišnostmi v mateřském a cílovém jazyce.

S tím souvisí další výzkumná otázka, tj. zda **dochází s rostoucí jazykovou úrovní k eliminaci interferenčních chyb**. Z výsledků analýzy vyplývá, že chyby způsobené mezijazykovou interferencí často fosilizují²⁴⁷. To dokládá například chybná koncovka (*-ami*) v instrumentálu plurálu, kterou často registrujeme ještě na úrovni B1, ačkoli počet morfolozických chyb jako takových klesá. Stejně tak chyby

²⁴⁵ Pro některé Ukrajince je ruština prvním jazykem, tj. jazykem, kterým komunikují v rodině.

²⁴⁶ RAJNOCHOVÁ, N. Obtížnosti při osvojování českého jazyka rusky mluvícími posluchači. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČČJ) 2003–2005*. Praha: Akropolis, 2005. s. 43.

²⁴⁷ Totéž tvrdí ve svém výzkumu Kotková. KOTKOVÁ, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Karolinum, 2017. s. 79.

ve slovesné a předložkové vazbě s rostoucí úrovní neklesají, na nejvyšší úrovni se opakují i chyby ve frekventovaných vazbách.

Na vyšších úrovních přetrvává také nadbytečný pronominální subjekt, zatímco nadbytečné pomocné sloveso v přítomnosti, způsobené vnitrojazykovou interferencí, se na úrovni B1 téměř nevyskytuje. Zdá se tedy, že vnitrojazykový vliv lze potlačit snadněji než vliv mateřského jazyka, a proto by se mezijazykovým interferenčním jevům mělo věnovat více pozornosti.

Nakonec bychom se rádi vyjádřili k tomu, **v jakých jazykových jevech může vést interference s ukrajinštinou k zásadnímu narušení komunikačního procesu.** Za nejzávažnější chyby z hlediska narušení komunikačního záměru považujeme záměny lexému způsobené mezijazykovou homonymií. Ačkoli v analyzovaných textech je obvykle snadné je odhalit díky kontextu, v případě izolovaných výpovědí může docházet k nedorozuměním. V důsledku záměny některých homonym může vést takové nedorozumění až ke společenskému „faux pas“ (např. *vonět – пахнути*).²⁴⁸

Závažnost lexikálních chyb způsobených mezijazykovou homonymií dokládá například diplomová práce P. Zlámané²⁴⁹, která posuzuje závažnost jednotlivých jazykových chyb na základě jejich užití v reálných komunikačních situacích.

²⁴⁸ Příklad z praxe uvádí Zlámaná. ZLÁMANÁ, P. *Komunikativní závažnost výpovědních chyb Čechů v komunikaci s Rusy*. Praha, 2007. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce J. Folprechtová. s. 77.

²⁴⁹ ZLÁMANÁ, P. *Komunikativní závažnost výpovědních chyb Čechů v komunikaci s Rusy*. Praha, 2007. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce J. Folprechtová.

8. LINGVODIDAKTICKÁ DOPORUČENÍ

Ačkoli se mezijazyková interference projevuje výrazně ve všech jazykových plánech, zaměříme se na tomto místě pouze na vybrané chyby **lexikální** a **ortografické**, jelikož se domníváme, že jim bývá oproti jevům gramatickým věnováno ve výuce méně pozornosti. Obzvláště v oblasti lexika se některé jevy přecházejí v domnění, že jsou v obou jazycích stejné. Nicméně právě chyby lexikální jsou z komunikačního hlediska nejzávažnější.

Z analýzy jednoznačně vyplývá, že v rámci ortografie studenti nejčastěji chybují v **kvantitě vokálů**. To se projevuje jednak jejich krácením (zejména v počátcích studia), s rostoucí úrovní pak přibývá chyb spočívajících v prodlužování vokálů. Kvantita je ze své podstaty jevem obtížným pro všechny cizince, Ukrajincům však její osvojení ztěžuje ještě skutečnost, že ji zaměňují po vzoru ukrajinštiny s přízvukem, jenž má v jejich jazyce distinktivní funkci.

Hned zpočátku výuky je proto nezbytné vysvětlit studentům význam kvantity v češtině, tj. zdůraznit, že může měnit význam slov a ideálně tuto funkci demonstrovat na dvojicích slov typu *byt – být, pas – pás, dal – dál* aj.

Dříve jsme zmínili, že chyby v kvantitě lze rozlišit na dvě skupiny, a to na chyby v čárkách lexikálních (*škóla*) a morfologických (*dělám*). Zatímco morfologické čárky se dají naučit pomocí morfologických pravidel²⁵⁰, lexikální čárky si nelze osvojit jinak než jejich memorováním. Jako nejlepší způsob procvičování se nám osvědčilo pravidelné psaní krátkých diktátů. Ačkoli jsme se obávali, že tato zastaralá metoda studenty nebude bavit, naše obavy se nenaplnily a studenti naopak vyžadovali psaní diktátů každou lekci, jelikož si rychle uvědomili, jak účinná tato metoda je.

Nicméně studenti, pro něž není psaní prioritou, by mohli namítat, že jsou pro ně diktáty zbytečné. V tomto případě je vhodné, když učitel připraví pro každého studenta jednu větu (popř. slovo či slovní spojení) a studenti si diktují navzájem. Lépe si tak uvědomí, že psaní a mluvení jsou dvě neoddelitelné součásti jazyka, a pokud budou lépe psát, budou i lépe vyslovovat.

²⁵⁰ Ačkoli by chybovost v morfologických čárkách měla být nižší než v čárkách lexikálních, skutečnost je jiná. Důvod je pravděpodobně ten, že pokud nejsou výrazy součástí gramatických cvičení, studenti na gramatická pravidla zapomínají a na čárky se nesoustředí.

Výše zmíněné rady se týkají psaní na základě poslechu. To je však vhodné zkombinovat se cvičeními zaměřenými výhradně na doplňování diakritiky, v nichž student nemá oporu v mluveném jazyce. Taková cvičení si může učitel snadno připravit sám například díky nástroji na odstranění diakritiky *nechybujte.cz*²⁵¹.

Druhou kategorií, ke které bychom chtěli připojit několik poznámek, jsou chyby lexikální, a sice chyby způsobené mezijazykovou homonymií, které jsou nejvýraznější právě u blízkce příbuzných jazyků. V závěrech analýzy jsme uvedli, že právě ukrajinsko-česká homonymie je oblastí, ve které nejčastěji dochází k narušení komunikačního záměru.

Mezijazyková homonyma a paronyma mohou být zrádná především v těch případech, kdy se jejich význam liší jen nepatrně nebo kdy se odlišují pouze v některých svých významech²⁵² či způsobech užití.

Na tomto místě bychom proto rádi zmínili některá další homonyma, která se nevyskytla v analyzovaných textech, avšak ve výuce se v nich chybovalo opakovaně a vyučující by na ně měl být připraven.

Jedním z nich je sloveso *pracovat* (ukr. *працювати*). Zatímco v češtině vyjadřuje pouze konkrétní činnost člověka, v ukrajinštině má mnohem širší využití a pojmenovává vše, co vyjadřuje činnost. Naopak čeština v takových případech upřednostňuje sloveso s určitým specifickým významem; např. *ліфт не працює* (*výtah nejede*). Označení *не працює* bez vyjádření subjektu lze do češtiny přeložit slovním spojením *mimo provoz*. S chybným užitím slovesa *pracovat* jsme se setkávali ještě na úrovni B1.²⁵³ Bylo by tedy vhodné vysvětlit rozdíl v jeho užití hned při prvním seznámení s tímto slovesem.

Jako problematické se dále ukázalo být slovo *exkurze* (ukr. *екскурсія*). Zatímco v ukrajinštině se jedná o jakýkoli výlet, vycházku či prohlídku (města, pamětihodnosti...), v češtině má *exkurze* vzdělávací účel. Rozdíl ve významu vyplyne až při užití slova v širším kontextu.

²⁵¹ Dostupné z: <<https://www.nechybujte.cz/nastroje>>.

²⁵² například *něžný* (chyba: *něžná pokožka* namísto *hebká*)

²⁵³ Například větou *Nepracuje lampa*. chtěl student vyjádřit, že mu nesvítl světlo u auta (homonymum *lampa* je uvedeno v kategorii „Vybraná substantiva“).

Na následujícím příkladu bychom však chtěli ukázat, že ani kontextuální užití nemusí stačit k tomu, aby se projevil významový rozdíl mezi homonymy. Adjektivum *inteligentní* je internacionální slovo, nad kterým se s největší pravděpodobností žádný ukrajinský mluvčí nepozastaví. Avšak díky cvičení, ve kterém měli studenti za úkol tvořit opozita daných adjektiv, se ukázalo, že v ukrajinštině má slovo *inteligentní* širší významovou platnost²⁵⁴ (*vzdělaný, kultivovaný, zdvořilý*), jelikož studenti namísto opozita *hloupý* psali systémově slovo *vulgární*. Tímto příkladem chceme ilustrovat, že v některých případech je vhodné kromě kontextuálního užití uvádět také synonymum a opozitum nového lexému (adjektiva popisující vlastnosti se k tomu přímo nabízí).

V příloze práce uvádíme seznam vybraných ukrajinsko-českých (a pro srovnání také rusko-českých) homonym a paronym podle tematických oblastí²⁵⁵. Domníváme se, že pasivní znalost těchto slov může učiteli pomoci předvídat možné problémy a zároveň může přispět k tomu, že danou chybu nepřejde bez povšimnutí, pokud nebude na první pohled zřejmá²⁵⁶.

Souhlasíme s názorem, že ve „výuce blízkých jazyků by se měla využívat komparativní i konfrontační analýza za účelem zdůraznění rozdílů, které mohou být příčinou potenciálních chyb a deformací.“²⁵⁷ To je však možné pouze v homogenních skupinách. Ačkoli se lingvodidaktici shodují v tom, že „zdůrazňování a demonstrace chybných jevů nejsou vhodné v počáteční a mírně pokročilé etapě výuky cizího jazyka,“²⁵⁸ domníváme se, že v případě mezijazykových homonym je naopak vhodné na jejich existenci upozorňovat již od samého počátku studia.

²⁵⁴ Avšak i v rámci češtiny došlo postupem času k významovému posunu, SSJČ uvádí kromě významu *chytrý* ještě významy: *hezký, dobrý*. *Slovník spisovného jazyka českého*. Heslo „inteligentní“. [online].

²⁵⁵ Nad rámeček tematických skupin uvádíme některá adjektiva, substantiva a verba, která nelze zařadit ani k jedné z kategorií.

²⁵⁶ V analyzovaných textech například zůstalo bez opravy homonymum *ovocný salát*, ačkoli student popisuje přípravu bramborového salátu. Je možné, že se opravující více soustředil na gramatickou stránku projevu a chybného lexému si nevšiml.

²⁵⁷ KREJČOVÁ, E. Některé otázky mezijazykové interference při výuce dvou blízkých jazyků. *Opera Slavica*, 2013, 23 (4), s. 248.

²⁵⁸ SVOBODOVÁ, J. K některým interferenčním jevům bilingválních jedinců v současné době. In: *Cizí jazyky IX. Rusko: země – jazyk – kultura*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2013. s. 112.

SHRNUTÍ

Cílem diplomové práce byla analýza jazykových chyb v česky psaných komunikátech ukrajinských mluvčích a následné zhodnocení chyb z hlediska příčin jejich vzniku. Zajímalo nás především, do jaké míry se na vzniku chyb podílí mezijazyková interference.

Zkoumané texty pocházejí od studentů z jazykových kurzů v Českém centru v Kyjevě. Analýze bylo podrobena šedesát textů na referenčních úrovních A1, A2 a B1. Texty jsou součástí závěrečného testu, který studenti píšou na konci semestru.

V úvodní části práce jsme vymezili důležité pojmy, představili jsme nejvýznamnější teorie osvojování jazyka a uvedli jsme shody a odlišnosti v osvojování jazyka mateřského a cizího. Představili jsme také základní teze teorie mezijazyka a její přínos z lingvodidaktického hlediska.

Následně jsme se věnovali problematice jazykového transferu a interference, včetně jednotlivých typů interference a příčin jejího vzniku. Podrobněji jsme se zaměřili na problematiku jazykové chyby ve výuce cizích jazyků.

Samotné analýze předcházelo porovnání jazykového systému češtiny a ukrajinštiny, na jehož základě byly predikovány problematické jevy. Naše předpoklady pak byly analýzou z velké části potvrzeny.

Ve výzkumné části práce jsme v prvé řadě zkoumali, jaké jazykové jevy podléhají mezijazykové interferenci nejčastěji. Přitom nás zajímalo, jakým způsobem se odlišují chyby na jednotlivých úrovních a zda v souvislosti se stoupající referenční úrovní dochází k eliminaci interferenčních chyb. Poslední z výzkumných otázek se týkala míry závažnosti mezijazykové interference z hlediska narušení komunikačního procesu.

Všechny výzkumné otázky byly podrobně zodpovězeny v kapitole „Závěry chybové analýzy“. Na tomto místě už pouze shrneme, že mezijazyková interference výrazně postihuje všechny jazykové plány, a to na všech zkoumaných úrovních. Ačkoli není jediným zdrojem chyb v psané produkci Ukrajinců, výrazně se na jejich množství podílí a způsobuje, že některé chyby napříč jazykovými plány přetrvávají i na vyšších úrovních.

S ohledem na výsledky analýzy jsme navrhli didaktická doporučení, která by pomohla eliminovat výskyt některých chyb způsobených interferencí s ukrajinštinou, konkrétně chyb v kvantitě, které jsou velmi frekventované ve všech analyzovaných textech, a chyb způsobených mezijazykovou lexikální homonymií, jejichž komunikační závažnost by se ve výuce neměla podceňovat.

Doufáme, že by tato práce mohla najít využití v praxi a pomoci zejména začínajícím lektorům bez znalosti ukrajinštiny (či jiného slovanského jazyka), aby lépe rozuměli chybám svých slovanských studentů a snažili se tak případným chybám předcházet. Za účelem praktického využití jsme rovněž vytvořili přehledné seznamy ukrajinsko-českých a rusko-českých homonym a paronym, které jsme seřadili podle tematického zaměření a uvádíme je v příloze práce.

ANOTACE/ANNOTATION

Autor/Author: Bc. Tereza Gocníková

Fakulta/Faculty: Filozofická fakulta/Faculty of Arts

Katedra/Department: Katedra bohemistiky/Department of Czech Studies

Název diplomové práce/Title of the thesis: Mezijazyková interference jako zdroj chyb v písemné produkci Ukrajinců / Cross-language interference as the source of mistakes in written production of Ukrainians

Vedoucí diplomové práce/Supervisor: Mgr. Darina Hradilová, Ph.D.

Počet znaků/Number of characters: 152 065

Počet příloh/Number of appendixes: 4

Počet titulů použité literatury/Number of sources: 46

Klíčová slova/Keywords:

čeština jako cizí jazyk, mezijazyková interference, pozitivní transfer, negativní transfer, mezijazyk, osvojování jazyka, ukrajinští studenti, jazyková chyba, analýza chyb

Czech as a foreign language, cross-language interference, positive transfer, negative transfer, interlanguage, language acquisition, Ukrainian students, language error, error analysis

Stručné shrnutí práce/A brief summary:

Diplomová práce analyzuje jazykové chyby v psané produkci Ukrajinců, kteří si osvojují češtinu jako cizí jazyk, a to na referenčních úrovních A1, A2 a B1. Analyzované texty pocházejí od účastníků kurzů v Českém centru v Kyjevě. Cílem práce je podat přehled chyb podle jednotlivých jazykových plánů a zjistit, jaké jsou jejich nejčastější příčiny a do jaké míry se na vzniku chyb podílí mezijazyková interference.

The thesis deals with errors in written production of Ukrainians during acquisition of Czech as a foreign language. The author analyses texts from course attendants on A1, A2 and B1 levels of language proficiency at the Czech Centre in Kiev. The aim of the thesis is to present the errors according to the respective language plans and to state the most frequent cause for them. Furthermore, the impact of interlanguage interference on error production is analyzed.

SUMMARY

The thesis aimed to locate language errors of Ukrainians in written production of Czech and to analyse them with respect to the given cause. I wanted to focus primarily on the role of interlanguage interference.

The analysed texts come from students in language courses at the Czech Centre in Kiev. Sixty texts on reference language levels A1, A2 and B1 were studied. These texts are part of the final test that the students should pass at the end of the semester.

In the theoretical part of the work, I have defined key terms, presented prominent theories in language acquisition and stated differences between acquiring L1 and L2. Similarly, basic postulates of the interlanguage theory were discussed together with its impact on Czech methodology.

I have also dealt with language transfer and interference, including the individual types of interference and what causes them. I have discussed in detail the problem of language error in foreign language teaching.

Prior to the analysis itself, I have compared the language system of Czech and Ukrainian and predicted possible problematic features. These predictions were subsequently validated to great extent in the analytical part.

Firstly, I examined language features that are most often subject to interlanguage interference. I focused on differences between errors on the individual levels and possible correlations between the elimination of interference-induced errors and higher reference level. Secondly, the impact of interlanguage interference on the fluency of the communication process was examined.

All abovementioned issues were dealt with in the chapter “Závěry chybové analýzy”. To sum up, interlanguage interference is present in all language contexts and appear on all levels. Although not the only source of errors in written production of Ukrainians, they constitute a major part of the total and give raise to similar errors in all contexts even on higher levels.

With respect to the results of the analysis, I have made several suggestions for teaching Czech that might help eliminate the frequency of these errors. Specifically, this is the case of interference errors of quantity that were very frequent in all

analysed texts and errors caused by interlanguage lexical homonymy. These are not to be underestimated in language teaching.

I hope that this thesis might be used for practical purposes and help new language teachers without any knowledge of Ukrainian (or other Slavic language) understand the errors of other Slavic students or try to prevent them. As a part of this thesis, I have listed the most frequent homonyms and paronyms for Ukrainian and Russian. These are to be found in the Appendix.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

ANDERŠ, J. – CHOLODOVÁ, U. *Ukrajiniština vážně i vesele*. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4365-2.

BĚLIČOVÁ, H. *Nástin porovnávací morfologie spisovných jazyků slovanských*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-600-7.

BHELA, B. Native language interference in learning a second language: Exploratory case studies of native language interference with target language usage. *International Education Journal*, 1999, 1 (1), s. 22–31.

CORDER, S. P. *Error Analysis and Interlanguage*. Oxford: Oxford University Press, 1981. ISBN 0-19-437073-9.

CSIRIKOVÁ, M. – KONÍČKOVÁ, N. *Zrádná slova v ruštině*. Voznice: Leda, 2015. ISBN 978-80-7335-405-3.

ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. 4. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1946-0.

ELLIS, N. C. Selective attention and transfer phenomena in L2 acquisition: Contingency, cue competition, salience, interference, overshadowing, blocking, and perceptual learning. *Applied Linguistics*, 2006, 27 (2), s. 164–194.

Gazeta.ua. *Якою мовою говорять в Україні – статистика*. [online]. 17. 3. 2019, [cit. 10-02-2020]. Dostupné z: <https://gazeta.ua/articles/sogodennya/_akoyu-movoyu-govoryat-v-ukrayini-statistika/891537?fbclid=IwAR1-Izo5CN2HR3_pE-_d9Fpjb24LrYDJunSHAxKx5OIGi19jFYFKI5rZQRg>.

HÁNKOVÁ, D. Práce s chybou v ústním a písemném projevu studentů češtiny jako cizího jazyka. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2011*. Praha: Akropolis, 2011. s. 115–124.

HEDBÁVNÁ, B. – JANOUŠKOVÁ, J. – VEROŇKOVÁ, J. Výslovnost češtiny u cizinců – poznámky k metodám výuky. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2007–2009*. Praha: Akropolis, 2009. s. 27–34.

HENDRICH, J. a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: SPN, 1988.

HLADKÁ, Z. – VAŇKOVÁ, I. „Konotace.“ In: Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 01-12-2019]. Dostupné z: <<https://www.czechency.org/slovník/KONOTACE> >

HRDLIČKA, M. Jazyková chyba a práce s ní v jazykovém vyučování. In: ŠEBESTA, K. – ŠKODOVÁ, S., eds. a kol. *Čeština – cílový jazyk a korpusy*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012. s. 89–108. ISBN 978-80-7372-848-9.

HRDLIČKA, M. *Kapitoly o češtině jako cizím jazyku*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. ISBN 978-80-7043-867-1.

CHODĚRA, R. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. 2. vyd. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2274-5.

IVAŠINA, N. – RUDENKA, A. Výzkum falešných přátel překladatele v slovanské lingvistické tradici. In: IVAŠINA, N. – JANOVEC, L. – RUDENKA, A. *Falešní přátelé překladatele v češtině a běloruštině*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2006. s. 11–25. ISBN 80-7290-275-X.

KARLÍKOVÁ, H. „Kalk.“ In: Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 05-03-2020]. Dostupné z: <<https://www.czechency.org/slovník/KALK>>

KOTKOVÁ, R. *Čeština nerodilých mluvčích s mateřským jazykem neslovanským*. Praha: Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3640-5.

KRASHEN, S. D. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Oxford: Pergamon Press, 1981. ISBN 00-802-5338-5. [online]. 2002, [cit. 20-12-2019]. Dostupné z: <http://www.sdkrashen.com/content/books/sl_acquisition_and_learning.pdf>

KRČMOVÁ, M. *Fonetika a fonologie – interaktivní elektronická verze skript*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. [online]. [cit. 10-01-2020]. ISSN 1802-128X. Dostupné z: <https://is.muni.cz/elportal/estud/ff/ps09/fonetika/tisk_2009/Fonetika_a_fonologie_logo.pdf>.

KREJČOVÁ, E. Některé otázky mezijazykové interference při výuce dvou blízkých jazyků. *Opera Slavica*, 2013, 23 (4), s. 246–251. ISSN 1211-7676.

KULIČ, V. *Chyba a učení: funkce chybného výkonu v učení a v jeho řízení*. Praha: SPN, 1971.

LEKOVA, B. Language interference and methods of its overcoming in foreign language teaching. *Trakia Journal of Sciences*, 2010, 8 (3), s. 320–324.

MERTINS, B. „Osvojování druhého jazyka.“ In: Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 20-11-2019]. Dostupné z: <<https://www.czechency.org/slovník/OSVOJOVÁNÍ DRUHÉHO JAZYKA>>.

MURYC, J. *Obecné a specifické rysy polsko-české jazykové interference na českém Těšínsku*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7368-932-2.

NUDGA, N. *Typologie chyb rusky mluvících studentů-cizinců v písemném projevu*. Praha, 2017. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Z. Stárková.

PIERŚCIENIAK, P. Kontrastivní a chybová analýza. In: ŠEBESTA, K. a kol. *Aplikovaná lingvistika. Příručka pro studenty Bc. studia ČJL*. Praha: Karolinum, 2016. s. 33–42. ISBN: 978-80-246-3277-3. [online]. [cit. 4-10-2019]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=sBgxDwAAQBAJ&hl=cs&pg=GBS.PA1>

PÖSINGEROVÁ, K. *Problematika negativních transferů při výuce polského jazyka v českém jazykovém prostředí*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0253-9.

RAJNOCHOVÁ, N. Obtížnosti při osvojování českého jazyka rusky mluvícími posluchači. In: *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2003–2005*. Praha: Akropolis, 2005. s. 41–50.

RAMASHEUSKAYA, K. *Specifika češtiny ruských studentů (se zaměřením na vybrané fonetické a morfosyntaktické jevy)*. Praha, 2014. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Vedoucí práce K. Šebesta.

Rusko-český, česko-ruský velký slovník. Brno: Lingea, 2009. ISBN 978-80-87062-65-4.

SAVICKÝ, N. – ŠIŠKOVÁ, R. *Ukrajinsko-český, česko-ukrajinský slovník*. Voznice: Leda (ve spolupráci se Slovanským ústavem AV ČR), 2008. ISBN 978-80-7335-113-7.

Slovník spisovného jazyka českého. Heslo „inteligentní“. [online]. [cit. 20-04-2020]. Dostupné z: <<https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=inteligentn%C3%AD&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>>

SMOLÍK, F. *Teoretické přístupy k osvojování gramatiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-082-0.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky: jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme. 2. české vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1425-2.

SVOBODOVÁ, J. K některým interferenčním jevům bilingválních jedinců v současné době. In: *Cizí jazyky IX. Rusko: země – jazyk – kultura*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2013. s. 107–120. ISBN 978-80-261-0303-5.

SVOBODOVÁ, J. K otázkám bilingvismu a interference v ruštině. In: *Bilingvismus a interference – slovanské jazyky*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2014. s. 88–93. ISBN 978-80-261-0447-6.

ŠEBESTA, K. Osvojování prvního a druhého jazyka. In: ŠEBESTA, K. a kol. *Aplikovaná lingvistika. Příručka pro studenty Bc. studia ČJL*. Praha: Karolinum, 2016. s. 18–32. ISBN: 978-80-246-3277-3. [online]. [cit. 20-1-2020]. Dostupné z: <https://play.google.com/books/reader?id=sBgxDwAAQBAJ&hl=cs&pg=GBS.PA1>

ŠINDELÁŘOVÁ, J. – ŠKODOVÁ, S. *Práce s chybou ve výuce žáků-cizinců*. Metodický portál: Články. [online]. 18. 6. 2013, [cit. 10-11-2019]. Dostupné z: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/17479/PRACE-S-CHYBOU-VE-VYUCE-ZAKU-CIZINCU.html>>.

ŠINDELÁŘOVÁ, J. *Čeština jako cizí jazyk v evropském kontextu*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2008. ISBN 978-80-7414-089-1.

ŠKODOVÁ, S. *Kapitoly z lingvodidaktiky češtiny jako cizího jazyka*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012. ISBN 978-80-7372-847-2.

ŠTINDLOVÁ, B. *Žákovský korpus češtiny a evaluace jeho chybové anotace*. Praha: Univerzita Karlova, 2013. ISBN 978-80-7308-463-9.

VESELÝ, J. *Problematika vyučování ruštině jako blízkce příbuznému jazyku*. Praha: SPN, 1985.

VLČEK, J. *Porovnání slovní zásoby ruského jazyka se slovní zásobou českého jazyka*. Praha: Univerzita Karlova, 1985.

ZLÁMANÁ, P. *Komunikativní závažnost výpovědních chyb Čechů v komunikaci s Rusy*. Praha, 2007. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce J. Folprechtová.

Літературне місто: Онлайн-бібліотека української літератури. Освітній онлайн-ресурс. *Правопис префіксів з-, с-*. [online]. [cit. 15-03-2020]. Dostupné z: <<http://litmisto.org.ua/?p=12583&fbclid=IwAR1xTgIKLH68y1ModBqthpA-P2-MPYvSHaJWto09aWcXfhtNIJ3YT1JIpHE>>.

SEZNAM ZKRATEK

ČC – České centrum

LAD – Language Acquisition Device

RJ – ruský jazyk

SERR – Společný evropský referenční rámec pro jazyky

UJ – ukrajinský jazyk

ukr. – ukrajinsky

rod:

M – maskulinum

F – femininum

N – neutrum

pády:

N – nominativ

G – genitiv

D – dativ

A – akuzativ

L – lokál

I – instrumentál

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Přehled témat analyzovaných textů

Tabulka 2 – Chyby v diakritice (háček)

Tabulka 3 – Chyby v diakritice (kvantita)

Tabulka 4 – Psaná podoba ukrajinských grafémů

Tabulka 5 – Tištěná podoba ukrajinských grafémů

Tabulka 6 – Lexikální prvek z mateřského jazyka

Tabulka 7 – Mezijazyková homonymie a paronymie

Tabulka 8 – Sémantické chyby

Tabulka 9 – Odlišný rod substantiv

Tabulka 10 – Odlišná slovesná vazba

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Informovaný souhlas

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Informovaný souhlas týkající se diplomové práce Terezy Gocníkové na téma:

„Mezijazyková interference jako zdroj chyb v písemné produkci Ukrajinců“

Tímto potvrzuji, že souhlasím s použitím poskytnutého textového materiálu pro účely této diplomové práce, s následným zpracováním získaných dat a jejich archivováním pro další výzkumné účely.

Poučení: Ze všech získaných textů určených ke zveřejnění budou odstraněny veškeré identifikační údaje a budou tak zcela anonymní.

V Kyjevě dne: 28. 1. 2019

Mgr. Lucie Řehoříková – ředitelka Českého centra Kyjev

Lucie Řehoříková

Podpis

Příloha 2 – Ukázky analyzovaných textů

PSANÍ

15/20

Napište text o vaší rodině.

Ve vašem textu musí být odpovědi na následující otázky (napište minimálně 70 slov):

- 1) Jaká je vaše rodina?
- 2) Co dělají její členové?
- 3) Kolik je jim let?
- 4) Co mají rádi?
- 5) Jaký je jejich charakter?
- 6) Co společně děláte?

Moje rodina ~~nevelká~~ ^{NENÍ VELKÁ}.
Moje maminka ~~jmenuje se~~ ^{se} Svetlana.
Je jí 57 let, nepracuje, je v domácnosti.
Můj bratr ~~jmenuje se~~ ^{se} Sergej.
Je mu 34 let. Pracuje ^{jak} učitelem matematiky ve škole.
Můj bratr ~~bydlí~~ ^{ZVLÁŠT} ~~okremě~~. Má ^{UŽ} ~~vše~~ rodinu.
Jeho ženu ~~jmenuje se~~ ^{se} Irina. Syna ^{JE} ~~je~~ 4 let.
~~Jmenuje se~~ ^{se} Timur, ^{JSOU} ~~je mu~~ 3 let, on ^{ROKY} ~~harmo~~ ^{PĚKNĚ} zpívá. On ^{je} ~~malý~~, veselý, (dobrý). ^{HODNĚ} ~~dobrý~~.
Můj bratr je veselý, mladý, energetický a krásný.

PSANÍ

Napište popis fotografie. Napište minimálně 70 slov.

15/20

Prohlédněte si fotografii a
odpovězte na všechny otázky.

- Kdo jsou ti lidé?
- Jak vypadají?
- Kde jsou?
- Proč tam jsou?
- Na koho čekají?
- Jaké je počasí?
- Co dělali včera?
- Jaké plány mají na zítra?

Na fotografii jsou muž a jeho manželka. Vypadají jako
typičtí turisté, kteří mají hlad a chtějí sníst něco chutného.
Na obrázku muže viděl, že čekají na své kamarády, kteří
občas přijdou pondělí, v restauraci.
Muž se jmenuje Ondřej. Je mu přibližně 35 let. Jeho
manželka se jmenuje Tereza. Jsou ze Slovenska.
Včera celý den byli na procházce Prahou a nestihli sníst
nic víc než burger. Dnes vypadají lépe, protože ráno stihli
osprchovat a koupit si nové hezké oblečení!
Dnes je hezké počasí, je teplo i slunečno. Jít zítra bude
stejně, pojedou do divadla a po tom ~~nejaké~~ kápo ~~Y~~

1- 4

2- 4

3- 4

4- 2

5- 1

PSANÍ

11/20

Neformální dopis

Vyberte si jedno z témat (A, nebo B) a napište svému kamarádovi / své kamarádce dopis, ve kterém vyjádříte svůj názor. Napište minimálně 100 slov.

Včera jste v televizi viděli zajímavý program na téma:

A. Televize je lepší než kniha.

B. Práce doktorky je důležitější než práce prodavačky..

Text musí mít:

- oslovení,
- vlastní názor,
- příklad / vlastní zkušenost,
- závěr.

1-4
1-3
3-2
4-0
5-2

Ahoj Olexandre,
víš, na co se ^{řekl} díval včera v televizi? Viděl jsem zajímavý program na téma „Práce a vzdělání“. Tam se mluvilo o tom, že práce doktorky je důležitější než práce prodavačky. Jasně, že souhlasím s tím. Co se stane, jestli nebude jedné z těch dvou? ~~práce~~ Myslím, že když zmizí doktoři, tak nejjednodušší chřipka se bude moct prostě zabít kohokoli. Ano, máme hodně léků, antibiotik aťd., ale lidé často neumí je používat správně. Buď bojujeme proti bakteriím, nebo proti sobě, závisí na tom, jak používáme lék. Taky často slyším historky o tom, že člověk neposlouchá lékaře, a pak o tom lituje.
Například, jednu ženu bolelo ucho. Ona chtěla jít k lékařovi, a proto se léčila všemi způsoby, o kterých věděla. Utratila za léky asi tisíc korun, ale nemoc se jen zhoršila. Přes týden už rozhodla jít k doktorovi, a on jí dal lék za padesát korun, díky kterému nemoc se úplně zmizela za několik dní. ^{ok} ckg
Co se stane, když nebude prodavaček? Myslím, že nic dobrého, ale nebude to tak špatné. Lidé ~~ne~~ se nějak domluví. A co myslíš ty?
měj se krásně.

Příloha 3 – Tabulka s jazykovými chybami

Vzhledem k vysoké frekvenci některých jevů neuvádíme v tabulce jejich každý jednotlivý výskyt, konkrétně se jedná o chyby v diakritice a interpunkci, chyby ve slovosledu a nadbytečný pronominální subjekt. Bylo k nim však přihlíženo v závěrečném zhodnocení.

Zkratky používané v tabulkách

MJ – mateřský jazyk	prep – prepozice
ORT – ortografické chyby	kon – konjunkce
MORF – morfologické chyby	záměna sém – sémantická
LEX – lexikální chyby	záměna form – formální
MS – morfosyntaktické chyby	záměna SD – slovního druhu
SYN – syntaktické chyby	deter – sloveso pohybu
(–) chybějící prvek	H/P – homonymum/paronymum
(+) nadbytečný prvek	ref – reflexivní zájmeno
V – vokál	pl. – plurál
K – konsonant	sg. – singulár
subst – substantivum	Ma – maskulinum animatum
adj – adjektivum	živ – životnost
pron – pronomen	os. – osoba
num – numerale	pron dl/kr – záměna dlouhého a krátkého zájmena
verb – verbum	
adv – adverbium	INF – infinitiv

úroveň a mluvčí	chyba	zařazení	kategorie
A1.1	Moje rodina nevelký .	MORF	adj, rod
A1.1	Moje rodina (x) nevelký.	SYN	sponové sloveso BÝT–
A1.1	Moje maminka jmenuje se Svetlana.	SYN	slovosled, enklitika
A1.1	je v domacnoste	MORF; ORT	subst (KOST); kvantita–

A1.1	bratr jmenuje se Serhej.	SYN	slovosled, enklitika
A1.1	jemy 34 let.	ORT	grafém, záměna, V, u (y)
A1.1	jemy 34 let.	JINÉ	komplexní chyba
A1.1	Pracuje učitelem matymatyky	MS	slovesná vazba, N (I)
A1.1	Pracuje učitelem matymatyky	ORT	grafém, záměna, V, y/i
A1.1	Myj ²⁵⁹ bratr	ORT	grafém, záměna, V, u (y)
A1.1	byďlit okremo	MORF	verb, prézens, 3. os. sg.
A1.1	byďlit okremo	LEX	adv, výpůjčka z MJ
A1.1	Ma vže rodínu.	LEX	adv, výpůjčka z MJ
A1.1	Ma vže rodínu.	ORT	kvantita-; kvantita+
A1.1	Joho ženu jmenuje se Iryna.	JINÉ	komplexní chyba
A1.1	Syna jmenuje se Tymur.	JINÉ	komplexní chyba
A1.1	jemu 3 let	JINÉ	komplexní chyba
A1.1	on harno spiva	LEX	adv, výpůjčka z MJ
A1.1	on harno spiva	ORT	grafém, záměna, K, z (s)
A1.1	On (x) malý, veselý, dobrý.	SYN	pronominální subjekt+ / sponové sloveso BÝT-
A1.1	On (x) malý, veselý, dobrý.	LEX	adj, H/P
A1.1	enerhycký	ORT	grafém, záměna, K, g (h); V, y/i
A1.2	ne pracuje	ORT	záporná částice
A1.2	je v důhodce	LEX	subst, deformace
A1.2	je ji 68	MORF	pron
A1.2	Mají rádi pracovat	MS	rád (mít rád) + INF
A1.2	jejih	ORT	grafém, záměna, K, ch (h)
A1.2	nemam ani babičky ²⁶⁰ ani dedečka	MS	genitiv záporový
A1.2	dedečka	ORT	háček-
A1.2	v Austrálie	MORF	subst (RŮŽE)
A1.3	Nemá auto(x) ale má kolo.	ORT	interpunkce, čárka- (ALE)
A1.3	mamika	ORT	grafém-, K
A1.3	má moc práce(,) a o vikendu chce odpočívát	ORT	interpunkce, čárka+ (A)
A1.3	Má ráda salsa	MORF	subst (ŽENA)
A1.3	můžu tancovat spolu	MORF	verb, prézens, 1. os. pl.
A1.3	protože (x) nikdo nevidět	SYN	pron-
A1.3	protože (x) nikdo nevidět	MORF	verb, prézens, 3. os. sg.
A1.4	Nemám velký rodinu.	MORF	adj, rod
A1.4	je ona na dovolene	SYN	pronominální subjekt+
A1.4	je ona na dovolene	ORT	kvantita-
A1.4	ne pracuje	ORT	záporná částice
A1.4	je jí – 20 let	ORT	interpunkce, pomlčka+

²⁵⁹ „y“ psáno s kroužkem

²⁶⁰ Mohlo by se jednat také o ortografickou chybu – záměnu u/y. Nicméně text je na vysoké úrovni a jiné záměny grafému se v něm nevyskytují, proto se přikláníme k interpretaci chyby jako morfosyntaktické.

A1.4	Mám bratranca	MORF	subst (MUŽ)
A1.4	(mám) sestrenicu	MORF	subst (RŮŽE)
A1.4	jsou mladi a zdravi	MORF	adj, výpůjčka tvaru z MJ
A1.4	sestrenice	ORT	háček-
A1.4	Oni mají svoji rodiny	MORF	pron
A1.4	má rad hudbu, protože ja rada jít z nim na koncert	SYN	kon
A1.4	ja rada jít	SYN	pronominální subjekt+
A1.4	ja rada jít	MS	rád + INF
A1.4	jít z nim	ORT	grafém, záměna, prepozice s (z)
A1.4	Ivan je moc dobrý .	LEX	adj, H/P
A1.4	rada cvičuje jogu	MORF	verb, přezens, 3. os. sg.
A1.4	v Kijeve	ORT	grafém, záměna, V, y/i; háček-
A1.4	Moje rodina bydlí v Kijeve, protože často večeríme v restaurace.	SYN	kon
A1.4	v restaurace	MORF	subst (RŮŽE)
A1.5	z Kijeva	ORT	grafém, záměna, V, y/i
A1.5	Pracuju ve firmě Pogekspert(,) jako direktorka.	ORT	interpunkce, čárka+
A1.5	direktorka	LEX	subst, výpůjčka z MJ
A1.5	Mám velký rodinu.	MORF	adj, rod
A1.5	je stara	MORF	adj, výpůjčka tvaru z MJ
A1.5	(je) zdráva	JINÉ	styl
A1.5	vesselý	ORT	grafém+, K
A1.5	Má přítele .	MORF	subst (MUŽ)
A1.5	sesta	ORT	grafém-, K
A1.5	sportovkyne	ORT	háček-
A1.5	Moje sesta (x) vesela a krasna .	SYN; MORF	sponové sloveso BÝT-; adj, výpůjčka tvaru z MJ
A1.5	rada odpočívá na moře	MS	rád + INF
A1.5	rada odpočívá na moře	MS	předložková vazba
A1.5	rada lyžovat	MS	rád + INF
A1.6	(mám) tatínka	ORT	grafém+, V
A1.6	se jmenuje jako Ludmila	SYN	kon+
A1.6	je dobrá	LEX	adj, H/P
A1.6	tatínek jmenuje se jako Sérhij	SYN	slovosled, enklitika; kon+
A1.6	Meho bratra zvat Maksim.	JINÉ	komplexní chyba
A1.6	hrajeme v karty	MS	předložková vazba
A1.7	teď nikdy nepracuje	LEX	adv, záměna sém
A1.7	pracovala jako manažer v banku	MORF	subst, přechylování
A1.7	v banku	MORF	subst, rod, F (M)
A1.7	má rád bramborovu polevku	MORF	adj, F, A, ou (u)

A1.7	hytrý	ORT	grafém, záměna, K, ch (h)
A1.7	Společně jíme a díváme se na film večer.	SYN	slovosled
A1.8	neje	MORF	verb, přezens, 3. os. sg.
A1.8	rád pracovat	MS	rád + INF
A1.8	Libi se nam odpočívát	LEX	verb, záměna sém
A1.8	hrát ve tenis	MS	předložková vazba
A1.8	Nehutná	ORT	grafém, záměna, K, ch (h)
A1.8	alkogol	ORT	grafém, záměna, K, h (g)
A1.9	velku	MORF	adj, F, A, ou (u)
A1.9	jeho jmeno (x) Oleh	SYN	sloveso BÝT-
A1.9	jemy sedmnáct let	JINÉ	komplexní chyba
A1.9	Můy	ORT	grafém, záměna, K
A1.9	na univerzite	ORT	háček-
A1.9	ma rad dopoledne spat	MS	rád (mít rád) + INF
A1.9	moja rodina	MORF	pron, výpůjčka tvaru z MJ
A1.9	V sobotu moja rodina jít do kamaradu...	LEX	verb, záměna sém, deter
A1.9	do kamaradu	MS	předložková vazba
A1.10	Moje manželka pracuje jako lékař v nemocnici	MORF	subst, přechylování
A1.10	je dobrá	LEX	adj, H/P
A1.10	Meho syna se jmenuje Ivan	JINÉ	komplexní chyba
A1.10	má rád čokolad	MORF	subst, rod, F (M)
A1.10	Má rád studovat a cestovat.	MS	rád (mít rád) + INF
A1.10	Ráda (x) hraje s ním .	SYN, LEX	slovosled, enklitika; verb, ref-
A1.11	obykle	ORT	grafém-, K
A1.11	knyhy	ORT	grafém, záměna, V, y/i
A1.11	dívám si na televizy	LEX	verb, ref (záměna se/si)
A1.11	dívám si na televizy	ORT	grafém, záměna, V, y/i
A1.11	Ležat a odpočívát jsou pro mě nejraději.	JINÉ	komplexní chyba
A1.11	Ležat	MORF	verb, INF, výpůjčka tvaru z MJ
A1.11	s moje kamarady	MORF	pron, subst (PÁN), I pl.
A1.11	nerad uklízet byt	MS	rád + INF
A1.11	velmy	ORT	grafém, záměna, V, y/i
A1.11	společne	ORT	háček-
A1.11	Můžeme dívat se na televizi (x) nějaký film	SYN; MS	slovosled, enklitika; předložková vazba
A1.11	líbí se nám venčit ho	SYN	slovosled, enklitika
A1.11	líbí se nám venčit ho	LEX	verb, záměna sém
A1.12	Celý týden pracuju i obvykle odpočívám o víkendu.	SYN	kon
A1.12	Taky vařím jídlo pro rodynou .	MORF; ORT	subst (ŽENA); grafém, záměna, V, y/i

A1.12	z psem	ORT	grafém, záměna, prepozice s (z)
A1.12	nerada fotografuju i jezdím na kole	SYN	kon
A1.12	mám auto i ráda jezdím...	SYN	kon
A1.12	kryžovky	ORT	grafém, záměna, K, V
A1.12	jeden dnes	LEX	záměna form
A1.12	pracuju v sobotou	MORF	subst (ŽENA)
A1.12	se kamarádkou	ORT	grafém+, vokalizace prepozic
A1.13	kdyš	ORT	grafém, záměna, K
A1.13	kdyš nemám práci(x) ráda chodím...	ORT	interpunkce, čárka–
A1.13	Nejradě luxuju, ale musím.	LEX	záměna form, deformace
A1.13	v můj víkend	MS	předložková vazba
A1.13	ale se líbí (x) moje prace	SYN	slovosled, enklitika; pron–
A1.13	volní čas	MORF	adj, tvrdé (měkké)
A1.13	z kamarádkamy	ORT	grafém, záměna, prepozice s (z)
A1.13	z kamarádkamy	MORF	subst (ŽENA), I pl.
A1.13	křeslím	ORT	háček+
A1.14	hodyn	ORT	grafém, záměna, V, y/i
A1.14	nejaké	ORT	háček–
A1.14	dobře jidlo	LEX	záměna SD, adj (adv)
A1.14	máso z zeleninou	ORT	grafém, záměna, K, prepozice s (z)
A1.14	hranolky(,) nebo řízek	ORT	interpunkce, čárka+
A1.14	řízek z špagety	ORT, MORF	grafém, záměna, K, prepozice s (z); subst (ŽENA), I pl.
A1.14	jedu	LEX	verb, záměna sém, deter
A1.14	jet z kamarádem na procházku na kole	LEX	subst, záměna sém
A1.14	z kamarádem	ORT	grafém, záměna, K, prepozice s (z)
A1.14	na zahrade	ORT	háček–
A1.14	dobře spát	MORF	verb, prézens, 1. os. sg. (INF)
A1.14	teď (x) čistý vzduch	SYN	sponové sloveso BÝT–
A1.14	proekt	ORT	grafém–, K
A1.14	proto že ²⁶¹	SYN	kon
A1.14	k ponděli on musí byt udělaný	MS	předložková vazba
A1.14	on musí byt	SYN	pronominální subjekt+
A1.14	Kdy mám volný čas(x) rád čtu	ORT	interpunkce, čárka–
A1.14	Kdy mám volný čas	SYN	kon
A1.14	volný čas	LEX	kalk
A1.15	ve vonlém čase	ORT	grafém, záměna, K
A1.15	dlouhá sprava	LEX	subst, výpůjčka z MJ
A1.15	vyšíla (x) jenom...	MS	verb, préteritum, 1. os. sg.,

²⁶¹ так як / тому що

			pomocné sloveso BÝT–
A1.15	nějaký filmy	MORF	pron, M pl
A1.15	a často kupuju do ní nové knihy	SYN	slovosled, enklitika
A1.15	nejradeji	ORT	háček–
A1.15	stravím čas	MORF	verb, vid
A1.15	se svými	MORF	pron, I pl
A1.15	pozorovat(x) jak hrají mezi sebou kočky(x) je vždy zajímavě	ORT	interpunkce, čárka–
A1.15	jak (x) hrají mezi sebou	LEX	verb, ref–
A1.15	je vždy zajímavě	LEX	záměna SD, adj (adv)
A1.15	do obchodních centrů	MORF	subst, rod, N (M)
A1.15	něbo	ORT	háček+
A1.15	uklízím za kočkama	MS	slovesná vazba, L (I)
A1.15	nerada se uklidím	LEX / MORF	verb, ref+; vid
A1.15	je to nutně	LEX	záměna SD, adj (adv)
A1.15	můžu	ORT	háček–
A1.15	v nemocnice	MORF	subst (RŮŽE)
A1.15	nějaký články	MORF	pron, M pl
A1.15	samozdřejmě	ORT	grafém+, K
A1.15	Ráda se stravím víkend doma sama, a udělám nějaké své spravy	LEX / MORF; MORF	verb, ref+, vid; verb, vid
A1.15	své spravy	LEX	subst, výpůjčka z MJ
A1.15	ráda trávit	MS	rád + INF
A1.15	s příbuznými	MORF	subst, I pl
A1.16	a pak potom	SYN	adv+
A1.16	Někdo mohl by říct	SYN	slovosled, enklitika
A1.16	jestli nemusím to dělat	SYN	slovosled, enklitika
A1.16	(chodím) na zajímavé lekci	MORF	subst (RŮŽE)
A1.16	se setkám	MORF	verb, vid
A1.16	do kostelu	MORF	subst (HRAD)
A1.16	jít na procházky	LEX	verb, záměna sém, deter
A1.16	jestli to (x) o víkendu, to nerada pracuju.	SYN	sloveso BÝT–; kon
A1.17	z kamarádkamy	ORT	grafém, záměna, K, prepozice s (z)
A1.17	z kamarádkamy	MORF	subst (ŽENA), I pl.
A1.17	jedu	LEX	verb, záměna sém, deter
A1.17	(jezdím) v rodinný dům	MS	předložková vazba
A1.17	hraju ze psem	ORT	grafém, záměna, K, prepozice s (z)
A1.17	hraju (x) ze psem	LEX	verb, ref–
A1.17	úkoly pro univerzitu	MS	předložková vazba
A1.17	mýt klid	LEX	verb, záměna form
A1.17	vidět svoje spolužaci	MORF	verb, vid
A1.17	vidět svoje spolužaci	MORF	subst (PÁN)

A1.17	z maminkou	ORT	grafém, záměna, K, prepozice s (z)
A1.17	Obvykle sejdeme se	SYN	slovosled, enklitika
A1.17	v kuchyně	MORF	subst (RŮŽE)
A1.18	jsem hraju	MS	verb, přezens, 1. os. sg., pomocné sloveso BÝT+
A1.18	varím hutně ²⁶² jídlo	LEX	záměna SD, adj (adv)
A1.18	varím	ORT	háček–
A1.18	Někdy jsem nejradyji uklízet byt a pracovat na počítači.	MS	rád (být rád) + INF
A1.18	Jsem mám přítelkyně .	MORF	subst (RŮŽE)
A1.18	Jsem mám přítelkyně.	MS	verb, přezens, 1. os. sg., pomocné sloveso BÝT+
A1.18	Jsme rádi chodit do restauraci	MS	rád (být rád) + INF
A1.18	Jsme rádi chodit do restauraci	MORF	subst (RŮŽE)
A1.18	jsem nerad jít	MS	rád (být rád) + INF
A1.18	jsem nerad jít	LEX	verb, záměna sém, deter
A1.18	jsem pracuju	MS	verb, přezens, 1. os. sg., pomocné sloveso BÝT+
A1.18	těžký projekty	MORF	adj, M pl.
A1.18	odpoledne	ORT	grafém+, K
A1.18	v večer	MS	předložková vazba
A1.18	mám hodný kamarady se který rád trávíte víkend	MORF	adj, M pl.
A1.18	kamarady(X) se který rád trávíte víkend	ORT	interpunkce, čárka–
A1.18	kamarady(X) se který rád trávíte víkend	MORF	pron, I pl.
A1.18	trávíte víkend	MORF	verb, přezens, 1. os. sg.
A1.18	Jsme hrajeme	MS	verb, přezens, 1. os. pl., pomocné sloveso BÝT+
A1.18	do restauraci	MORF	subst (RŮŽE)
A1.18	Jsem muslím(x) že mám...	MS	verb, přezens, 1. os. sg., pomocné sloveso BÝT+
A1.18	Jsem muslím(x) že mám...	ORT	interpunkce, čárka–
A1.18	muslím	ORT	grafém, záměna, V, y (u)
A1.19	spivam	ORT	grafém, záměna, K, z (s)
A1.19	prohazky	ORT	grafém, záměna, K, ch (h)
A1.19	Kdy mám čas já studuju	SYN	kon
A1.19	Kdy mám čas já studuju	SYN	pronominální subjekt+
A1.19	hodím na shůzky	ORT	grafém, záměna, K, ch (h)
A1.19	z kamarády	ORT	grafém, záměna, K, prepozice s (z)

²⁶² Předpokládáme, že student chtěl napsat „chutné“, ale jelikož „hutné jídlo“ dává v češtině smysl, nepovažujeme to za chybu.

A1.19	muším	ORT	háček+
A1.19	na tydni nemam čas	MS	předložková vazba
A1.19	V mynulou sobotu	MS	předložková vazba
A1.19	V mynulou	ORT	grafém, záměna, V, y/i
A1.19	kdy jsem výšla	SYN	kon
A1.19	na ulice	MORF	subst (RŮŽE)
A1.19	pochopila (x)	MS	verb, préteritum, 1. os. sg., pomocné sloveso BÝT-
A1.19	hluk od auto	MORF	subst (MĚSTO)
A1.19	Musila (x) jet	MS	verb, préteritum, 1. os. sg., pomocné sloveso BÝT-
A1.19	Musila (x) jet	MORF	verb, préteritum
A1.19	Pak (x) vrátila sluchátka.	MS	verb, préteritum, 1. os. sg., pomocné sloveso BÝT-
A1.19	Ale (x) jsem nekoupila.	SYN	pron-
A1.19	Libi (x) mi to.	LEX	verb, ref-
A1.20	Vstavám ráno, asi (x) 7–8 hodin.	MS	předložková vazba
A1.20	Na práci učím hudbu	MS	předložková vazba
A1.20	Na práci	MORF	subst (RŮŽE)
A1.20	v večeři	ORT, LEX	háček-; adv, deformace
A1.20	jdu v kavárnu	MS	předložková vazba
A1.20	Má rád jazz	MORF	verb, přezens, 1. os. pl.
A1.20	Protože , když nepracuju o víkendu, nejraději cestuju.	SYN	kon+
A1.20	z kamarady	ORT	grafém, záměna, K, prepozice s (z)
A1.20	regbi	LEX	subst, výpůjčka z MJ
A1.20	Ne rád o víkendu uklízet byt, nebo jít do...	ORT, MS	záporná částice; rád + INF
A1.20	protože musím to dělat	SYN	slovosled, enklitika
A1.20	studuju zpěv po notam	MS	předložková vazba
A1.20	čtu ruzní knihy	MORF	adj, výpůjčka tvaru z MJ
A1.20	Prote nejoblíbeniše to je skouzky z kamarady.	SYN, MORF	pronominální subjekt+; verb, přezens
A1.20	Prote	ORT	záměna grafému, V
A1.20	nejoblíbeniše	LEX	záměna SD, adj (adv); deformace
A1.20	skouzky	LEX	subst, deformace
A1.20	z kamarady	ORT	grafém, záměna, K, prepozice s (z)
A2.1	na fotografie	MORF	subst (RŮŽE), L sg.
A2.1	se svemi kamarádami	MORF	pron
A2.1	se svemi kamarádami	MORF	subst (PÁN), I pl.
A2.2	vidíme nějakých pana a paní	MORF, SYN	pron, Ma pl., A (G); shoda, číslo
A2.2	Oni sidí	ORT	grafém, záměna, V
A2.2	chcejí	MORF	verb, přezens, 3. os. pl.
A2.2	Dneská chodili na	LEX	verb, záměna sém, deter

	ekskursii		
A2.2	ekskursii	LEX	subst, H/P
A2.2	Dneská chodili na ekskursii(,) a zítra pojedou domů...	ORT	interpunkce, čárka+ (A)
A2.3	vidim mladí lidé	MORF	adj, subst
A2.3	lidé, ktere	MORF	pron, Ma pl., živ
A2.3	v kafe	LEX	subst, H/P
A2.3	mladá pára	MORF	subst, rod, M (F)
A2.3	Chči	MORF	verb, prézens, 3. os. pl.
A2.3	Na dvoře je léto	LEX	kalk
A2.3	stojí pěkne slunečne počasí	LEX	kalk
A2.3	včera jsou moc hodně odpočivali	MS	verb, préteritum, 3. os. pl., pomocné sloveso BÝT+
A2.3	včera jsou moc hodně odpočivali	SYN	adv+
A2.3	z svéme kamaradamy	ORT	grafém, záměna, prepozice s (z)
A2.3	z svéme kamaradamy	MORF	pron, I pl.
A2.3	z svéme kamaradamy	MORF	subst (PÁN), I pl.
A2.3	Nevim (x) co jsou budut dělat zítra	ORT	interpunkce, čárka-
A2.3	Nevim co jsou budut dělat zítra	MS	verb, futurum, 3. os. pl., pomocné sloveso BÝT+
A2.3	budut	MORF	verb, futurum, 3. os. pl.
A2.3	půjdut	MORF	verb, futurum, 3. os. pl.
A2.4	na obrazce	MORF	subst, rod, M (F)
A2.4	jídelný lístek	MORF	adj, měkké (tvrdé)
A2.4	vypada moc smutno	MORF	adv
A2.4	oblečena ve světlou bundu a muž ve tričko.	JINÉ	styl
A2.4	ve tričko	ORT	grafém+, vokalizace prepozic
A2.4	Na ulici je teplo.	LEX	kalk
A2.4	Oni sedí v restaurace	SYN; MORF	pronominální subjekt+; subst (RŮŽE)
A2.4	Oni tam jsou (x) protože	ORT	interpunkce, čárka-
A2.4	musí jít	LEX	verb, záměna sém, deter
A2.4	jít do rodiny v jiném městě	MS	předložková vazba
A2.4	jít do rodiny v jiném městě	MS	předložková vazba
A2.4	aby nebyli pozdě	LEX	kalk
A2.4	z maminkou	ORT	grafém, záměna, prepozice s (z)
A2.4	shůzku	ORT	grafém, záměna, K, ch (h)
A2.5	Tady vidím, jako myslím, manžela...	SYN	kon+
A2.5	manžela a manželku, ktere sedí	MORF	pron, Ma pl., živ
A2.5	a oblečena ve tmávu bundu	JINÉ	styl

A2.5	tmávu	MORF	adj, F, A, ou (u)
A2.5	Muž je v triko .	MORF	subst (MĚSTO)
A2.5	Oni jsou tady (x) protože...	ORT	interpunkce, čárka-
A2.5	čekají na [...] kamaradove	MORF	subst (PÁN)
A2.5	Já vidím, že muž je nějaký smutný.	SYN	pronominální subjekt+
A2.5	Kvůli ženy ?	MS	předložková vazba
A2.5	jídelny lístek	MORF	adj, měkké (tvrdé)
A2.5	může dát si	SYN	slovosled, enklitika
A2.5	museli sestavit věci	LEX	verb, záměna sém
A2.5	zapomět	LEX	verb, deformace
A2.5	nějaku věc	MORF	adj, F, A, ou (u)
A2.5	slunečne bryle	MORF	adj, měkké (tvrdé)
A2.5	ve Brně	ORT	grafém+, V, vokalizace prepozic
A2.6	žijí	ORT	kvantita+
A2.6	pracují na své firmě	MS	předložková vazba
A2.6	svetlé	ORT	háček-
A2.6	(manžel) je temný	LEX	adj, H/P
A2.6	Tento týden oni mnoho pracovali	SYN	pronominální subjekt+
A2.6	mnoho pracovali	LEX	adv, záměna sém
A2.6	se dohodnuli	ORT / MORF	grafém+; verb, préteritum
A2.6	proto se dohodnuli pojet na výlet	LEX	verb, prefix
A2.6	ke Kristininou babičce	MORF	adj, posesivní
A2.6	Martinu chutná pivo	MORF	subst (PÁN)
A2.6	před procházkou pošli do hospody	LEX	verb, prefix
A2.6	Martin (x) proto nervoval	LEX	verb, ref-
A2.6	jsou spolu(,) a to je nejdůležitější	ORT	interpunkce, čárka+ (A)
A2.6	nejdůležitější	ORT	háček-
A2.7	Na fotografie	MORF	subst (RŮŽE), L sg.
A2.7	můž a ho manželka	ORT; MORF	kvantita+; pron
A2.7	Vypadají jako typické turisty , které mají hlad...	MORF	Ma pl., živ
A2.7	v restaurace	MORF	subst (RŮŽE), L sg.
A2.7	ráno (x) stihli sprchovat	LEX, MORF	verb, ref-; vid
A2.7	pujdou do divadla a po tom v nějakou hospodu	ORT; LEX	kvantita-; adv, deformace
A2.7	v nějakou hospodu	MS	předložková vazba
A2.8	Vypadají zajímavé .	LEX	záměna SD, adv (adj)

A2.8	temné vlasy	LEX	adj, H/P
A2.8	jsou v nějakou restauraci	MORF	adj
A2.8	na ulice	MORF	subst (RŮŽE), L sg.
A2.8	platit za svou přítelkyně	MORF	subst (RŮŽE)
A2.8	není prší	MS	verb, přezens, 3. os. sg., pomocné sloveso BÝT+
A2.8	Včera chodili nakupovat	LEX	verb, záměna sém, deter
A2.8	nevím, jaký mají plány	MORF	pron
A2.9	v restaurace	MORF	subst (RŮŽE), L sg.
A2.9	poslední den u víkendu	MS	předložková vazba
A2.9	chci pojít do klubu(x) kde měli by zpívat, a před (x) pojíst u restaurace	ORT; SYN	čárka–; slovosled, enklitika
A2.9	chci	MORF	verb, přezens, 3. os. pl.
A2.9	pojít	LEX	verb, prefix
A2.9	a před pojíst u restaurace	LEX	adv, záměna sém
A2.9	a před (x) pojíst u restaurace	SYN	verb–
A2.9	pojíst	LEX	verb, prefix
A2.9	u restaurace	MS	předložková vazba
A2.9	čekaji jsou na kamarada	MS	verb, přezens, 3. os. pl., pomocné sloveso BÝT+
A2.9	dobře počasí	LEX	záměna SD, adj (adv)
A2.9	Včera byli jsou na prohlídké.	MS	verb, préteritum, 3. os. pl., pomocné sloveso BÝT+
A2.9	na prohlídké	MORF	subst (ŽENA), alternace
A2.9	jsou videli	MS	verb, préteritum, 3. os. pl., pomocné sloveso BÝT+
A2.9	zítra musí zibrát věci	LEX	verb, výpůjčka z MJ
A2.9	jet do letiště	MS	předložková vazba
A2.9	jsou udělali	MS	verb, préteritum, 3. os. pl., pomocné sloveso BÝT+
A2.9	do Slovenska	MS	předložková vazba
A2.10	v nemocnice	MORF	subst (RŮŽE), L sg.
A2.10	je ji 20 let	MORF	pron
A2.10	vedle Dnipro	MORF	subst, rod, M (N)
A2.10	byl útořý	MORF	rod, N (M)
A2.10	útořý	ORT	grafém, záměna, V,
A2.10	včera chodila ke kamarádce	LEX	verb, záměna sém, deter
A2.10	Chodili do klubu a tancovali.	LEX, ORT	verb, záměna sém, deter; shoda, y/i
A2.10	velký planý	MORF	adj
A2.11	Kdy mám hlad(x) hodím do restaurace.	SYN, ORT	kon; interpunkce, čárka–
A2.11	hodím	ORT	grafém, záměna, K, ch (h)
A2.11	Kdy mám chuť na něco sladkého(x) objednuju si...	SYN, ORT	kon; interpunkce, čárka–
A2.11	Nečasto vařím doma.	LEX	adv, záměna sém

A2.12	nemám mnoho času a peníze pro to .	SYN; MS	slovosled, enklitika; předložková vazba
A2.12	Chutná mi varenyky...	SYN	shoda, číslo
A2.12	boršč	ORT	grafém, záměna, K
A2.12	s řyži	ORT	háček+
A2.12	Ale moje oblíbené jídlo to je jídlo s másem.	SYN	pron+
A2.12	Moc nechutná mi ostré...	SYN	slovosled, enklitika
A2.12	Protože potom bolí mi břicho.	SYN, MS	slovosled, enklitika; slovesná vazba, A (D)
A2.12	Nemám rád to dělat(x) ale musím.	ORT	interpunkce, čárka– (ALE)
A2.12	Nemám rád to dělat	MS	rád (mít rád) + INF
A2.13	nelíbí se mi chodit do restaurace	LEX	verb, záměna sém
A2.13	V restaurace (x) jídlo velme drahe.	SYN	sponové sloveso BÝT–
A2.13	V restaurace	MORF	subst (RŮŽE), L sg.
A2.13	velme	ORT	grafém, záměna, V
A2.13	ne vařím jídlo protože (x) neumím.	SYN	pron–
A2.13	ne vařím	ORT	záporná částice
A2.13	vaří jsou vyborně jídlo.	MS	verb, prézens, 3. os. sg., pomocné sloveso BÝT+
A2.13	vaří jsou vyborně jídlo.	LEX	záměna SD, adj (adv)
A2.13	Líbí se mi maso	LEX	verb, záměna sém
A2.13	Líbí se mi kaši	MORF	subst (RŮŽE)
A2.13	zeleninovi salaty	MORF	adj, výpůjčka tvaru z MJ
A2.13	Líbí se mi (x) pít čaj, vodu, kavu...	MS, MORF	předložková vazba; subst (ŽENA)
A2.13	vedle meho důmu	MORF	subst (HRAD), alternace
A2.14	vařím nečasto	LEX	adv, záměna sém
A2.14	varenyky jsou moc mi chutnají	MS, SYN	verb, prézens, 3. os. pl., pomocné sloveso BÝT+; slovosled, enklitika
A2.14	salo	LEX	subst, výpůjčka z MJ
A2.14	nakupuju produkty v supermarketu	LEX	subst, H/P
A2.14	můje	MORF	pron
A2.14	držat dietu	MORF	verb, INF, výpůjčka tvaru z MJ
A2.14	Chodím do restaurace není často...	MS	pomocné sloveso BÝT+
A2.14	jeden raz na mněsic	LEX, MS	num, výpůjčka z MJ; předložková vazba
A2.14	mněsic	ORT	grafém+, K
A2.14	(vybírám) malé restauraci	MORF	subst (RŮŽE)
A2.14	z kamarádamy	ORT	grafém, záměna, K, prepozice

			s (z)
A2.14	z kamarádami	MORF	subst (PÁN), I pl.
A2.14	To mně moc těší!	MORF	pron
A2.15	restauraci, cukerní, kavarni	MORF	subst, výpůjčka tvaru z MJ
A2.15	cukerní	LEX	subst, deformace
A2.15	a taky chutná mi dobré...	SYN	slovosled, enklitika
A2.15	jsem gurmanem	MORF, SYN	subst, přechylování; N (I)
A2.15	To není dobře pro moje peníze ,...	LEX, MS	záměna SD, adj (adv); předložková vazba
A2.15	my s kamarádkami (x)udělali	SYN, MS, ORT	pronominální subjekt+; verb, préteritum, 1. os. pl., pomocné sloveso BÝT-; shoda, y/i
A2.15	trikrát na měsíc	MS	předložková vazba
A2.15	Chutnají nam tam suši a taky dorty.	SYN	shoda, číslo
A2.15	Koupuju	ORT	grafém+, V
A2.15	vedle domů	LEX	záměna SD, subst (adv)
A2.15	kteru	MORF	adj, F, A, ou (u)
A2.15	nemohla jsem jíst, protože byla slaná a masná	LEX	adj, H/P
A2.15	V ten moment (x) sníla pro typické ukrajinské jídlo	MS	verb, préteritum, 1. os. sg., pomocné sloveso BÝT-; slovesná vazba
A2.15	nakupuju potraviny pro ho v obchodě	SYN, MS, MORF	slovosled, enklitika; předložková vazba; pron dl/kr
A2.15	to je nebezpečné jídlo	MORF	adj, tvrdé (měkké)
A2.16	Do restaurace chodím nečasto .	LEX	adv, záměna sém
A2.16	protože moc mi chutná...	SYN	slovosled, enklitika
A2.16	Často varím jeho doma.	SYN, MORF	slovosled, enklitika; pron dl/kr
A2.16	protože vůbec mi nechutná	SYN	slovosled, enklitika
A2.17	Do restaurace chodím není často	MS	prézens, pomocné sloveso BÝT+
A2.17	mám ráda vařit	MS	rád (mít rád) + INF
A2.17	Vybíráme nejčastěj z kamarádem te , kde je pizza	MORF	pron
A2.17	nejčastěj	ORT	grafém-, V
A2.17	z kamarádem	ORT	grafém, záměna, K, prepozice s (z)
A2.17	Moje oblíbené jídlo (x) smažený losos	SYN	sponové sloveso BÝT-
A2.17	s časnekem	ORT	grafém, záměna, V
A2.17	řýže	ORT	háček+
A2.17	jedem	MORF	verb, prézens, 1. os. pl.
A2.17	Když potřebuju nakupovat jídlo(x) jedem	ORT; LEX	čárka-; subst, záměna sém

	z kamarádem do hospody na tramvají.		
A2.17	na tramvají	MS	předložková vazba
A2.17	polévky	ORT	grafém, záměna, V, u (y)
A2.17	s kuřem	MORF	subst (KUŘE)
A2.17	ona také je typická ukrajinská polévka	SYN	pronominální subjekt+
A2.18	Ale nemůžu (x) chodit často	SYN	adv-
A2.18	je student	MORF	verb, přezens, 1. os. sg., BÝT
A2.18	dvakrát na měsíc	MS	předložková vazba
A2.18	jít do nejakeho nového restaurace	MORF	pron, adj, rod, F (M)
A2.18	vybírám podle toho(x) jako vypadá	SYN	kon
A2.18	co mluví lidé	LEX	verb, záměna sém
A2.18	Ale moc rad restaurace(x) jake má typické ukrajinské jídlo	LEX, MORF, MORF	verb, záměna sém; pron; verb, přezens, 3. os. pl.
A2.18	polévka, jaka má červenou barvu	MORF	pron, výpůjčka tvaru z MJ; adj, F, A, ou (u)
A2.18	takový bramborový palačinky	MORF	pron, adj
A2.18	(nemám) zájmu	MS	genitiv záporový
A2.18	Vařím domu	LEX	adv
A2.18	dvakrát na den	MS	předložková vazba
A2.18	Kdybych měl jsem hodně peněz, chodil bych jsem do restaurace...	MS	verb, kond, 1. os. sg., pomocné sloveso BÝT+
A2.18	má název – kapusnjak	ORT	interpunkce, pomlčka+
A2.18	když (x) chceš uvařit	SYN	pron-
A2.18	co (x) už ne pamatuju	LEX, ORT	verb, ref-; záporná částice
A2.18	Ale ne všichni jídlo mi chutná	MORF	pron
A2.18	Nechutná mi dušené ryží a proč nevím.	SYN	kon
A2.18	dušené ryží	MORF	adj, subst (RŮŽE)
A2.18	to je důležité pro mě	SYN	slovosled, enklitika
A2.18	je bezpeční	MORF	adj, tvrdé (měkké)
A2.19	Často vařím jí doma.	SYN, MORF	slovosled, enklitika; pron
A2.19	Tam chutnají nám pečené kuře a hranolky.	SYN	slovosled, enklitika; shoda, číslo
A2.19	Vybíráme restauraci, kteří mají...	LEX, MORF	subst (RŮŽE); pron, rod, živ
A2.19	do asijské restauraci	MORF	subst (RŮŽE)
A2.19	borš	ORT	grafém-, K
A2.19	babiččiné jídlo	MORF	adj, posesivní

A2.19	vedle domů	LEX	záměna SD, subst (adv)
A2.19	něco smačného	LEX	adj, výpůjčka z MJ
A2.19	s zeleninou	ORT	grafém-, vokalizace prepozic
A2.20	Líbí se mi chodit...	LEX	verb, záměna sém
A2.20	nemám času	MS	genitiv záporový
A2.20	Moje oblíbené jídlo – zeleninový salát	SYN, ORT	sponové sloveso BÝT-; interpunkce, pomlčka+
A2.20	smaženy brambory	MORF	adj
A2.20	Taky nechutná mi smaženy kapr	SYN	slovosled, enklitika
A2.20	b obchodě	ORT	grafém, záměna, K, v (b)
B1.1	Víš, na co (x) se díval včera v televizi?	MS	verb, préteritum, 1. os. sg., pomocné sloveso BÝT-
B1.1	Jasně, že souhlasím s tím.	ORT; SYN	kvantita+; slovosled, enklitika
B1.1	Co se stane(x) jestli nebude jedné z těch dvou?	ORT	interpunkce, čárka-
B1.1	Co se stane jestli nebude jedné z těch dvou?	MS	genitiv záporový
B1.1	nejjednodušší hřípka	LEX	adj, záměna sém
B1.1	hřípka	ORT	grafém, záměna, K, ch (h); kvantita+
B1.1	hřípka se bude moct prostě zabít kohokoli	LEX	verb, ref+
B1.1	hodně antibiotiků	MORF	subst, rod, N (M)
B1.1	lidé často neumí je používat	SYN	slovosled, enklitika
B1.1	bojujeme proti bakteriům	MORF	subst, rod, F (M)
B1.1	(x) závisí na tom(x) jak používáme lék.	SYN, ORT	pron-; interpunkce, čárka-
B1.1	člověk neposloucha lékaře, a pak o tom lituje	MS	slovesná vazba, G (L)
B1.1	ženě bolelo ucho	MS	slovesná vazba, A (D)
B1.1	k lékařovi	MORF	subst (MUŽ)
B1.1	proto se léčila všemi způsobami	MORF	subst (HRAD), I pl.
B1.1	nemoc (x) jen zhoršila	LEX	verb, ref-
B1.1	Přes týden už rozhodla jít k doktorovi(,) a on jí dal lék...	ORT	interpunkce, čárka+ (A)
B1.1	Přes týden	MS	předložková vazba
B1.1	už (x) rozhodla jít	LEX	verb, ref-
B1.1	nemoc se úplně zmizela	LEX	verb, ref+
B1.1	nebude prodavaček	MS	genitiv záporový
B1.1	nebude to tak špatně	LEX	záměna SD, adj (adv)
B1.2	zaujala mě téma	MORF	subst, rod, N (F)
B1.2	Co si na to myslíš?	MS	slovesná vazba, L (A)
B1.2	někdo neví (x) jak ta kniha vypadá	ORT	interpunkce, čárka-
B1.2	s knihou mám nerušitelné	LEX	adj, záměna sém

	pouto		
B1.2	kniha mě vtáhá do děje	MORF	verb, prézens, 3. os. sg.
B1.2	všechno (x) živě můžu představit	LEX	verb, ref-
B1.2	zajímá mě (x) co si myslíš	ORT	interpunkce, čárka-
B1.2	co si myslíš na to	MS	slovesná vazba, L (A)
B1.2	co si myslíš na to	SYN	slovosled, enklitika
B1.2	Přeju všechno nejlepší	JINÉ	chyba v užití
B1.3	Jsem tě davno neslyšela.	SYN	slovosled, enklitika
B1.3	Jsem tě davno neslyšela.	LEX	adv, výpůjčka z MJ
B1.3	... a bych ráda tě o něm povídala.	SYN; MORF	slovosled, enklitika; pron
B1.3	Všichni se budou jenom dívat (x) filmy.	MS	předložková vazba
B1.3	Určitě dává to smysl.	SYN	slovosled
B1.3	počítacová	ORT	háček-
B1.3	grafika se stáva každý rok lépe	LEX	záměna SD, adj (adv)
B1.3	moc to mně baví	SYN	slovosled
B1.3	moc to mně baví	MORF	pron
B1.3	a pak přidat mu život	SYN	slovosled, enklitika
B1.3	A jsem začala...	SYN	slovosled, enklitika
B1.3	paperové knihy	ORT	grafém, záměna, V
B1.3	je taky moc příjemně otevírat večer knihu	LEX, ORT	záměna SD, adj (adv); kvantita-
B1.3	číst zajímavé (x)	SYN	slovo-
B1.3	Co (x) o tom myslíš?	LEX	verb, ref-
B1.3	Moc (x) zajíma tvůj názor...	SYN	pron-
B1.3	názor o tom tematu	MS	předložková vazba, A (L)
B1.3	doufám, že se skoro uvíhíme	LEX	adv, H/P
B1.3	uvíhíme	ORT	grafém, záměna, K; kvantita+
B1.4	Ahoj Daryno, Dlouho jsme...	ORT	grafém, záměna, velké/malé písmeno
B1.4	Měl jsem rýmu(x) a proto jsem byl...	ORT	interpunkce, čárka-
B1.4	že se hodně lidím (x) více televize než knihy.	SYN	verb-
B1.4	hodně lidím	MORF	subst (KOST)
B1.4	knihy jsou minulé	LEX	adj, záměna sém
B1.4	protože to nepotřebuje energii	LEX	verb, záměna sém
B1.4	Podle mého názoru, knihy a televize jsou různé věci.	SYN	slovosled
B1.4	budeme hloupými	SYN	N (I)
B1.4	Všechnu informaci můžeme dostat z knih.	MORF	číslo, pl. (sg.)

B1.4	Jaký máš názor na tu tému ?	MORF	subst, rod, N (F)
B1.5	Psala jsem tě před týdnem (x) a proto...	MORF; ORT	pron; interpunkce, čárka-
B1.5	proto nových zpráv nemám	MS	genitiv záporový
B1.5	podíval na televizi program	LEX	verb, ref-
B1.5	podíval na televizi (x) program	MS	předložková vazba
B1.5	proto jsem ho včera taky podívala	LEX	verb, ref-
B1.5	proto jsem (x) ho včera taky podívala	MS	předložková vazba
B1.5	názorů na tu tému	MORF	subst, rod, N (F)
B1.5	naučit se na doktorku (x) těžší, než na prodavačku.	SYN	sponové sloveso BÝT-
B1.5	naučit se na doktorku těžší (,) než na prodavačku.	ORT	interpunkce, čárka+; háček+
B1.5	od práce prodavačky taky zaleží naše zdraví.	MS	slovesná vazba, L (G)
B1.5	špinavými rukama	MORF	adj, I pl.
B1.5	jsme si kupili	MORF	verb, préteritum, 1. os. pl.
B1.5	po tomu , jak jsme te potraviny snědli	LEX	adv, deformace
B1.5	te potraviny	MORF	pron, A pl.
B1.5	může začít bolet nám břicho	SYN	slovosled, enklitika
B1.5	začít	MORF	verb, inf
B1.5	bolet nám břicho	MS	slovesná vazba, A (D)
B1.5	něbo bude něco jíne	ORT, MS	kvantita+; adj, G (N)
B1.5	něbo	ORT	háček+
B1.5	Podle mého názoru všechny profese jsou důležitý	SYN, MORF	slovosled, enklitika; adj
B1.5	člověk musí být zodpovědným	SYN	N (I)
B1.5	Čekám na rychlé odpověď.	MORF	adj
B1.5	Měj se heský!	LEX, ORT	záměna SD, adv (adj); grafém, záměna, K
B1.6	informačních technoží	LEX	subst, deformace
B1.6	Nouša logika	ORT, MORF	grafém, záměna, V; pron
B1.6	během celého životu	MORF	subst (HRAD)
B1.6	odráž ující	ORT	grafém, záměna, V
B1.6	díky knize můžeme se učít detailně novou informací	SYN, MORF	slovosled, enklitika; číslo, pl. (sg.)

B1.7	uslišela	ORT	grafém, záměna, V, y/i
B1.7	zajímavý téma	MORF	adj
B1.7	objektivní	ORT	grafém, záměna, V, y/i
B1.7	ona se dívá na různé vědecké programy a ona je vopravdu chytrá.	SYN	pronominální subjekt+
B1.7	vopravdu	ORT	grafém+, K, proteze
B1.7	jsou takové lidi, ktěre čtou	MORF	pron, Ma pl., živ
B1.7	každěj člověk	MORF	adj
B1.7	to musí vyřešit pro sebe	LEX, MS	H/P, předložková vazba
B1.7	Jakej máš názor na to ty?	SYN, MORF	slovosled, enklitika; pron
B1.7	Co (x) o tom vůbec myslíš?	LEX	verb, ref-
B1.8	dívat se na televizi je lépe než číst knihy	LEX	záměna SD, adj (adv)
B1.8	s tým názorem	ORT	grafém, záměna, V, y/i
B1.8	knihy pomáhají rozvíjet naš mozek, když televize naopak nedáva myslet	SYN, LEX	kon; záměna sém
B1.8	fizyku	ORT	grafém, záměna, y/i
B1.8	inženýrem	ORT	grafém, záměna, y/i
B1.8	nemá ráda o něčem přemyslet	MS	rád (mít rád) + INF
B1.8	nic ji nezajímá a ona často nemůže odpovězt	SYN, LEX	pronominální subjekt+; verb, deformace
B1.8	knihy jsou mnohem lepší než televizi a oni často...	MS, SYN	předložková vazba; pronominální subjekt+
B1.8	co (x) o tom myslíš ty	LEX	verb, ref-
B1.8	Všechno nejlepší	JINÉ	chyba v užití
B1.9	Ahoj kolegyně, Jak se maš(,) a co děláš?	ORT	velké/malé písmeno; interpunkce, čárka+ (A)
B1.9	Mám (x) dobře.	LEX	verb, ref-
B1.9	program pro i televize je lepší než kniha	MS	předložková vazba
B1.9	Na televizi některé programy jsou poučné.	MS, SYN	předložková vazba; slovosled, enklitika
B1.9	problémy z očí	MS	předložková vazba
B1.9	Když děti čtou knihy, oni se učí psát...	SYN	pronominální subjekt+, shoda
B1.9	knihy dopomahají formírovat myšlenky	LEX	verb, výpůjčka z MJ; verb, deformace
B1.9	Některé rodiče čtou svým dětem	MORF	pron, Ma pl. živ
B1.9	knihy je nudnější něž televizi	ORT, MS	háček+; předložková vazba
B1.9	Ale když (x) byla malá,	MS	verb, préteritum, 1. os. sg.,

	rodiče mi četli...		pomocné sloveso BÝT-
B1.9	rodiče mi četli knihu před spaním(,) a mi (x) to libilo.	ORT, MORF, LEX	interpunkce, čárka+ (A); pron; verb, ref-
B1.9	Viděla (x) ten program?	MS	verb, préteritum, 2. os. sg., pomocné sloveso BÝT-
B1.9	Podle tě co je nejlép?	SYN, MORF, LEX, ORT	slovosled; pron dl/kr; záměna SD, adj (adv) + záměna, grafém, V
B1.9	Tvoje rodiče tobě četli...?	MORF	pron, Ma pl., živ; pron dl/kr
B1.9	Tvoje nejlepší kolegyní	MORF	subst (RŮŽE), 1. os. sg.
B1.10	Dnes můj kamarád mi řekl, že...	SYN	slovosled, enklitika
B1.10	Já nesouhlasím s tím.	SYN	slovosled, enklitika
B1.10	jeho rodiči	MORF	subst (MUŽ), výpůjčka tvaru z MJ
B1.10	se dívají v televizi na – filmy, zprávy...	ORT	pomlčka+
B1.11	V mé zemi jsou hodně důležitých svátků.	SYN	shoda, číslo
B1.11	to záleží na každou rodinu	MS	slovesná vazba, L (A)
B1.11	ve troubě	ORT	grafém+, vokalizace prepozic
B1.11	maminka má ráda se dívat	MS	rád (mít rád) + INF
B1.11	Mám ráda tou tradici scházet (x) (x) celou rodinou vedle stolů.	MORF, LEX, MS	pron; verb, ref-; předložková vazba
B1.11	vedle stolů	LEX	prep, záměna sém
B1.11	ovocný salát	LEX	adj, H/P
B1.11	klbasu	ORT	grafém-, V
B1.11	Pro mě, ten salát (x) podobný českému...	MS, SYN	předložková vazba; sponové sloveso BÝT-
B1.11	soli pstruh	MORF	subst, rod, Ma (F)
B1.11	Jdeme (x) celou rodinou na hřbitov	MS	předložková vazba
B1.11	vspomínáme na zemřelých	ORT, MORF	grafém, záměna, K, z (s); subst, Ma pl., A (G)
B1.11	A na Vánoce celá našá rodina se schází u babičky a dědečka.	SYN, MORF	slovosled, enklitika; pron
B1.12	Vánoce je moc důležité	MORF	subst, číslo, pl. (sg.)
B1.12	Vánoce máme rádi všichni	MORF	pron
B1.12	vždy slavíme ho (x) velkou rodinou	SYN, MS	slovosled, enklitika; předložková vazba
B1.12	Moje babička vždy návštěvuje nás	SYN	slovosled, enklitika
B1.12	různých jídl	ORT	grafém-, V
B1.12	na stůle	MORF,	subst (HRAD), alternace;

		ORT	háček+
B1.12	chodí do kostelu(,) a spívají koledu	MORF, ORT	subst (HRAD); interpunkce, čárka+ (A); grafém, záměna, K, z (s)
B1.12	s kamarádami	MORF	subst (PÁN), I pl.
B1.13	nejdůležitější svátek na Ukrajině je Vánoce, který se slavíme...	MORF	subst, číslo, pl. (sg.)
B1.13	který se slavíme	MORF, LEX	pron; verb, ref+
B1.13	narozeniny Ježíše Krista	LEX	subst, záměna form
B1.13	Všichni se schází vedle svátečního stolu a jedí, pít.	MS	předložková vazba
B1.13	když se zasvítl první hvězda	LEX	verb, ref+
B1.13	Na Velikonoce dáváme si takový...	SYN	slovosled, enklitika
B1.13	v rodinném domu	MORF	subst (HRAD)
B1.13	chodíme do církv y	LEX	subst, H/P
B1.13	uklídíme byt	MORF	verb, vid
B1.13	Na den všichních zamilovaných	MORF	pron
B1.13	velde	LEX	prep, deformace
B1.14	Nový Rok	ORT	grafém, záměna, velké/malé písmeno
B1.14	ukrajinc y	ORT, MORF	grafém, záměna, velké/malé písmeno; subst (PÁN), Ma pl., živ
B1.14	Deň Nezávislosti	ORT	háček+; grafém, záměna, velké/malé písmeno
B1.14	s kamarádmi	MORF	subst (PÁN), I pl.
B1.14	spatky	ORT	grafém, záměna, K, z (s)
B1.14	ke statním svatkam	MORF	subst (HRAD)
B1.14	Povím o noce na Ivana Kupala	MORF	subst (KOST)
B1.14	Líbe se mi	MORF	verb, prézens, 3. os. sg.
B1.14	přez	ORT	grafém, záměna, K
B1.14	(x) Ještě jedná tradice, kterou mám rád.	SYN	sloveso BÝT-
B1.14	to číslo jídel	LEX	subst, záměna sém
B1.14	na stolu	MORF	subst (HRAD)
B1.14	Nejdůležitější	MORF	adj, měkké (tvrdé)
B1.14	kaša	MORF	subst (RŮŽE)
B1.14	s oříškamy	MORF	subst (HRAD), I pl.
B1.14	v jednem bytě	MORF	num
B1.14	všechny příbuzni	MORF	pron, Ma pl., živ
B1.14	rodičí rodičů	MORF	subst (MUŽ), výpůjčka tvaru z MJ

B1.14	bratry	MORF	subst, Ma pl., živ (nominativ)
B1.14	sestřenici	MORF	subst (RŮŽE) (nominativ)
B1.15	Svátky jsou moc důležité jako v ukrajinské historii(,) tak i v kultuře.	SYN, ORT	kon; interpunkce, čárka-
B1.15	neoblíbenějších	ORT	grafém-, K
B1.15	sdobí	ORT	grafém, záměna, K, z (s)
B1.15	A kdy to už (x) čas jít spát(,) do každého dítěti přichází Děda Mráz...	SYN	kon; pronominální subjekt+ / sponové sloveso BÝT-
B1.15	do každého dítěti	MS	předložková vazba
B1.15	který daruje mu hezké dárky	SYN	slovosled, enklitika
B1.15	V zemích, které v minulosti byli	ORT	shoda, y/i
B1.15	líde moc chutnají salat	MS	slovesná vazba
B1.15	to není natolik draho	LEX	záměna SD, adj (adv)
B1.15	Taky chtěl bych řeknout , ...	SYN, MORF	slovosled, enklitika; verb, INF
B1.15	většinou	ORT	grafém, záměna, K
B1.15	oslavovají ho v rodinném kole	MORF	verb, přezens, 3. os. pl.
B1.15	v rodinném kole	LEX	subst, záměna sém
B1.15	pro ukrajínsku kulturu	MORF	adj, F, A, ou (u)
B1.16	ve moje zemi	ORT; MORF	grafém+, vokalizace prepozic; pron
B1.16	Nový Rok	ORT	grafém, záměna, velké/malé písmeno
B1.16	všichni líde	MORF	pron
B1.16	čeká (x) jého každé dítě	MS; MORF	slovesná vazba; pron dl/kr
B1.16	protože	ORT	grafém-; V
B1.16	Ještě líbí se mi jedna tradice.	SYN	slovosled, enklitika
B1.16	chodíme (x) celou rodinou do parku	MS	předložková vazba
B1.16	Potom půjdeme domů a ozdobíme stromeček.	MORF	verb, čas, vid
B1.16	kromně	ORT	grafém+, K
B1.16	všichni jdou do stromečka	MORF, MS	pron; předložková vazba
B1.16	zapneme televize	MORF	subst (RŮŽE)
B1.17	v moje zemi	MORF	pron
B1.17	máme víkendy	LEX	subst, záměna sém
B1.17	s kamarádami	MORF	subst, Ma, I pl.
B1.17	přinášeme dárky	MORF	verb, přezens, 1. os. pl.
B1.17	A taky (x) tento svátek spojený s narozeninami moje sestry. Má jich třicátého prvního prosince.	SYN; MORF	sloveso BÝT-; pron, pron, A (G)

B1.17	velmy velyký	ORT	grafém, záměna, V, y/i
B1.17	To může být nějaké saláty	SYN	shoda, číslo
B1.17	v moje rodině	MORF	pron
B1.17	mluvit o tradice a zvykách	MORF	subst (RŮŽE), subst (HRAD)
B1.17	A když budeme mluvit o tradice a zvykch v moje zemi, to můžu říct, že...	SYN	kon
B1.17	čekám na nich	MORF	pron, M pl., A (G)
B1.18	nemáme takových důležitých svátku	MS, ORT	genitiv záporový; grafém, záměna, V, y/i; kvantita-
B1.18	máme rádi všechný svátky a když oni jsou importování	SYN; MORF	kon, pronominální subjekt+; adj, živ
B1.18	Nevím moc tradice.	LEX	verb, záměna sém
B1.18	Silvestrový ohňostroj	ORT, LEX	velké/malé písmeno; adj, sufix
B1.18	nemáme takových pravidel	MS, ORT	genitiv záporový; grafém, záměna, V, y/i
B1.18	máme takovou zvyků	MORF	pron, subst, rod, M (F)
B1.18	k přiduzným	ORT	grafém, záměna, K, b (d)
B1.18	všechný máme svátkový oběd	MORF	pron, Ma pl., živ
B1.18	svátkový oběd	LEX	adj, sufix
B1.19	V naše současne době	MORF	pron
B1.19	existuje	ORT	grafém+
B1.19	kožna strána	LEX	pron, subst, výpůjčka z MJ
B1.19	zajmavych	ORT	grafém-, V
B1.19	Mezinárodní Žensky Den	LEX, ORT	kalk; malé/velké písmeno
B1.19	můži gratulují svých žen	MS	slovesná vazba, D (G)
B1.19	Máme tam víkend, aby oslavovat.	LEX, MS	subst, záměna sém; kond, INF
B1.19	hodný dort	LEX	adj, záměna sém
B1.19	které se rozbije prvním	SYN	N (I)
B1.19	sbírame se všechni a slavíme to spolu	LEX, MORF	verb, H/P; pron
B1.19	s kamarádamy	MORF	subst (PÁN), I pl.
B1.19	Den Dikuvzdani	ORT	velké/malé písmeno
B1.19	Nejčastěji jsem slavím svátky...	MS	verb, prézens, 1. os. sg., pomocné sloveso BÝT+
B1.19	má svůj smysl, který musíme rozumět	MS	slovesná vazba, D (A)
B1.19	svátky spolučuji nas, našých prarodičů a našu rodinu	LEX, MORF, MORF	verb, deformace; pron, subst, Ma pl., A (G); pron
B1.20	dnes ne tak důležitý svatek, jak víkend	SYN	sponové sloveso BÝT-, kon
B1.20	Pro mně	MORF	pron
B1.20	nejhezčí svatek je narozeniny	MORF	subst, číslo, pl. (sg.)

B1.20	jinýmý slovamy	MORF	adj, subst, I pl.
B1.20	sedět (x) celou rodinou u stolu	MS	předložková vazba
B1.20	povídat se o něčem	LEX	ref, záměna se/si
B1.20	pomáhám babičce na kuchyni	MS	předložková vazba
B1.20	Obvykle se sbíráme na Vánoce...	LEX	verb, H/P

Příloha 4 – Ukrajinsko-česká a rusko-česká homonyma a paronyma

Na tomto místě uvádíme seznam vybraných ukrajinsko-českých a rusko-českých homonym a paronym. Nutno upozornit, že se ani zdaleka nejedná o jejich úplný výčet. Zaměřili jsme se zejména na slova, se kterými jsme se setkali ve výuce, ale také mimo výuku (v metru, v obchodech apod.).

K rozhodnutí vytvořit kromě seznamu ukrajinsko-českých také rusko-česká homonyma a paronyma vedla především skutečnost, že většina Ukrajinců mluví ukrajinsky i rusky (viz kapitola 5.3). Pokud se tedy dané slovo nevyskytuje v ukrajinštině, ale v ruštině ano, je pravděpodobné, že si student „vypomůže“ ruštinou. Některé výrazy mají homonymní protějšek v ukrajinštině i ruštině, jiné jsou homonymní pouze s jedním z jazyků²⁶³.

Z důvodu praktického využití ve výuce se jeví jako nejvhodnější třídit homonyma podle tematického zaměření. Nad rámec tematických skupin jsou uvedena některá adjektiva, substantiva a verba, která nelze zařadit ani k jedné z uvedených tematických kategorií.

V případě homonym, jejichž významy se rozcházejí do dvou či více tematických skupin, rozhoduje o jejich zařazení český překlad. V rámci jednotlivých skupin jsou slova řazena abecedně podle českého ekvivalentu.

Ještě doplníme, že v případě polysémních slov se mezijazyková homonymie může týkat i pouze jedné lexie.

JÍDLO

ČEŠTINA	RUŠTINA	UKRAJINŠTINA
buchta	бухта záliv, zátoka	бухта záliv, zátoka
burák	бурак červená řepa	буряк červená řepa
čerstvý	чѣрствый tvrdý, okoralý (chléb)	черствий tvrdý, okoralý (chléb)
dýně	дыня 1. žlutý meloun; 2. (bot.) dýně	диня meloun
horký	горький	гіркий

²⁶³ V těchto případech ponecháváme u druhého jazyka nevyplněné.

	hořký	hořký
chléb	хлеб 1.chléb;2.obilí;3.zrní	
jahoda	ягода bobule	ягода bobule
kotleta	котлета karbanátek	котлета karbanátek
kůrka		курка slepice
masný		масний mastný
obilí	обилие hojnost, velké množství	
okurka	окурок cigaretový nedopalek	
ovoce	овощи zelenina	овочі zelenina
pečeně	печенье sušenka, cukroví, sladké пéчень, печёнка (hovor.) játra	печеня реченě печінка játra
pečivo		печиво sušenka, cukroví
pohanka	поганка prašivka (nejedlá houba)	поганка prašivka (nejedlá houba)
produkty	продукты potraviny	продукти potraviny
připravit	приправит okořenit, dochutit	приправити okořenit, dochutit
slanina	солонина nasolené, naložené maso	
svěží	свежий čerstvý	свіжий čerstvý
vilka	вилка 1.vidlička;2.vidlice	вилка 1.vidlička;2.vidlice
vinohrad	виноград vinná réva	виноград vinná réva
zákusek	закуска předkrm	закуска předkrm

LOKALITY

ČEŠTINA	RUŠTINA	UKRAJINŠTINA
banka	банка 1.dóza, sklenice (zavařovací);2.baňka	банка dóza, sklenice (zavařovací)
domovina		ДОВОВИНА

		rakev
kafe	кафе kavárna	кафе kavárna
lávka	лавка 1.obchůdek;2.lavička	лавка 1.lavice;2.lávka
lékárna		лікарня nemocnice
magazín	магазин obchod	магазин obchod
město	место místo	
místo		місто město
pohřeb	погреб sklep	погріб sklep
sklep	склеп hrobka, krypta	склеп hrobka, krypta
strana	страна země (stát)	
svět	свет 1.světlo (záření);2.světlo (lampa)	
záchod	заход 1.západ (slunce);2.zastavení se (u známého);3.hovor. pokus, snaha	

PRÁCE

ČEŠTINA	RUŠTINA	UKRAJINŠTINA
artista	артист umělec, herec	артист umělec, herec
hroši		гроші peníze
kosmetička	косметичка (hovor.) kosmetická taška	косметичка (hovor.) kosmetická taška
náčelník	начальник vedoucí, nadřízený	начальник vedoucí, nadřízený
ochotník	охотник 1.lovec, myslivec;2.dobrovolník	
pivovar	пивовар sládek (výrobce piva)	пивовар sládek (výrobce piva)
podvodník	подводник potápěč	

posel	посол 1.velvyslanec;2.hovor. posel, kurýr	посол velvyslanec
pracovat		працювати 1.pracovat 2. fungovat
pračka	прачка pradlena	
průmysl	промисел 1.lov;2.těžba;3.řemeslo	промисел 1.lov;2.výroba, tvorba
rybník	рыбник 1.pracovník rybného průmyslu;2.piroh s rybí náplní	
rybolov	рыболов rybář	
školník	школьник žák, školák	

ČASOVÉ ÚDAJE

ČEŠTINA	RUŠTINA	UKRAJINŠTINA
čas	час hodina	
chvíle		хвилина minuta
květen		квітень duben
neděle	неделя týden	
prošlý	прошлый předešlý, minulý	
ráno	рано brzy, časně	рано brzy, časně
skoro	скоро brzy (zakrátko)	скоро brzy
věk	век století	

PŘÍBUZENSKÉ A JINÉ MEZILIDSKÉ VZTAHY

ČEŠTINA	RUŠTINA	UKRAJINŠTINA
družina		дружина 1.manželka;2.družina
družka		дружка družička (na svatbě)

holka		Голка 1.jehla;2.jehlice;3.bodlina, osten
mládenec	младенец dítě, miminko	
nevěstka	невестка snacha	невістка snacha
rodič		родич příbuzný
rodina	родина vlast	
žínka		жінка 1.(mladá) žena;2.manželka

LIDSKÉ TĚLO

ČEŠTINA	RUŠTINA	UKRAJINŠTINA
bedra	бедро 1.stehno;2.bedra	
brada	борода plnovous, vousy	борода plnovous, vousy
hlava	глава 1.kapitola; 2.vůdce	
huba	губа ret	губа ret
jizva	язва vřed	
líce	лицо obličej	лице obličej
palec	палец prst	палець prst
ret	рот 1.ústa; 2.huba, tlama (i vulg.)	рот ústa
trup	труп mrtvola	труп mrtvola
vlas	волос 1.chlup;2.vlas	волос 1.chlup;2.vlas
život	живот břicho	живіт břicho

PŘÍRODA – NÁZVY ROSTLIN, ŽIVOČICHŮ A PŘÍRODNÍCH JEVŮ

ČEŠTINA	RUŠTINA	UKRAJINŠTINA
babočka	бабочка 1.motýl (zool.); 2.motýlek (oděv)	
blesk	блеск třpyt, lesk; nádhera	блиск jas, lesk, svit
dřevo	дерево 1.strom; 2.dřevo	дерево 1.strom; 2.dřevo
dýmka	дымка opar, jemná mlha	
hrad	град kroupy, krupobití	град kroupy, krupobití
hrůza	гроза bouře, bouřka	гроза bouře, bouřka
chudoba	худоба hubenost, pohublost	худоба dobytek
laň	лань daněk	
pohoda	погода počasí	погода počasí
srna	серна kamzík	
zmije	змея had	змія had
žába	жаба gorucha	

VYBRANÁ ADJEKTIVA

ČEŠTINA	RUŠTINA	UKRAJINŠTINA
bezpečný	бесценный drahocenný, vzácný	безцінний drahocenný, vzácný
bezpečný	беспечный lehkomyšlný, bezstarostný	
blahodárný	благодарный vděčný	
bystrý	быстрый rychlý	
dobrý	добрый hodný, laskavý	добрий dobrý, vlídný
chytrý	хитрый vychytralý, lstivý, mazaný	хитрий vychytralý, lstivý, mazaný
inteligentní	интеллигентный inteligentní, vzdělaný, kultivovaný, zdvořilý	інтелігентний inteligentní, vzdělaný, kultivovaný, zdvořilý

krásný	красный červený, rudý	
lakomý	лакомый chutný, mlsný	
náhlý	наглый držý, opovážlivý	
něžný	нежный 1.něžný, citlivý (člověk);2.hebký, jemný (pokožka);3.příjemný (hlas)	ніжний 1.něžný, citlivý (člověk);2.hebký, jemný (pokožka);3.příjemný (hlas)
pyšný	пышный velkolepý, honosný	пишний velkolepý, honosný
rozkošný	роскошный přeruchový, luxusní	розкішний přeruchový, luxusní
slizký		слизький 1.kluzký;2.slizký;3.přen. oplzlý
úžasný	ужасный hrozný, strašný	
vážný	важный 1.důležitý, závažný;2. (hovor.) vážený (člověk)	
vkusný	вкусный chutný, dobrý	
zabítý	забитый zakřiknutý, ustrašený	
žádný	жадный lakomý, chamtivý	жадный lakomý, chamtivý

VYBRANÁ SLOVESA

ČEŠTINA	RUŠTINA	UKRAJINŠTINA
bránit	бранить (кого за што) nadávat (komu)	
bránit se	браниться hádat se, nadávat si	
česat se	чесаться 1. škrábat se; 2. svědit;3. hovor. česat se	
kutit	кутить hýřit, flámovat	
lišit se	лишиться (кого/чего) ztratit, pozbyt (koho/co); vzdát se (koho/čeho)	лишатися zůstávat, zbývat
nahradit	наградить vyznamenat, odměnit	нагородити vyznamenat, odměnit

	(кого чем)	
nakázat	наказать 1.potrestat;2.poručit, přikázat	
napomínat	напоминать připomínat	
narodit se		народити porodit
natočit	наточить nabrousit, naostřit	наточити nabrousit, naostřit
obrat		обрати 1. vybrat (si), zvolit (si); 2. zvolit (prezidenta)
páchnout	пахнуть vonět	пахнути vonět
popravit	поправить opravit (chybu apod.)	поправити 1.opravit;2.upravit;3.napra vit
porodit	породить způsobit, vyvolat (reakci apod.)	
pozdravovat (koho)	поздравлять (кого с чем) blahopřát, gratulovat	поздоровляти blahopřát, gratulovat
přitulit se		притулити(ся) 1.přitulit se;2.přitisknout se (k čemu)
reklamovat	рекламировать 1.(u)dělat reklamu;2.vychválit/vychv alovat	рекламувати 1.medializovat;2.inzerovat, dělat reklamu;3.propagovat
sebrat se (hovor.)	собраться 1. sejít se, shromáždit se; 2. vzchopit se (mentálně); 3. nachystat se; 4. rozhodnout se	зібратися 1. sejít se, shromáždit se; 2. vzchopit se (mentálně)
šukat (vulg.)		шукати hledat
uspět	успеть stihnout, zvládnout, stačit	
varovat	воровать krást	
vítat		вітати 1. vítat, přivítat (koho, co); 2. blahopřát, gratulovat
vonět	вонять zapáchat, páchnout, smrdět	
vykořisťovat		використовувати roužívat, využívat (co) koristуватися zacházet (s čím)

řešit, vyřešit	решить 1.rozhodnout se; 2.vyřešit; 3.odhodlat se	вирішити 1.rozhodnout se; 2.vyřešit; 3.odhodlat se
zabít	забыть zapomenout	забити 1.zatlouct (hřebík);2.dát gól;3.успат, заспат (otvor)
zapomenout	запомнить 1.zapamatovat si;2.vzpomenout si, připomenout si	
zvat	звать 1.nazývat (koho jak);2.vyzývat, volat;3.zvát (na návštěvu)	звати 1.nazývat (koho jak);2.vyzývat, volat

VYBRANÁ SUBSTANTIVA

ČEŠTINA	RUŠTINA	UKRAJINŠTINA
batoh	багор bič, hůl, metla	батіг bič
církev	церковь 1. církev, 2. kostel	церква 1. církev, 2. kostel
exkurze	екскурсія 1.exkurze, výlet, výprava;2.prohlídka (galerie apod.)	екскурсія exkurze, vycházka (kam), návštěva (čeho), výlet, zájezd
evakuace		евакуація 1.evakuace; 2.odtažení, odtah (automobilu)
jehla	игла 1.jehla;2.bodlina	
kalhotky	коліготки punčocháče	коліготки punčocháče
kondicionér	кондиционер 1.klimatizace;2.kondicionér (na vlasy)	кондиціонер 1.klimatizace;2.kondicionér (na vlasy)
kvítek	квиток stvrzenka, potvrzenka	квиток jízdenka, vstupenka
lampa	лампа lampa, světlo	лампа lampa, světlo
lampička	ламп(очк)а žárovka	лампочка žárovka
motorka	моторка (hovor.) motorový člun	
náušnice	наушники 1. sluchátka (k přehrávači);2.chrániče uší	навушники sluchátka (k přehrávači)

parapet		парапет zábradlí; parapet
pálka	палка hůl, klacek	палка hůl, klacek
pitomec	питомец 1.chovanec; svěřenec;2.domáci mazlíček	
pozor	позор hanba, ostuda	
ranec	ранец batoh	ранець batoh
rukavice	рукавицы palčáky	рукавиці palčáky
řeč		річ 1. věc, předmět; 2. věc, záležitost
stůl	стул židle	
úkol	укол injekce, píchnutí, bodnutí	укол injekce, píchnutí, bodnutí
vrah	враг 1.nepřítel, 2.protivník,3.odpůrce	ворог 1.nepřítel, 2.protivník,3.odpůrce
vražda	вражда nepřátelství, nenávisť	
výstava		вистава 1.divadelní představení
záchvat	захват obsazení, dobytí, ovládnutí	захват nadšení
zákaz	заказ objednávka, zakázka	
zápas	запас zásoba, záloha, rezerva	запас zásoba, záloha, rezerva
zrada		зрада 1.zrada;2.nevěra (manželská)
zručnost		зручність pohodlí
žízeň	жизнь život	